

PROTEST FOR TOMORROW

คู่มือ
การจัดการ
การชุมนุมโดยสงบ
เพื่อความหวัง
ของพรุ่งนี้

PROTEST FOR TOMORROW

คู่มือการจัดการการประชุมโดยสงบ
เพื่อความหวังของพรุ่งนี้

คำนำ

ต่อให้โลกจะร้อน โควิดจะระบาด ทุกคนต้องสวมหน้ากากออกจากบ้าน บริษัทข้ามชาติจะร่ำรวย รัฐบาลจะรังแกประชาชน ก็ไม่สามารถหยุดยั้งคนตัวเล็กตัวน้อยทุกเพศวัยให้อยู่นิ่งเฉยได้ ดังเช่น เกรต้าเด็กหญิงผู้กล้าเริ่มต้นถือป้ายเรียกร้องหน้ารัฐสภาสวีเดน ให้แก้ไขปัญหาสภาวะโลกร้อน กลุ่มแม่หญิงที่เลยคัดค้านเหมืองแร่ทองคำรวมตัวกันประท้วงเรียกร้องสิทธิชุมชน หรือการชุมนุมให้หยุดการคุกคามทางเพศที่อเมริกา (Me Too) จนมาถึง #ให้มันจบที่รุ่นเรา ถ้อยคำแสดงเจตจำนงในการปิดฉากกับสิ่งที่ทนมาเนิ่นนาน แต่เหมือนเป็นการเริ่มต้นของความหวังอันไร้ของใครคนรุ่นใหม่กับแพลตฟอร์มที่เรียงรายกันมาไม่เว้นวันไม่ทำให้พวกเขาเหน็ดเหนื่อย แม้จะมีความเสี่ยงว่าอาจจะมิดีความตามมาก็ตาม

เราไม่รู้เลยว่าสถานการณ์ที่ทำให้คนรู้สึกกดขี่อยู่ทั่วโลกจะทำให้เกิดการประท้วงอีกกี่ร้อยกี่พันครั้ง และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้หรือไม่ แต่ไม่ว่าผลจะออกมาแพ้หรือชนะ การชุมนุมควรจะเป็นทางปฏิบัติที่คนทุกคนมีสิทธิใช้เป็นเครื่องมือในการเรียกร้องและแสดงออก ที่จะต้องมีอยู่และจำเป็นในทุกยุคสมัย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ได้รับรอง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย มีความตั้งใจในการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพการแสดงออกและการชุมนุม ซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญ ในการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้กับสังคมและนำไปสู่การปกป้องคุ้มครองสิทธิ

แอมเนสตี้ ประเทศไทย อยากให้ทุกคนมีความมั่นใจในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขาในการชุมนุม การจัดทำคู่มือการจัดการชุมนุม ครั้งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยในการขับเคลื่อนการจัดการชุมนุมโดยสงบ ซึ่งมีความรู้ หลักการด้านสิทธิมนุษยชน การวางแผน การรณรงค์โดยย่อ การจัดการชุมนุม การเตรียมตัว การรับมือความเสี่ยงต่าง ๆ เข้าใจหน้าที่และหลักปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ และการดูแลเยียวยาจิตใจ ตลอดจนถึงเครือข่ายหรือองค์กรที่สามารถติดต่อได้

นับว่าเป็นการนำเสนอข้อมูลรอบด้านและรวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในเวลาอันรวดเร็วเพื่อตอบสนองสถานการณ์

แน่นอนว่าคนสำคัญสามารถประมวลและร่างคู่มืออย่างนี้ได้ต้องมี “อินเนอร์” อยู่พอควร ด้วยความตั้งใจเกินร้อยและมีประสบการณ์การจัดการชุมนุมมาก่อน ชลธิชา แจ็งเร็ว หรือลูกเกด ผู้คิดริเริ่มอยากจะทำคู่มืออยู่แล้ว จึงยินดีมาช่วยแอมเนสตี้ ประเทศไทย ในการพัฒนาคู่มือนี้ แอมเนสตี้ ประเทศไทย มั่นใจในประสบการณ์ของชลธิชา ในการเป็นนักกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย โดยเธอเริ่มทำงานเพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมในประเทศไทย ตั้งแต่ภายหลังการทำรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) 2557 และเปิดกว้างแสวงหาความรู้จากบุคคลหลากหลายรุ่นและประสบการณ์ โดยบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเติมเนื้อหา และคำแนะนำต่าง ๆ อย่างเต็มที่คือ

คุณอานนท์ ขวลาวัลย์ จากโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw)

คุณนารี เจริญผลพิริยะ นักจัดอบรมสันติวิธี

คุณศิตนาฏ วรณบวร ที่ปรึกษาด้านนโยบายสิทธิมนุษยชน

คุณกิตติชัย งามชัยพิสิฐ นักกิจกรรมทางสังคมและนักจัดกระบวนการเรียนรู้

ดร.จันจิรา สมบัติพูนศิริ นักวิจัย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ Associate Fellow, German Institute of Global and Area Studies.

คุณวริศรา มีภษณี กลุ่มเพื่อนรับฟัง กลุ่มอาสาสมัครซึ่งทำงานสนับสนุนทักษะด้านสันติวิธีแก่นักกิจกรรมและผู้ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน

คุณดารานี ทองศิริ ผู้ร่วมก่อตั้ง กลุ่มเฟมินิสต้า องค์กรด้านสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ

ทีมงานแอมเนสตี้ ประเทศไทยทุกคนที่อยู่เบื้องหลังการทำคู่มือครั้งนี้ต่างรอคอยให้คลอออกมาเร็ว ๆ อย่างใจจดใจจ่อ ซึ่งก็ได้คุณสุภาภรณ์ อัษฎมงคล มาช่วยเป็นบรรณาธิการในโค้งสุดท้ายที่ถือว่าเป็นโค้งหักศอกมาก ๆ

แอมเนสตี้ ประเทศไทย ขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่อยู่เบื้องหลังการพัฒนาคู่มือเล่มนี้ และต้องขอบคุณพลังของคนที่กำลังลุกขึ้นมาส่งเสียงเรียกร้องในสิทธิของคุณและจัดการชุมนุม

ไม่ว่าคุณจะเป็นนักเรียนมัธยมที่ไม่โอเคกับการตัดผม กลุ่มแม่หญิงที่ทวงถามในสิทธิชุมชน กลุ่มคนหลากหลายทางเพศ คนหนุ่มสาวที่เรียกร้องประชาธิปไตย หรือใครก็ตาม

“คุณคือความหวังของวันพรุ่งนี้”

ปิยนุช โคตรสาร

ผู้อำนวยการแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย

ความใส่ใจของผู้เขียน

เพราะเสรีภาพในการชุมนุมคืออาวุธที่มีอานุภาพของพลเมืองอย่างเรา หากให้คุณหลับตาแล้วนึกถึงภาพที่คุณเห็นเมื่อพูดถึง “การชุมนุม” คุณจะนึกถึงอะไร?

.....
....
..
.

แน่นอนว่าภาพที่เราเห็น คงแตกต่างกันออกไป บางคนอาจจะเห็นภาพความวุ่นวาย ความขัดแย้งทางการเมืองของสื่อต่าง ๆ บางคนอาจจะเห็นภาพการปักหลักค้างคืนของชาวบ้านที่เดินทางจากต่างจังหวัดเข้ามากดดันรัฐบาลให้แก้ไขปัญห บางคนอาจจะเห็นภาพความน่ากลัวของการถูกกดขี่ คุกคาม ขัดขวางการชุมนุมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ

แต่ฉันเชื่อว่าพวกเรายังอีกหลาย ๆ คนเห็นภาพ “ชัยชนะของประชาชน” ในการรวมพลังชุมนุมบนท้องถนนเพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและอนาคตที่ดีกว่าเดิม และชัยชนะก็ได้เกิดขึ้นแล้ว เช่น การชุมนุมเรียกร้องเรื่องสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกา การชุมนุมเพื่อเรียกร้องเอกราชจากประเทศเจ้าอาณานิคม เป็นต้น

กล่าวได้ว่า “การชุมนุม” เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและกำหนดอนาคตของประเทศ ที่นอกเหนือจากการมีส่วนร่วมผ่านการหย่อนบัตรเลือกตั้ง นอกจากนั้นแล้ว การชุมนุม ยังถูกหยิบยกมาใช้เป็นเครื่องมือขึ้นสำคัญในการสร้างแรงกดดันและต่อกรกับผู้มีอำนาจให้รับฟังเสียงของพวกเราบ้าง

และด้วยเหตุผลนี้ ดูเหมือนว่าผู้มีอำนาจของไทย โดยเฉพาะในยุคเผด็จการหลังรัฐประหาร 2557 เองก็จะรู้ซึ้งถึงพลังอำนาจของการชุมนุมรวมตัวกันของประชาชนกลุ่มใหญ่ จึงพยายามลดทอนความชอบธรรมของการชุมนุม โดยใช้ข้ออ้างเรื่องความมั่นคงสงบเรียบร้อยมาโจมตีเรา การพยายามออกกฎหมายในการควบคุมและสร้างความยุ่งยากให้แก่การใช้สิทธิในการชุมนุมของประชาชนอย่าง พ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ การพยายามใช้กระบวนการนอกกฎหมายมาข่มขู่ คุกคาม กดดันและขัดขวางการชุมนุมของประชาชนการดำเนินคดีฟ้องปิดปาก เพื่อปิดกั้นการแสดงออกของประชาชนที่ลุกขึ้นมาชุมนุมประท้วงรัฐบาล นอกจากนั้นแล้ว การจัดการชุมนุมยังอาจเผชิญหน้ากับความท้าทายและการขัดขวางจากประชาชนที่เห็นต่างกับเรา

ยิ่งรัฐพยายามขัดขวางและจำกัดการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของเรามากเท่าไร ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าการชุมนุมขนาดใหญ่ของประชาชนมีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงมากเท่านั้น แม้มันอาจจะไม่สำเร็จโดยง่าย แต่ฉันเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงที่เราต้องการจะเกิดขึ้นแน่นอน ฉัน- “ลูกเกิด” ชลธิชา แจ็งเร็ว เชื่อมั่นในพลังของการชุมนุม และรู้ซึ้งถึงความยากลำบากในการใช้เสรีภาพในการชุมนุมในประเทศเรา จึงได้ร่วมกับแอมเนสตี้ เพื่อพัฒนา คู่มือการจัดการชุมนุมโดยสงบเพื่อวันพรุ่งนี้ขึ้น โดยพยายามรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร จากบทสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ในการจัดชุมนุมและสังเกตุการณ์ชุมนุม ที่สำคัญคือการถอดบทเรียนการจัดการชุมนุมของตนเองในช่วงที่ผ่านมา นับแต่รัฐประหาร 2557 เป็นต้นมา โดยหวังว่าคู่มือนี้จะเป็นไกด์ไลน์ที่ให้คำแนะนำเบื้องต้นในการจัดการชุมนุมอย่างปลอดภัย ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การคุกคามที่อาจพบเจอ สิทธิเบื้องต้นของเรา การรับมือต่อสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ

ฉันหวังที่จะเป็นส่วนหนึ่งในฐานะคนตัวเล็ก ๆ ที่จะส่งเสริมให้ทุกคนเชื่อมั่นในพลังของประชาชน เชื่อมั่นในพลังของการชุมนุมโดยสงบ และเชื่อมั่นว่าอนาคตที่ดีกว่าเดิมจะเกิดขึ้นแน่นอน

เพราะเสรีภาพในการชุมนุมคืออาวุธที่มีอานุภาพของพลเมืองอย่างเรา

ชลธิชา แจ็งเร็ว

สารบัญ

บทที่ 1 เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและหลักการทางกฎหมาย	6
<ul style="list-style-type: none"> - อะไรหรือคือการชุมนุม - ชุมนุมนั้นสำคัญไฉน - ชุมนุมโดยสงบ : สิทธิของเรา - บทบาทของรัฐต่อสิทธิในการชุมนุมโดยสงบตามมาตรฐานสากล<ul style="list-style-type: none"> - รัฐต้องเคารพและคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุม - รัฐต้องอำนวยความสะดวกแก่การชุมนุม - เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในประเทศไทย - สถานการณ์การชุมนุมในประเทศไทย - ตัวอย่างรูปแบบการคุกคามการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุม - ภาพเหตุการณ์ตัวอย่างการคุกคามที่เคยเกิดขึ้น	
บทที่ 2 การรณรงค์อย่างมียุทธศาสตร์	15
<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายของการรณรงค์ - ขั้นตอนในการวางแผนการรณรงค์ - ตัวอย่างการจัดการชุมนุมในรูปแบบต่าง ๆ	
บทที่ 3 การประเมินความเสี่ยงและการวางแผนความปลอดภัยในการชุมนุม	20
<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดเรื่องความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย - การประเมินความเสี่ยง - สูตรการประเมินความเสี่ยง - สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการชุมนุม - ขั้นตอนการรับมือการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ - มาตรการการรับมือและควบคุมการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ - ตัวอย่างสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น - การวางแผนการทำงานและการแบ่งบทบาทหน้าที่ - การวางแผนความปลอดภัยทางกายภาพ - การวางแผนความปลอดภัยทางดิจิทัลและสิทธิเบื้องต้นทางดิจิทัล - การวางแผนดูแลสุขภาพจิตใจ	
บทที่ 4 พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558	37
<ul style="list-style-type: none"> - ขอบเขต พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ - ขั้นตอนการจัดการชุมนุมสาธารณะ - พิจารณาว่าการชุมนุมของเราเข้าองค์ประกอบหรือไม่ - พิจารณาสถานที่จัดชุมนุม - การแจ้งการชุมนุม และเทคนิคที่จำเป็น - อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ - หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม - สรุปประเด็นสำคัญอื่น ๆ	
บทที่ 5 กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม	44
<ul style="list-style-type: none"> - พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 - พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2493 - พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535	

- ประมวลกฎหมายอาญา	
- มาตรา 116	
- มาตรา 136	
- มาตรา 138	
- มาตรา 215	
- มาตรา 358	
- มาตรา 364	
- ประกาศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมแต่ไม่มีบทลงโทษ	
- ประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่องการกำหนดระดับเสียงของเครื่องขยายเสียงที่ใช้ในการชุมนุม พ.ศ. 2558	
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องเครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558	
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดวิธีการชุมนุมสาธารณะ	
- กรณีหมิ่นประมาท	
- หมิ่นประมาทในทางแพ่ง	
- หมิ่นประมาทในทางอาญา	
- ดูหมิ่นซึ่งหน้า	
- ระเบียบมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา	
- พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548	
บทที่ 6 ลิทธิของเราและอำนาจหน้าที่ของตำรวจ ที่จำเป็นต้องรู้	48
- ตำรวจขอตรวจ และถ่ายรูปบัตรประชาชน?	
- ตำรวจขอค้นข้อมูลในโทรศัพท์มือถือ?	
- ตำรวจเชิญเราไปที่โรงพักต้องทำอะไร?	
- ถ้าตำรวจขอค้นตัว ?	
- หากถูกเจ้าหน้าที่คุกคาม พูดแซวส่อเสียดเรื่องเพศ?	
บทที่ 7 เทคนิคการดูแลความปลอดภัยในระหว่างชุมนุม	52
- แนวคิดและเทคนิคในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ตำรวจ	
- เทคนิคในการควบคุมอารมณ์การชุมนุมเพื่อป้องกันการปะทะเบื้องต้น	
- เมื่อการเผชิญหน้ากำลังเริ่มขึ้น	
- เทคนิคการรับมือกรณีเกิดการปะทะ/ความรุนแรง	
- กระบอง	
- กระสุนยาง	
- สุนัข	
- แก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทย	
บทที่ 8 การรับมือและดูแลความปลอดภัยหลังจบการชุมนุม/กิจกรรม	57
- กรณีถูกข่มขู่คุกคามทางออนไลน์	
- กรณีถูกดำเนินคดี	
- กรณีเจ้าหน้าที่บุกไปที่บ้านเพื่อกดดัน โดยไม่มีหมายศาล	
- การดูแลความสะอาดในพื้นที่ชุมนุม	
- หลังจบชุมนุมจับกลุ่มกลับบ้านอย่างปลอดภัย	
- เคลียร์ใจให้สงบหลังพักรบการชุมนุม	
บทส่งท้าย เราจะไปทางไหนกัน	61
ภาคผนวก	

บทที่ 1

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และหลักการทางกฎหมาย

อะไรคือการประชุม

ไมนา คีโอ (Maina Kiai) ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและการสมาคม (UN Special Rapporteur on the Rights to Freedom of Peaceful Assembly and of Association (SR FPAA)) ได้ให้นิยามความหมายของ “การประชุม” ไว้ว่าหมายถึง “การรวมตัวชั่วคราวในพื้นที่ส่วนตัวหรือพื้นที่สาธารณะ เพื่อเป้าประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงได้แก่ การประท้วง การชุมนุมภายใน การนัดหยุดงาน การเดินขบวน การเดินรณรงค์ หรือการนั่งประท้วง¹ จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า “การประชุม” มีความหมายรวมถึงกิจกรรมในหลายๆประเภทด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น

1. การชุมนุมในลักษณะที่มีการเคลื่อนที่ (เช่น การเดินขบวนพร้อมการปราศรัย การขับรณรงค์)
2. การชุมนุมที่มีการค้างคืนหรือตั้งเวทีปราศรัย (เช่น การชุมนุมทางการเมืองเสื่อเสื่อ-เสื่อแดง การชุมนุมคัดค้านโครงการพัฒนาของรัฐ) และ
3. การชุมนุมระยะสั้นที่เน้นความรวดเร็วและระยะสั้นหรือที่เราเรียกว่า “แฟลชม็อบ” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน (เช่น การรวมตัวทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ ชูป้ายข้อความก่อนแยกย้าย) นอกจากนั้นแล้ว การชุมนุมยังหมายถึงการรวมตัวกันทางอินเทอร์เน็ตหรือการรวมตัวเพื่อประท้วงทางออนไลน์ ซึ่งต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ด้วยเช่นกัน กล่าวโดยสรุปคือ การชุมนุม หมายถึง การรวมตัวกันชุมนุมชั่วคราวในรูปแบบใด ๆ โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อสื่อสารประเด็นของกลุ่มตนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญของการชุมนุม 3 ประการ คือ สถานะชั่วคราว (temporality), เป้าประสงค์ในการชุมนุม (intentionality), เพื่อเป้าหมายของการแสดงออกร่วมกันเพื่อส่งสารบางอย่าง (purpose of a common expression of a message) ต่อบุคคล, กลุ่ม, องค์กร, หรือสังคมโดยทั่วไป²

ชุมนุมเน้นสำคัญใจ

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) อันเป็นธรรมนูญสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ไขปัญหา ตลอดจนกำหนดทิศทางอนาคตของสังคม กล่าวได้ว่าในการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย นอกจากการที่พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมผ่านการเลือกตั้งแล้วนั้น พลเมืองยังมีสิทธิและเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลผ่านการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกที่พลเมืองทุกคนมีและได้รับการยอมรับไว้ในรัฐธรรมนูญกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งการชุมนุมนั้นถือเป็นหนึ่งในรูปแบบของการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอันเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

การชุมนุมได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวเพื่อเป้าหมายทางการเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำในสังคม ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อมในหลายเหตุการณ์ด้วยกัน เช่น การเดินขบวนเรียกร้องสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกา การชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี การชุมนุมต่อต้านเขื่อนแม่วงก์ในประเทศไทย การชุมนุมประท้วงระบอบเผด็จการนายพลมาร์กอสในฟิลิปปินส์ปี 1986 เป็นต้น

การชุมนุมโดยสงบและสันติมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จได้มากกว่าการชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรง เนื่องด้วยการชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรงมักจะทำให้ประชาชนไม่กล้าเข้าร่วมเพราะกลัวความรุนแรงและการสูญเสีย อีกทั้งการเคลื่อนไหวที่มีการใช้ความรุนแรงมักจะต้องทำงานในลักษณะลับ(ใต้ดิน) ซึ่งทำให้ประชาชนเข้าร่วมได้ยาก รวมถึงการที่รัฐยังใช้ความรุนแรงเป็นข้ออ้างในการกวาดล้างการเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าวอีกด้วย ในงานวิจัยของเซโนเว็ธและมาเรีย สดพาน จากศูนย์นานาชาติด้านความขัดแย้งแบบสันติ (International Center on Nonviolent Conflict) ในสหรัฐฯ ได้แสดงให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวอย่างสันติวิธีประสบความสำเร็จมากกว่าการเคลื่อนไหวที่ใช้ความรุนแรงถึงสองเท่า “จำนวนคนราว 3.5 เบลอร์เซ็นต์จากประชากรทั้งหมด ที่เข้าร่วมการชุมนุมอย่างจริงจัง จะสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญได้”³ ดังนั้นการชุมนุมโดยสงบและสันติจึงสามารถเปิดโอกาสให้เราได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปในสังคมได้มากกว่าการชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรง

1 <https://www.menarights.org/sites/default/files/2019-04/The%20right%20to%20peaceful%20assembly%20-%20issues%20for%20consideration%20by%20the%20Human%20Rights%20Committee.pdf> (หน้า 4: เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2563)

2 Human Rights Council, Resolution 22/10, “The promotion and protection of human rights in the context of peaceful protests” เผยแพร่เมื่อวันที่ 21 March 2013

3 อ้างอิงจาก BBC, “เคล็ดลับการประท้วง ต้องระมัดระวังการเปลี่ยนแปลง” <https://www.bbc.com/thai/international-48852287> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2563)

เมื่อการประชุมโดยสงบมีความสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนการกดดัน และเรียกร้องให้สาธารณชนเห็นถึงปัญหาของตน เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบจึงเป็นสิทธิที่ได้รับการยอมรับในหลักการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ดังที่ปรากฏใน

การประชุมของนักเรียนเป็นการยืนยันถึงสิทธิมนุษยชนอีกทางหนึ่ง ในภาพเป็นกิจกรรมแฉวเรือ! ตามหาประชาธิปไตย โดยมีข้อเรียกร้องคือ แก้อำนาจรัฐธรรมนูญ ยุบสภาและหยุดคุกคามประชาชน เมื่อ 31 กรกฎาคม 2563 เวลา 14.30 น. ที่ลาน 70 ปี โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พญาไท (ภาพจาก iLaw <https://www.facebook.com/299528675550/posts/10164191081585551/?d=n>)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR)

ข้อที่ 19 ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงและที่จะแสวงหา รับและส่งข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง

ข้อที่ 21 สิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรอง การจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำมิได้นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายและเพียงพอที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ หรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชนหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

ชุมนุมโดยสงบ : สิทธิของเรา

จากเอกสาร The right to protest : Resource packet for staffs and members โดยองค์กร Amnesty International ได้ระบุว่า ในระหว่างการจัดการชุมนุมโดยสงบของเรานั้น มีหลักการด้านสิทธิมนุษยชน ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมโดยสงบ ดังนี้

1. เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุม (Freedom of Expression and Assembly) ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ โดยปราศจากข่มขู่ การใช้กำลังปราบปรามอย่างรุนแรงและเกินจำเป็น รวมถึงปราศจากการข่มขู่ว่าจะดำเนินคดีหรือควบคุมตัวโดยพลการ

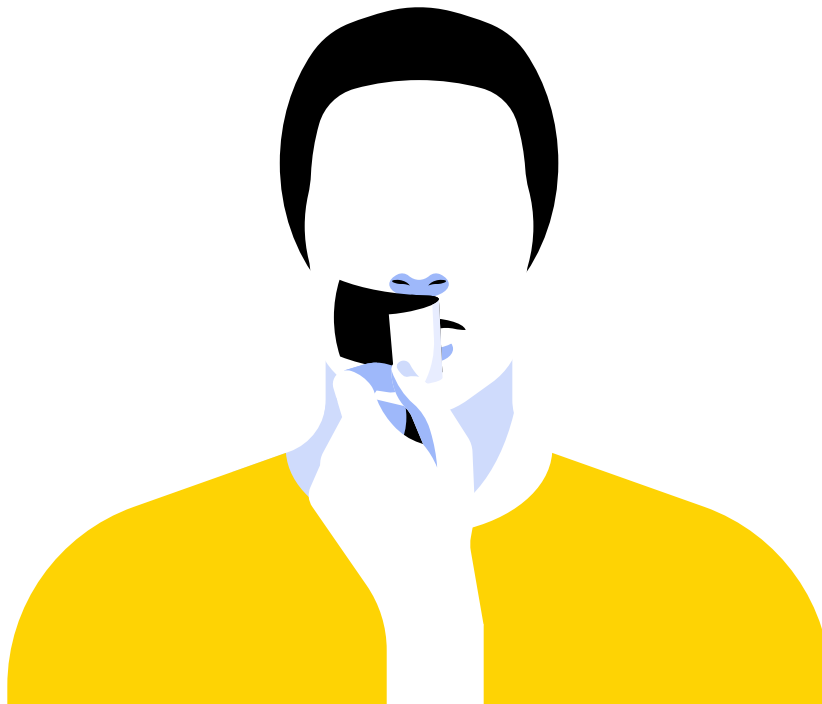
2. สิทธิในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล (Right to medical assistance) เมื่อคุณได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยระหว่างการชุมนุม คุณมีสิทธิที่จะเข้าถึงการรักษาพยาบาลในทันที

3. สิทธิเสรีภาพที่จะไม่ถูกจับกุมและควบคุมตัวโดยพลการ (Freedom from arbitrary arrest and detention) หากคุณถูกจับกุม คุณมีสิทธิที่จะได้รับทราบว่าคุณถูกจับกุมด้วยข้อหาอะไร คุณมีสิทธิที่จะติดต่อญาติและทนายความ และคุณจะต้องไม่ถูกซ้อมทรมานหรือถูกปฏิบัติอย่างไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4. สิทธิในการฟ้องร้อง (Right to complain) หากคุณถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากการชุมนุมโดยสงบ คุณมีสิทธิที่จะฟ้องร้องดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องถูกตรวจสอบอย่างเต็มที่ โดยทันที และอย่างเป็นอิสระ

5. เสรีภาพจากการใช้กำลังปราบปรามอย่างเกินจำเป็น (Freedom from excessive use of force) เมื่อประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เจ้าหน้าที่รัฐต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปกป้องตัวเองจากอันตรายร้ายแรง หรือที่อาจถึงแก่ชีวิตได้) เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องใช้กำลังในการควบคุมสถานการณ์เท่าที่จำเป็น ได้สัดส่วนและอยู่ภายใต้กฎหมายเท่านั้น⁴

6. การคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพการชุมนุม (Protection of the right to freedom of assembly) การบังคับใช้กฎหมายต้องอำนวยความสะดวกและไม่จำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ หากคนกลุ่มน้อย (minority) พยายามที่จะเปลี่ยนการชุมนุมอย่างสันติไปสู่การชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรง เจ้าหน้าที่รัฐและการบังคับใช้กฎหมายควรที่จะให้การคุ้มครองผู้ที่ชุมนุมอย่างสันติ และต้องไม่ใช้การกระทำที่เป็นการใช้ความรุนแรงของคนกลุ่มน้อย มาเป็นข้ออ้างในการจำกัดหรือควบคุมการใช้สิทธิของคนกลุ่มใหญ่

⁴ 4 หน่วยงานละเอียดยเพิ่มเติมได้ที่เอกสาร The right to protest : Resource packet for staffs and members โดยองค์กร Amnesty International https://www.amnestyusa.org/files/pdfs/protestresourcepacket_print.pdf

บทบาทของรัฐต่อสิทธิในการชุมนุมโดยสงบตามมาตรฐานสากล

The Human Rights Council ได้ให้การรับรองสิทธิในการชุมนุมไว้ว่า “คนทุกคนต้องสามารถแสดงออกถึงความเศร้าโศกและปณิธานของตนเองได้ รวมทั้งผ่านการชุมนุมสาธารณะ โดยต้องไม่ถูกทำให้หวาดกลัวจากความเสียหายที่จะโดนคุกคามข่มขู่ ทำให้บาดเจ็บ คุกคามทางเพศ ทบตี จับกุมคุมขังโดยพลการ ทรมาณ ฆ่า หรือถูกบังคับให้สูญหาย”⁵

ดังนั้นแล้ว รัฐจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน ป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเรียกร้องให้มีการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้ออำนวยให้ปัจเจกชนและกลุ่มต่าง ๆ สามารถใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการแสดงออก และเสรีภาพในการสมาคม รวมถึงให้การรับรองว่า กฎหมายและกลไกภายในประเทศสอดคล้องกับพันธะผูกพันทางด้านสิทธิมนุษยชน⁶

รัฐต้องเคารพและคุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุม⁷ ดังนี้

1. การอำนวยความสะดวกในการชุมนุมและให้การคุ้มครองการชุมนุมโดยสงบ รัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ตลอดจนให้การคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนทุกคน

2. กฎหมายการชุมนุม รัฐต้องกำหนัดว่ากฎหมายในประเทศจะให้การรับรองเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากล ควรหลีกเลี่ยงนโยบายการกระทำหรือขั้นตอนใด ๆ ที่เป็นการขัดขวางทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องมีข้อสันนิษฐานว่าการใช้เสรีภาพในการชุมนุมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สามารถกระทำได้นอกจากนั้นแล้วการบังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ

3. ความได้สัดส่วน การจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยหน่วยงานรัฐต้องได้สัดส่วน เหมาะสมกับความจำเป็นโดยไม่ส่งผลกระทบต่อเนื้อหาและสาระสำคัญในการจัดการชุมนุมของประชาชน ตัวอย่างของการปฏิบัติที่ไม่ได้สัดส่วนของรัฐ เช่นการออกข้อกำหนดห้ามการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะกลางเมือง, การออกกฎหมายห้ามการชุมนุมเกินห้าคนในสถานการณ์ปกติ เป็นต้น

4. การไม่เลือกปฏิบัติ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนได้รับอย่างเท่าเทียมกัน รัฐจะต้องไม่เลือกปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนที่เห็นด้วยกับรัฐหรือต่อต้านรัฐ ตลอดจนรัฐต้องอำนวยความสะดวกในการชุมนุมให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

5. การบริหารจัดการที่ดีของรัฐ รัฐต้องมีการกำหนดให้ชัดเจนถึงหน่วยงานที่ดูแลการชุมนุม ให้ความมั่นใจว่าประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายของรัฐได้

6. ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่กำกับดูแล หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการชุมนุมต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และต้องรับผิดชอบการกระบวนทางกฎหมายด้วยเช่นกัน หากเกิดข้อผิดพลาดหรือกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น

การกำหนดขั้นตอนให้ประชาชนต้องขออนุญาตชุมนุม อาจเป็นขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและเป็นการละเมิดการใช้สิทธิในการชุมนุมของประชาชน ดังนั้นรัฐไม่ควรกำหนดขั้นตอนการขออนุญาตเว้นแต่กรณีจำเป็นที่เป็นการชุมนุมขนาดใหญ่หรือมีความเสี่ยงเท่านั้น

5 Human Rights Council, Resolution 22/10, “The promotion and protection of human rights in the context of peaceful protests” เผยแพร่เมื่อวันที่ 21 March 2013

6 อ้างอิงแล้ว

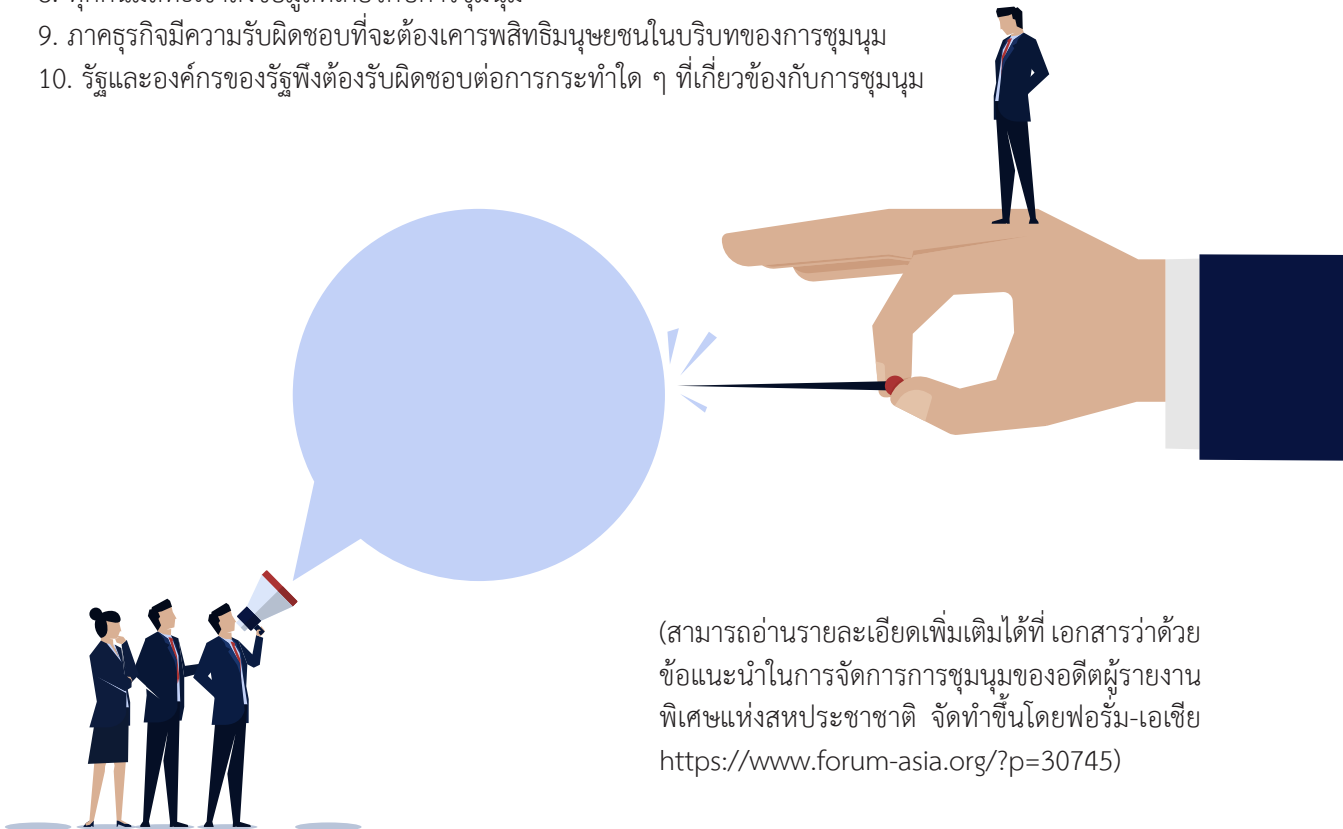
7 อ้างอิง [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)020-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)020-e) (หน้า7-9; เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2563)

รัฐต้องอำนวยความสะดวกแก่การชุมนุม⁸

1. ในกรณีที่เป็นการชุมนุมโดยธรรมชาติ (Spontaneous Protests) เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทันทีทันใดหลังจาก Triggering event ซึ่งส่งผลให้การแจ้งการชุมนุมเป็นขั้นตอนที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ (Impracticable) โดยรัฐต้องให้การคุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้แก่การชุมนุมในลักษณะนี้ด้วยเช่นกัน
2. การชุมนุมประท้วงที่จัดขึ้นเพื่อแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วยต่อการชุมนุมประท้วงอื่นนั้น (Counter-Demonstrations) จะต้องได้รับการยอมรับและคุ้มครองด้วยกฎหมาย
3. รัฐต้องให้การรับรองว่าการชุมนุมสาธารณะ จะสามารถเข้าถึงการใช้พื้นที่สาธารณะได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย
4. รัฐต้องให้การรับรองว่าประชาชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและช่องทางการติดต่อสื่อสารอื่น ๆ ที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการชุมนุม

นอกจากนั้นแล้ว หนึ่งในเอกสารชิ้นสำคัญที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติว่าด้วยการที่รัฐแต่ละรัฐจะสามารถจัดการการชุมนุมตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลได้อย่างไรบ้าง คือรายงานร่วมของไมนา คีโอและคริสตอฟ เฮยน์ส ซึ่งเป็นอดีตผู้ตรวจการพิเศษสหประชาชาติ ได้จัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ มีนาคม 2559 [A/HRC/31/66] โดยรายงานดังกล่าวได้นำเสนอ 10 หลักการเพื่อการจัดการชุมนุมที่ดี ดังนี้

1. รัฐพึงต้องเคารพและรับรองสิทธิทุกด้านของบุคคลที่เข้าร่วมการชุมนุม
2. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการชุมนุมกันอย่างสงบ โดยถือเป็นสิทธิที่ไม่อาจเพิกถอนได้
3. ข้อจำกัดใด ๆ ที่บังคับใช้กับการชุมนุมที่สงบ ต้องพึงอยู่ภายใต้มาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชน
4. รัฐพึงอำนวยความสะดวกให้เกิดการใช้สิทธิการชุมนุมอย่างสงบ
5. ห้ามมีการใช้กำลังใด ๆ เว้นเสียแต่เป็นกรณีที่เกิดความเสี่ยงไม่ได้จริง ๆ และหากมีการใช้กำลังต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
6. คนทุกคนมีสิทธิที่จะสังเกต ฝ้าติดตาม และบันทึกการชุมนุม
7. การรวบรวมข้อมูลบุคคลจะต้องไม่เป็นการก้าวล่วงสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่น ๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต
8. ทุกคนมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม
9. ภาคธุรกิจมีความรับผิดชอบที่จะต้องเคารพสิทธิมนุษยชนในบริบทของการชุมนุม
10. รัฐและองค์กรของรัฐพึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม

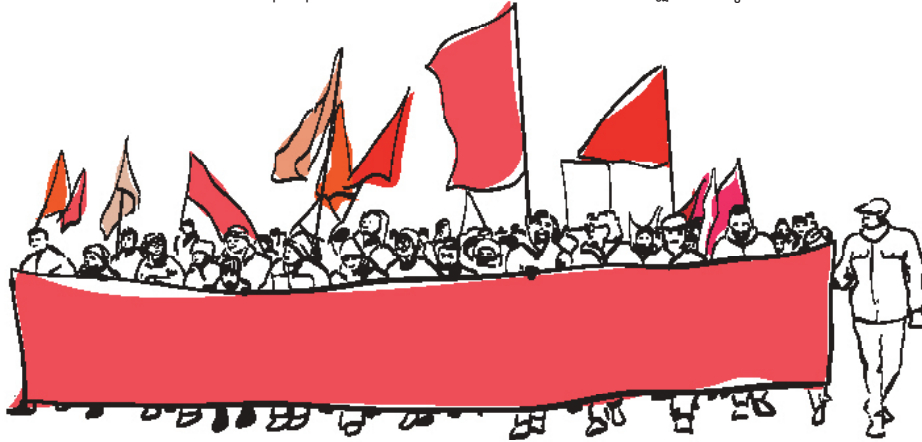

(สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ เอกสารว่าด้วยข้อเสนอแนะในการจัดการการชุมนุมของอดีตผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติ จัดทำขึ้นโดยฟอรัม-เอเชีย <https://www.forum-asia.org/?p=30745>)

⁸ Facilitating peaceful Protests, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights, January 2014, <https://www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/Facilitating%20Peaceful%20Protests%20.pdf> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2563)

เสรีภาพการชุมนุมโดยสงบในประเทศไทย

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ นอกจากจะได้รับการรับรองตามหลักการสิทธิมนุษยชนสากลและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศแล้วนั้น เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบยังได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 44

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพลเมืองไทยมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ อย่างไรก็ตาม การจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำมิได้ นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งมาตราดังกล่าวยังคงมีความคลุมเครือและมีปัญหาในการตีความ เช่น ความมั่นคงของรัฐมีความหมายกว้างขวางเพียงใด ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนมีขอบเขตแค่ไหน

สถานการณ์การชุมนุมในประเทศไทย

แม้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบจะได้รับการรับรองตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ดังกล่าวข้างต้น แต่เราพบว่า การใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในประเทศไทยยังเผชิญหน้ากับความท้าทายและอุปสรรคอย่างต่อเนื่อง

ภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีการประกาศและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมหลายฉบับ ได้แก่ การบังคับใช้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 3/2558 เรื่องการห้ามชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป การประกาศใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 ซึ่งถูกตั้งคำถามเรื่องปัญหาในการตีความตัวบทกฎหมายที่คลุมเครือ และนำมาใช้ในการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 (ยุยงปลุกปั่น) พระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ พระราชบัญญัติความสะอาดฯ ตลอดจนถึงข้อหาการใช้เครื่องขยายเสียงโดยไม่ได้รับอนุญาต ก็ถูกนำมาบังคับใช้เพื่อควบคุมการชุมนุมของประชาชนอีกด้วย

เราพบว่า นับตั้งแต่วันที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ในหลายครั้งผู้จัดชุมนุม ผู้เข้าร่วมชุมนุม หรือแม้แต่ผู้สังเกตการณ์การชุมนุมมักถูกดำเนินคดีความจากการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมหรือการดำเนินคดีเพื่อปิดปาก จากการเก็บข้อมูลสถิติโดยศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ระหว่างวันที่มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ ถึงวันที่ 16 กรกฎาคม 2562 (ซึ่งตรงกับวันที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติสิ้นสุดอำนาจตามรัฐธรรมนูญเนื่องจากคณะรัฐมนตรีชุดใหม่เข้ารับหน้าที่) พบว่ามีประชาชนที่ถูกดำเนินคดีตั้งข้อกล่าวหาด้วย พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ อย่างน้อยจำนวน 276 คน และอย่างน้อย 28 คนถูกตั้งข้อกล่าวหาภายใต้รัฐบาล “คสช.2”⁹ หรือหลังจากการเลือกตั้งนั่นเอง

9 อ้างอิง iLaw, ‘New Normal’ ทางกฎหมายแบบผิดๆ ผลพวงจากเวลา “6 ปี คสช.” <https://ilaw.or.th/node/5665> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2563)

นอกจากการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจำกัดและควบคุมเสรีภาพในการชุมนุมแล้วเจ้าหน้าที่รัฐยังใช้เทคนิคนอกกระบวนการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการชุมนุมของประชาชนหลายวิธีการด้วยกัน เช่น การพยายามข่มขู่ คุกคาม กีดกันผู้เข้าร่วมชุมนุม การปิดกั้น ขัดขวางสถานที่จัดการชุมนุมรวมถึงการเดินทาง การใช้กระบวนการเจรจาต่อรอง เป็นต้น ในขณะที่ประชาชนด้วยกัน ในบางสถานการณ์ การจัดการชุมนุมอาจเผชิญหน้ากับการคุกคาม การโจมตีและขัดขวางจากประชาชนที่เห็นต่างจากเราด้วย เช่น ระหว่างการชุมนุมมีผู้เห็นต่างเข้ามาโจมตี ยั่วยุให้เกิดการใช้ความรุนแรง เป็นต้น

ในการชุมนุมอาจจะมีเจ้าหน้าที่รัฐจากหลายหน่วยงานมาดูแลการชุมนุม แต่ในคู่มือเล่มนี้จะมีการอ้างอิงถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจตามบริบทในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดูแลการชุมนุมมักจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ตัวอย่างรูปแบบการคุกคามการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุม

การคุกคามโดยเจ้าหน้าที่รัฐ

1. การดำเนินคดีฟ้องร้องเพื่อปิดปาก (SLAPP : Strategic Lawsuit Against Public Participation)
2. การขัดขวาง คุกคาม ตรวจสอบอุปกรณ์ คันตัวผู้ชุมนุม
3. การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่
4. หลังชุมนุม เจ้าหน้าที่ไปคุกคาม กีดกันผู้จัดและผู้เข้าร่วมชุมนุม
5. ถูกแทรกแซง ปิดกั้นการจัดชุมนุม

การคุกคามโดยคู่ขัดแย้งหรือประชาชนที่เห็นต่าง

1. IO การล่าแม่มดบนโลกออนไลน์ เพื่อโจมตีการชุมนุมของเรา
2. ระหว่างการชุมนุม ถูกคู่ขัดแย้งหรือประชาชนที่เห็นต่างใช้ความรุนแรงหรือยุยงให้เกิดการใช้ความรุนแรง
3. ระหว่างการชุมนุม มีการตะโกนด่าทอ ยั่วยุ การแทรกแซงการจัดกิจกรรมของเรา โดยประชาชนที่เห็นต่าง

ภาพเหตุการณ์ตัวอย่างการคุกคามและควบคุมการชุมนุมที่เคยเกิดขึ้น

ภาพกลุ่มผู้คัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ประมาณ 50 คน ได้ชุมนุมค้างคืนบริเวณท่าเทียบเรือรัฐบาลเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560 ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมตัวแกนนำ 3 รายออกจากพื้นที่ ส่วนมวลชนที่เหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้แจ้งให้ออกจากพื้นที่ โดยมีการจัดรถเพื่อส่งผู้ชุมนุมกลับภูมิลำเนา¹⁰

ภาพภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่ทหารสั่งยกเลิกการจัดกิจกรรมเสวนา “สันติภาพปาตานีทำไมต้องประชาชน?” ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จัดโดยสหพันธ์นิสิตนักศึกษาและเยาวชนปาตานี (PerMAS) เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2559 เจ้าหน้าที่ใช้การกีดกันผ่านผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ยกเลิกการจัดกิจกรรมดังกล่าวและชู่ว่าจะสั่งพักการเรียนแกนนำนักศึกษา (ภาพโดย Freevoice)

10 อ้างอิง,บ้านเมือง “มือปั้นถ่านหินกระบี่ปิดปากทำเนียบฯ” (<https://www.banmuang.co.th/news/politic/74861>) (เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2563)

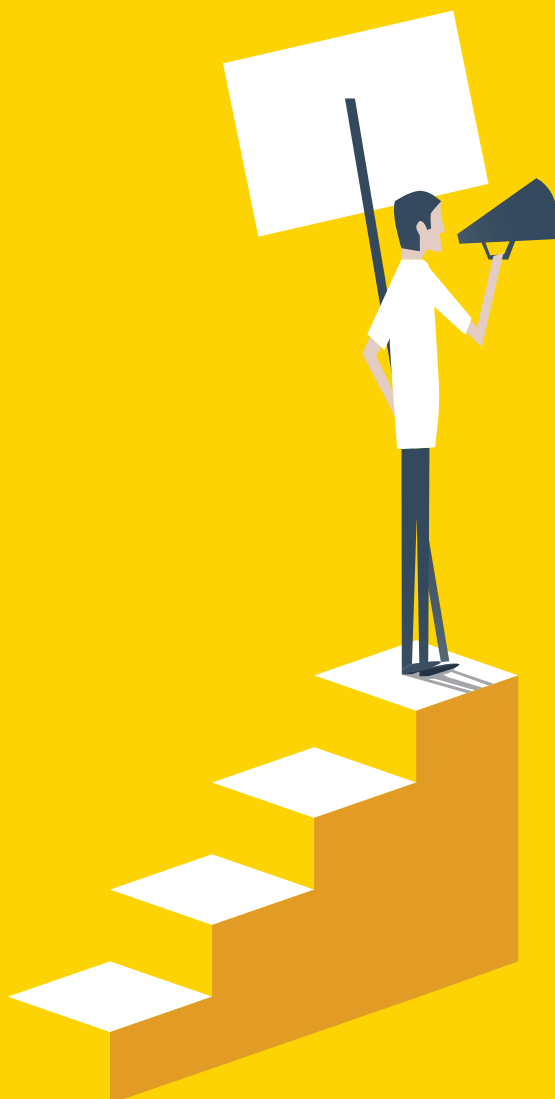
ภาพเหตุการณ์เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2560 กลุ่มอนุรักษ์ลำเซบาย จังหวัดยโสธร และเครือข่ายอนุรักษ์ลำเซบาย จังหวัดอำนาจเจริญ พยายามเข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ 2 ของโรงงานน้ำตาล และโรงไฟฟ้าชีวมวล บริษัท มิตรผล จำกัด แต่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐขัดขวางไม่ให้เข้าร่วมเวที (ภาพโดย ขบวนการอีสานใหม่)

ภาพเหตุการณ์วันที่ 10-12 กันยายน 2562 เวิร์บฟังความเห็น (ค.1) โครงการโรงงานน้ำตาลและโรงไฟฟ้าชีวมวล อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น ประชาชนและนักศึกษาที่ไม่เห็นด้วยต่อโครงการดังกล่าว ถูกเจ้าหน้าที่รัฐกีดกันไม่ให้เข้าร่วมเวทีรับฟัง (ภาพโดยขบวนการอีสานใหม่)

บทที่ 2

การรณรงค์อย่างมียุทธศาสตร์

“การประชุมโดยสงบ” แม้จะเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ประชาชนสามารถนำมาใช้เพื่อแสดงออกถึงความไม่พอใจ เพื่อเรียกร้องความต้องการ หรือเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ แต่ในหลายครั้ง การบรรลุถึงเป้าหมายที่เราต้องการ อาจจะใช้เวลานาน หรือการจัดการชุมนุมเพียงหนึ่งครั้งอาจมีพลังไม่เพียงพอในการบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องให้ความสำคัญกับการรณรงค์ (Campaign) ที่มีเป้าหมาย มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน

นักกิจกรรม นักเคลื่อนไหว มักจะคุ้นเคยกับคำว่า “การรณรงค์” (Campaign) แต่หลายครั้งเราอาจจะเกิดความสับสนว่า อะไรคือการรณรงค์ และการชุมนุมของเรานั้นเท่ากับการรณรงค์หรือไม่ ?

ความหมายของการรณรงค์

“การรณรงค์” (Campaign) คือ กระบวนการที่มีเป้าหมายและกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเด็นต่าง ๆ ผ่านการสื่อสารเพื่อสร้างความตระหนัก โน้มน้าวใจ และกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายกระทำการบางอย่างยกตัวอย่างเช่นการประชุม ร่วมกันเขียนจดหมาย หรือทำงานกับรัฐบาล และภาคส่วนต่าง ๆ หรือเปลี่ยนทัศนคติหรือเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน¹¹

การรณรงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ เราต้องรู้ว่าแคมเปญจะนำพาเราไปสู่อะไร

เช็คลิสต์แคมเปญที่มียุทธศาสตร์

- เป็นกระบวนการ (Process) ไม่ใช่แค่การจัดกิจกรรม (Event) **อย่า !** ออกแบบกิจกรรมก่อนวางแผนยุทธศาสตร์และเป้าหมายของแคมเปญ
- ต้องมีเป้าหมายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงชัดเจน เป็นขั้นตอน มีเหตุและผล
- ต้องเพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่วางไว้ ไม่ใช่แค่สร้างความตระหนักรู้ของปัญหาที่เกิดขึ้น
- วางยุทธศาสตร์บนการวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์อย่างมีเหตุและผล ไม่ใช่การมโนถึงสถานการณ์โดยไม่มีข้อมูลหรือไม่ได้ตรวจสอบข้อมูล
- ต้องเป็นการเลือกวิธีการและใช้ทรัพยากรที่มี เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้ได้มากที่สุด ไม่ใช่การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ลงไปกับงานที่ไม่เกิด Impact ใด ๆ
- การจัดกิจกรรม การนัดชุมนุม เป็นหนึ่งในวิธีการที่ทำได้ จากอีกหลาย ๆ รูปแบบกิจกรรม ดังนั้นความแปลกใหม่ ความคิดสร้างสรรค์จะช่วยทำให้แคมเปญของเราน่าสนใจมากขึ้น
- สำหรับนักรณรงค์ ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “สาธารณะ” ดังนั้นต้องชัดเจนว่าเราจะสื่อสารกับใครและต้องการให้เขาทำอะไร
- กำหนดข้อความหลักและเนื้อหาแคมเปญให้ชัดเจน
- แคมเปญออฟไลน์ กับ แคมเปญออนไลน์ เมื่อมาพร้อมกันจะช่วยทำให้เราสื่อสารได้มากขึ้น

จากความหมายของคำว่า “การรณรงค์” ที่กล่าวมา จะเห็นว่าการรณรงค์ให้ความสำคัญต่อการทำงานด้านการสื่อสารอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ซึ่งในการทำแคมเปญของเรานั้น อาจจะประกอบไปด้วยกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่ง “การรณรงค์ ไม่เท่ากับ การจัดการชุมนุม/กิจกรรม” แต่การจัดการชุมนุมนั้นอาจจะเป็นหนึ่งในวิธีการหรือกิจกรรมที่เป็นส่วนประกอบของการรณรงค์ของเรา

11 <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL4077642018ENGLISH.PDF>

ขั้นตอนในการวางแผนการรณรงค์

การวางแผนการรณรงค์ มีขั้นตอนในการออกแบบวางแผนโดยย่อ ดังนี้¹²

1. Problem statement : กำหนดปัญหา รู้ว่าจะเปลี่ยนแปลงอะไร

ในขั้นตอนนี้เราต้องวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหาที่ต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ลึกซึ้ง เพื่อที่เราจะสามารถวางเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแคมเปญได้อย่างชัดเจนและสมเหตุสมผล

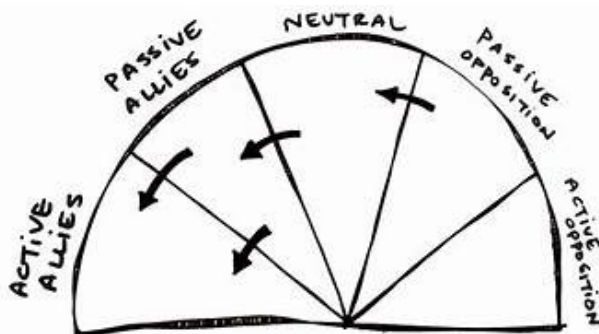
- เราต้องการรณรงค์ประเด็นอะไร
- ปัญหาหรือสถานการณ์คืออะไร
- ทำไมเราต้องแก้ไขปัญหานี้ ถ้าไม่ทำจะเกิดอะไรขึ้น
- ใครคือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ และใครคือกลุ่มที่มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงปัญหานี้

2. Goal and Objective : เป้าหมายชัด วัตถุประสงค์SMART (SMART)

ในการรณรงค์แบบมียุทธศาสตร์นั้น ควรเริ่มต้นจากการมีเป้าหมาย(ภาพฝันหรืออุดมคติ)ที่ชัดเจนและมีวัตถุประสงค์ที่ SMART ซึ่งเป็นคำย่อจากภาษาอังกฤษ 5 คำ ดังต่อไปนี้

- S – Specific : เฉพาะเจาะจง
- M – Measurable : วัดผลได้
- A – Achievable : ทำสำเร็จได้
- R – Realistic : ทำได้จริง
- T – Timely : มีกรอบเวลาที่ชัดเจน

3. Target audience and key influencing strategies : กำหนดกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการรณรงค์

ในการทำแคมเปญเราต้องรู้ว่าใครคือผู้ที่สนับสนุนเรา หรือใครคือผู้ที่ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงของเรา จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์และเลือกกลุ่มเป้าหมาย(ผู้รับสาร) ที่จะช่วยให้วัตถุประสงค์ของการรณรงค์สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยสามารถใช้สายรุ้งพันธมิตรเป็นเครื่องมือในการช่วยวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์¹³

4. Core messages : ใจความหลักของแคมเปญต้องชัดเจน สร้างสรรค์ โดนใจกลุ่มเป้าหมาย

เมื่อเราวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการออกแบบข้อความที่เราต้องการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายให้มีความชัดเจน สร้างสรรค์ และโดนใจ โดยมีองค์ประกอบคือ

- เรา/กลุ่มของเรา คือใคร
- เราจะเล่าเรื่องอะไร
- กลุ่มเป้าหมายของเราสนใจหรือให้ความสำคัญกับประเด็นใดในเรื่องที่เราอยากเล่า
- เราอาจจะมีเรื่องเล่ามากมาย แต่ในการทำแคมเปญ ให้ลองคิดว่า ถ้าเราจะต้องสื่อสารแคมเปญของเราถึงกลุ่มเป้าหมายในหนึ่งประโยค ประโยคนั้นคืออะไร ?

¹² คู่มือรณรงค์และนักกิจกรรม (Activism and Campaign Toolkit) แอมเนสตี้ ประเทศไทย อยู่ในระหว่างจัดพิมพ์

¹³ อานรายละเอียดได้ที่ <https://beautifultrouble.org/principle/shift-the-spectrum-of-allies/>

- เมื่อได้ใจความหลักในการสื่อสารแล้ว ต้องคิดต่อไปว่า แล้วเราจะสื่อสารข้อความนั้นต่อกลุ่มเป้าหมายของเราผ่านทางช่องทางไหน (Social Media, กิจกรรมชุมนุม, กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ หรืออื่น ๆ) จากนั้นเลือก Mood and Tone ในการเล่าเรื่องของเราให้เหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมาย

5. Tactics and activities : ยุทธวิธีและกิจกรรมต้องสอดคล้องต่อเป้าหมายรณรงค์

ควรออกแบบยุทธวิธี เทคนิคหรือกิจกรรมที่สามารถช่วยให้เราได้ถ่ายทอดข้อความในการรณรงค์ไปยังกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุด การเลือกใช้ยุทธวิธีหรือกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการช่วยโน้มน้าวใจแก่กลุ่มเป้าหมายของเรา ประเมินทรัพยากรที่เรามีและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

6. Action plan & timeline & Budget : วางแผนการทำงาน กรอบเวลาและทรัพยากรในการทำงาน

ในขั้นตอนนี้คือการกำหนดรายละเอียดของแต่ละกิจกรรม กรอบระยะเวลาในการทำงาน รวมถึงประเมินเรื่องทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการรณรงค์ของเรา เช่น การแบ่งบทบาทหน้าที่ทีมงาน งบประมาณ การระดมความช่วยเหลือจากเครือข่าย สิ่งของที่ต้องใช้ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว ในการกำหนดระยะเวลาในการทำงานรณรงค์ เราต้องไม่ลืมวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองและสถานการณ์ทางสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ และอย่าลืมวางแผนสำรองในการทำงานรณรงค์

7. Risk assessment and mitigation : การประเมินความเสี่ยงและวางแผนรับมือ

ในทุก ๆ การรณรงค์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการประเมินความเสี่ยงและการวางแผนความปลอดภัยทั้งทางด้านกายภาพ ด้านดิจิทัล และสุขภาพจิตใจ โดยสามารถอ่านรายละเอียดได้ในบทที่ 3 นอกจากนั้นแล้ว ในส่วนนี้ยังเป็นการประเมินความพร้อมหรือศักยภาพในการทำงานของทีมงานเราด้วย

8. Monitoring & Evaluation : การติดตามและประเมินผล

ในการทำงานรณรงค์ เราต้องวางแผนขั้นตอนติดตามการทำงานและวิธีการประเมินผล ซึ่งหมายรวมถึงความสำเร็จและการถอดบทเรียนความผิดพลาด ควรมีการติดตามและประเมินผลภายหลังการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง และภายหลังเสร็จสิ้นการทำงานรณรงค์

ตัวอย่างการจัดการชุมนุมในรูปแบบต่าง ๆ

ภาพกิจกรรมการชุมนุมเพื่อฉายโฮโลแกรมอ่านประกาศคณะราษฎร ในกิจกรรม “ลบยังงี้ก็ไม่ลืม” ครอบรอบ 88 ปี วันเปลี่ยนแปลงการปกครอง กิจกรรมดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมชุมนุมประมาณ 200 คน จัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2563 ณ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย จัดโดยกลุ่มฟื้นฟูประชาธิปไตยและเครือข่าย (ภาพโดย ชลธิชา แจ่มเร็ว)

ภาพกิจกรรมเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2562 กลุ่มอัยกบ้านเกิดต.เมืองเพี้ย อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น และเครือข่าย ผู้มีส่วนได้เสีย รวมตัวกันเข้ายื่นหนังสือ สอบถามข้อมูลโครงการโรงงาน น้ำตาลมิตรผลและโรงไฟฟ้าชีวมวลต่อ นายอำเภอบ้านไผ่ จ.ขอนแก่น (ภาพ โดย ขบวนการอีสานใหม่)

เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2561 กลุ่มคนอยากเลือกตั้งที่ถูกดำเนินคดีจากการชุมนุมครบรอบสี่ปีคสช. (คดี UN62) ได้จัดกิจกรรมใส่ชุดมาสคอตซูเปอร์ฮีโร่ส์ พร้อมทั้งเดินขบวนไปรายงานตัวที่ สน นางเลิ้ง (ภาพโดย The Standard)¹⁴

ภาพกิจกรรมการเดินขบวนรณรงค์วันงานที่มีคุณค่า จาก อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยถึงทำเนียบรัฐบาล เพื่อยื่นหนังสือ ต่อนายกรัฐมนตรีเรียกร้องการจ้างงานที่เป็นธรรม จัดโดย กลุ่มสหภาพแรงงาน เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2562 (ภาพโดย ชลธิชา แจ้งเร็ว)

14 อ้างอิงรูปภาพ, The Standard “คนอยากเลือกตั้งเดินเท้ามอบตัว สน.นางเลิ้ง พร้อมเดินขบวนเรียกร้องการเลือกตั้ง” <https://thestandard.co/startuppeopleth-walking-to-surrender-at-nang-loeng-police-station/> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2563)

บทที่ 3

การประเมินความเสี่ยง และการวางแผนความปลอดภัย ในการชุมนุม

เมื่อการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบนั้นอาจนำมาซึ่งความเสี่ยงในการถูกคุกคาม กีดกัน ขัดขวางและละเมิดสิทธิมนุษยชน เราจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญกับการประเมินความเสี่ยงตั้งแต่ในขั้นของการออกแบบกิจกรรม

แนวคิดเรื่องความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย

ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย แม้ฟังดูแล้วอาจมีความหมายที่คล้ายคลึงกัน แต่สองคำนี้มีความแตกต่างกันอยู่ ความปลอดภัย (Safety) หมายถึงสถานะที่เรารู้สึกปลอดภัย รู้สึกมั่นคง ไม่ถูกกดดัน/คุกคาม ในขณะที่การรักษาความปลอดภัย (Security) เป็นวิธีการที่เราสร้างความปลอดภัยขึ้นมา เช่น ในขณะที่ฝนกำลังตกหนักนั้นเราไม่ต้องการเปียกฝน การที่เราไม่เปียกฝนจึงเป็นความปลอดภัยของเรา และเราเลือกวิธีการป้องกันฝนด้วยการกางร่ม นั้นหมายความว่า การกางร่มคือ การรักษาความปลอดภัยของเรา ในขณะที่เพื่อนของเราอาจจะเลือกวิธีการป้องกันฝนด้วยวิธีการอื่น ๆ (ใส่เสื้อกันฝน)

นั่นหมายความว่าวิธีการในการรักษาความปลอดภัยอาจมีได้หลายวิธี ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แตกต่างกัน การทำความเข้าใจเรื่องแนวคิดความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัยจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่ทำให้เราสามารถประเมินความเสี่ยงได้อย่างรอบด้านมากขึ้น และสามารถเลือกวิธีการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสมกับสถานการณ์และตัวเราได้ดีที่สุด

แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย (Security) ที่สำคัญ ได้แก่

Security = การรักษาความปลอดภัย

Safety = ความปลอดภัย

1. การรักษาความปลอดภัยมีหลายวิธีการ และไม่มีสูตรการรักษาความปลอดภัยใดที่ตายตัวหรือสมบูรณ์แบบที่สุด วิธีการรักษาความปลอดภัยที่เราเลือกใช้อาจจะเหมาะสมกับเราแค่เพียงในช่วงสถานการณ์เท่านั้น ดังนั้นแต่ละคนจึงจำเป็นที่จะต้องเลือกใช่วิธีการรักษาความปลอดภัยให้เหมาะสมกับตัวเอง และเหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์

2. การรักษาความปลอดภัยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบร่วมกัน (Collective Responsibility) หมายความว่า การรักษาความปลอดภัยต้องเป็นเรื่องของทุกคนในกลุ่ม องค์กร หรือครอบครัว เพราะหากคนใดคนหนึ่งไม่ให้ความสำคัญกับการดูแลความปลอดภัย อาจทำให้เพื่อนร่วมกลุ่ม องค์กร คนอื่น ๆ ตกอยู่ในความเสี่ยงด้วย

3. เมื่อเราวางแผนเรื่องการรักษาความปลอดภัย จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยในทุก ๆ มิติ ทั้งความปลอดภัยทางกายภาพ ความปลอดภัยทางดิจิทัล และความปลอดภัยทางสุขภาพจิต (Mental Health and Well Being) เราเรียกรักษาความปลอดภัยทั้งสามมิติรวมกันว่า “การรักษาความปลอดภัยแบบองค์รวม” (Holistic Security)

นอกจากการรักษาความปลอดภัยในทุกมิติแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว และระดับกลุ่ม/องค์กร

โดยในระดับปัจเจกบุคคลนั้น เราจะพบว่าระดับความเสี่ยงของแต่ละคนแตกต่างกัน จึงต้องสร้างแผนความปลอดภัยที่เหมาะสมแต่ละบุคคลไป

ในระดับถัดมาควรพิจารณาถึงความปลอดภัยระดับครอบครัว เนื่องจากพบว่าครอบครัวของนักกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนมักตกเป็นเป้าหมายของการถูกคุกคาม จึงจำเป็นต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยสำหรับครอบครัวของเราด้วย

ส่วนในระดับสุดท้ายแต่ก็มีความสำคัญไม่น้อย นั่นคือระดับกลุ่ม/องค์กร จำเป็นต้องทำให้ทุกคนในกลุ่มหรือองค์กรให้ความสำคัญและปฏิบัติตามในการรักษาความปลอดภัย นอกจากนั้นแล้ว หากต้องทำงานร่วมกับเครือข่าย/กลุ่มอื่น ๆ ควรจะวางข้อตกลงในการดูแลด้านความปลอดภัยร่วมกัน

การประเมินความเสี่ยง

การทำงานรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชนในหลาย ๆ ครั้ง เป็นการทำงานรณรงค์ในสถานการณ์อันซับซ้อน มีความท้าทายข้อจำกัด มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายที่เห็นด้วยกับการทำงานของเราและผู้ที่ไม่เห็นด้วย/ต่อต้านการทำงานรณรงค์ของเรา ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ที่ทำงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงอันอาจจะส่งผลให้เกิดอันตรายต่อตนเอง ครอบครัว หรือชุมชนได้ ดังนั้นการทำงานรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการประเมินความเสี่ยงและวางแผนรับมือกับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น

ความเสี่ยง หมายถึง เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลให้เกิดอันตรายในมิติต่าง ๆ ความเสี่ยงมีพลวัตสามารถเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข เวลาและปัจจัยหลายอย่าง เช่น บริบททางการเมือง บริบททางสังคม ช่วงเวลาที่เกิดขึ้น เงื่อนไขความเปราะบางและศักยภาพส่วนบุคคล เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ก็มีความแตกต่างกับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

หรือ ผู้ที่ทำงานรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชน 2 คนตกอยู่ในสถานการณ์อันตรายที่เหมือนกัน แต่ว่าทั้งสองคนอาจจะมีความเสี่ยงที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีเงื่อนไขส่วนบุคคลที่ไม่เหมือนกัน เช่น ศักยภาพหรือจุดเปราะบางที่แตกต่างกัน เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น เมื่อห้าปีก่อน การจัดการชุมนุมทางการเมืองของนักกิจกรรมนักศึกษาไทยเป็นเรื่องที่ยากลำบาก มีความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการชุมนุม เนื่องจากในขณะนั้นประเทศไทยอยู่ภายใต้รัฐบาลที่มีความเป็นเผด็จการ ไม่เคารพหลักการด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และมีการบังคับใช้กฎหมายที่ห้ามการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป แต่ในปัจจุบันภายหลังการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 การจัดการชุมนุมทางการเมืองของนักกิจกรรมนักศึกษา สามารถทำได้มากขึ้นกว่าแต่ก่อน มีความเสี่ยงที่ลดน้อยลง เนื่องจากมีการยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายที่ห้ามการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป¹⁵

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องทำความเข้าใจและประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่แตกต่างกันออกไป เพื่อวางแผนรับมือและคุ้มครองด้านความปลอดภัยให้เหมาะสมกับแต่ละคนและแต่ละสถานการณ์ด้วย

ในการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) สำหรับผู้ที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนนั้น เราจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงภัยคุกคามที่เกิดขึ้น ทรัพยากร/ศักยภาพที่เรามี และจุดอ่อนที่เราต้องแก้ไข เพื่อประเมินและลดระดับความเสี่ยงของเรา มาทำความเข้าใจกับความหมายของคำเหล่านี้กัน

NOTE

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) คือ การประเมิน การวิเคราะห์ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

¹⁵ อ่านคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3/2558 ได้ที่ https://library2.parliament.go.th/giventake/content_ncpo/ncpo-head-order3-2558.pdf

ภัยคุกคาม (Threat)¹⁶ หมายถึง ภัยอันตรายหรือการคุกคามที่เกิดขึ้น อันส่งผลทางลบต่อร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นกับคนทำงานด้านสิทธิมนุษยชนอาจเกิดจากการกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรืออาจเกิดจากคู่ขัดแย้งหรือประชาชนที่เห็นต่างกับเรา เช่น การถูกดำเนินคดีจากการจัดการชุมนุม การถูกเจ้าหน้าที่เฝ้าจับตาหรือติดตามภายหลังจากเข้าร่วมการชุมนุม การถูกล่าแม่มดหรือถูกโจมตีในโซเชียลมีเดียหลังจากเข้าร่วมการชุมนุม เป็นต้น การวิเคราะห์ภัยคุกคามนั้น เราจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงลักษณะของภัยคุกคาม เพื่อให้เราวิเคราะห์ได้อย่างทั่วถึง ดังนี้

• **ภัยคุกคามทางตรง (Direct threat)** หมายถึง ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นกับเราโดยตรง เช่น การที่เราถูกเจ้าหน้าที่ข่มขู่ไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมชุมนุม การที่เราถูกดำเนินคดีตั้งข้อกล่าวหาจากการชุมนุม เป็นต้น

• **ภัยคุกคามทางอ้อม (Indirect threat)** หมายถึง ภัยที่เป็นสัญญาณของการคุกคามโดยอ้อม อันหวังผลด้านลบต่อตัวเรา เช่น การที่เจ้าหน้าที่รัฐเริ่มดำเนินคดีตั้งข้อกล่าวหาแก่นักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนที่ทำงานในประเด็นเดียวกับเรา การที่เจ้าหน้าที่รัฐติดตามเพื่อนร่วมงานของเรา เป็นต้น

• **บริบท (Context)** หมายถึง สถานการณ์ บริบททางสังคม บริบททางการเมืองในขณะนั้นที่อาจส่งผลต่อการคุกคามและความเสี่ยงของเรา เช่น การประกาศใช้กฎหมายที่ควบคุมเสรีภาพในการแสดงออก การทำรัฐประหาร เป็นต้น

การวิเคราะห์ภัยคุกคาม มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. **Fact** พิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการตอบคำถาม ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร
2. **Who** วิเคราะห์แหล่งที่มาของการคุกคาม ว่าใครจะเป็นคนคุกคาม หรือมีส่วนได้เสียกับการคุกคามที่เกิดขึ้น
3. **Why** ประเมินเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของการคุกคาม ทำไมการคุกคามถึงเกิดขึ้น ณ ตอนนี้
4. **Intensivity** ประเมินรูปแบบและแนวโน้มของการคุกคาม เช่น ความถี่และความรุนแรงของการคุกคาม
5. **Realistic** คือการประเมินความเป็นจริงเพื่อหาข้อสรุปถึง ความเป็นไปได้ของการคุกคามในลักษณะนั้น ๆ

ในหลายสถานการณ์ นักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนอาจจะไม่สามารถควบคุมภัยคุกคามที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจต่อภัยคุกคาม เพื่อลดช่องโหว่และเพิ่มศักยภาพในการดูแลด้านความปลอดภัย เป็นหนึ่งในวิธีการสำคัญที่ช่วยให้เราลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้

จุดเปราะบาง (Vulnerability) หมายถึง จุดอ่อน ช่องโหว่อันเป็นปัจจัยที่ทำให้เราอาจได้รับผลกระทบด้านลบหรือความสูญเสียในรูปแบบต่าง ๆ จุดเปราะบางของแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม องค์กร ย่อมมีความแตกต่างกันออกไป และจุดเปราะบางนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม จุดเปราะบางของทีมงานหนึ่งคน อาจส่งผลให้เกิดผลกระทบและความเสี่ยงต่อทีมงานทุกคนหรือองค์กรของเรา ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงจุดเปราะบาง การวางแผนพัฒนาแก้ไข ลดช่องโหว่/จุดเปราะบางของเรานั้น จึงเป็นหนึ่งในวิธีการสำคัญในการลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

ตัวอย่าง ในการประเมินความเสี่ยงของการจัดชุมนุมของนักกิจกรรมนักศึกษากลุ่มหนึ่ง เราพบจุดเปราะบางหรือช่องโหว่อันอาจส่งผลต่อความเสี่ยงแก่นักกิจกรรมกลุ่มนี้ เช่น การขาดความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม การจัดชุมนุมในสถานที่ที่แออัด ยากต่อการควบคุมมวลชนและการชุมนุม เป็นต้น ซึ่งนักกิจกรรมนักศึกษากลุ่มนี้จำเป็นต้องลดหรือแก้ไขจุดเปราะบางหรือช่องโหว่เหล่านี้

ศักยภาพ (Capacity) หมายถึง จุดแข็งและทรัพยากรที่เรามีหรือสามารถเข้าถึงได้เพื่อให้การรับมือต่อผลกระทบด้านลบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การมีศักยภาพช่วยให้เราสามารถลดระดับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องรู้ถึงศักยภาพของตัวเองและองค์กรของเรา เพื่อหามาตรการในการพัฒนาศักยภาพของเราให้เพิ่มขึ้น

ตัวอย่าง ในการประเมินความเสี่ยงของการจัดการชุมนุมของนักกิจกรรมนักศึกษากลุ่มหนึ่ง เราพบศักยภาพในการดูแลความปลอดภัยและลดระดับความเสี่ยงภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้น เช่น การมีเครือข่ายให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายที่สามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการชุมนุมได้ การมีเครือข่ายที่สามารถจัดอบรมด้านสันติวิธีและการปราศรัยได้ เป็นต้น ซึ่งนักกิจกรรมนักศึกษากลุ่มนี้สามารถพัฒนา/ส่งเสริมศักยภาพ จุดแข็งเหล่านี้

16 Enrique Eguen and Marie Caraj. “คู่มือคุ้มครองผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนฉบับใหม่” จัดพิมพ์โดยองค์กร Protection International, พิมพ์ครั้งที่ 1, 2551

กล่าวโดยสรุป การประเมินและลดความเสี่ยง เราจำเป็นต้องเข้าใจภัยคุกคามที่เกิดขึ้น หาวิธีลดจุดเปราะบางหรือช่องโหว่ที่อาจถูกใช้ในการคุกคาม และการพัฒนาจุดแข็งที่เรามีอยู่เพื่อรับมือต่อภัยคุกคามที่เกิดขึ้น เมื่อพูดถึงการประเมินความเสี่ยง หนึ่งในตัวอย่างที่มักถูกหยิบยกขึ้นมาอธิบายเป็นประจำคือ “เมื่อฝนตก”

ภาพโดย: เอกภพ สิทธิวรรณธนะ

ลดจุดเปราะบาง

เพิ่มศักยภาพ

ในขณะที่ท้องฟ้ากำลังมีดครึ้มด้วยเมฆฝน(ภัยคุกคามที่เกิดขึ้น) นักศึกษาสองคนกำลังคิดและกังวลว่าอาจจะเปียกฝนระหว่างการเดินทาง(การประเมินความเสี่ยง) โดยนักศึกษาคนแรกลืมพกร่มหรือเสื้อกันฝนมา (จุดเปราะบาง) ในขณะที่นักศึกษาคนที่สองพกร่มและเสื้อกันฝนมาด้วย(ศักยภาพ) ดังนั้น แม้ในสถานการณ์เดียวกัน แต่นักศึกษาคนแรกมีความเสี่ยงที่จะเปียกฝนมากกว่านักศึกษาคนที่สอง

เมื่อการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ อาจทำให้เราตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงหรือภัยอันตราย ดังนั้นการประเมินความเสี่ยงจึงมีความสำคัญในการช่วยให้เราสามารถวางแผนดูแลความปลอดภัยในการชุมนุมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สูตรการประเมินความเสี่ยง

$$\text{ความเสี่ยง} = \frac{\text{ภัยคุกคาม} \times \text{จุดเปราะบาง}}{\text{ศักยภาพ}}$$

NOTE

ในการประเมินความเสี่ยง เราต้องไม่ลืมที่จะคำนึงถึงการประเมินสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น สถานการณ์ทางการเมือง สภาพเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้น เป็นต้น

ตัวอย่าง การจัดชุมนุมในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ต้องประเมินสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส มาตรการรับมือของรัฐ และทัศนคติของประชาชนต่อการชุมนุมรวมตัวในช่วงโควิด เมื่อเราประเมินแล้ว จะทำให้เราสามารถออกแบบกิจกรรมและวางแผนความปลอดภัยได้เหมาะสมกับสถานการณ์มากขึ้น

สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการชุมนุม

1. ขั้นตอนการรับมือการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ¹⁷

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ หลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเรื่องการชุมนุมสาธารณะแล้วนั้น จะดำเนินการด้านการข่าวรวบรวมข่าวสารพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับการชุมนุม รวมถึงการหาข่าวสารเกี่ยวกับแกนนำผู้จัดชุมนุม ผู้สนับสนุน เครือข่าย และเจรจาต่อรองกับแกนนำจัดการชุมนุม เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อเตรียมการควบคุมอำนวยความสะดวกการรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุม เตรียมแผนในการอำนวยความสะดวกแก่สาธารณะ จัดเตรียมพื้นที่การชุมนุมให้ปลอดภัยและสะดวกต่อการใช้งานของผู้อื่น ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ทราบเกี่ยวกับการชุมนุม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการเผชิญเหตุ ขณะที่มีการชุมนุม เจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ตำรวจท้องที่เป็นผู้ดูแลด้านความปลอดภัยรักษาความปลอดภัยให้แก่สถานที่และบุคคลสำคัญ ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจต่อผู้ชุมนุมให้ทราบถึงขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมตามกฎหมาย อำนาจการด้านการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้ชุมนุมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม ดำเนินการเจรจากับผู้ชุมนุมและแกนนำ รวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานเพื่อบังคับใช้กฎหมาย และป้องกันการเกิดเหตุแทรกซ้อนหรือการก่อเหตุร้ายในพื้นที่การชุมนุมและใกล้เคียง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการใช้กำลังเข้าคลี่คลายสถานการณ์

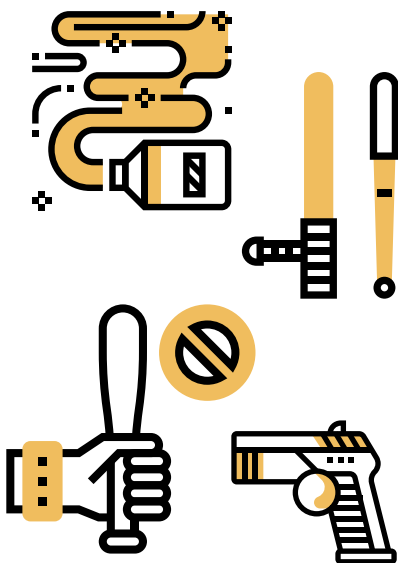
3.1 การใช้กำลังเข้าคลี่คลายสถานการณ์ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

- แจ้งให้ผู้ชุมนุมยุติการชุมนุม
- หากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตาม ให้ประกาศกำหนดพื้นที่การชุมนุมและปริมาตรเป็นพื้นที่ควบคุม ประกาศให้ผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่การชุมนุมตามระยะเวลาที่กำหนด และห้ามบุคคลใดเข้าพื้นที่การชุมนุมโดยมิได้รับอนุญาต
- หากครบเวลาที่กำหนด แต่ยังมีผู้ชุมนุมอยู่ในพื้นที่ ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า ให้ดำเนินการจากเขาไปหาหนักเพื่อยุติการชุมนุม(หากสามารถทำได้)
- ในกรณีที่ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะให้เลิกการชุมนุม ตามมาตรา 21 แห่ง พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ และอยู่ระหว่างร้องขอต่อศาลขอให้ยกเลิกการชุมนุม หากมีความจำเป็นต้องคุ้มครองความสงบของประชาชน หรือคุ้มครองการชุมนุมสาธารณะ

3.2 การใช้กำลังเข้าคลี่คลายสถานการณ์ของผู้ควบคุมสถานการณ์

- เมื่อพ้นระยะเวลาประกาศให้ผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่ชุมนุม ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการเลิกชุมนุมตามคำสั่งศาล และใช้ยุทธวิธีตามความจำเป็นและหลักการใช้กำลัง
- และอาจมีการประกาศใช้กฎหมายความมั่นคงเฉพาะเพื่อรักษาความสงบ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการฟื้นฟู (หลังการชุมนุม) ดำเนินการจัดส่งผู้บาดเจ็บ ฟื้นฟูเยียวยา ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ บังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำความผิด ร้องขอให้เอกชนหรือหน่วยงานรัฐส่งข้อมูล พยานหลักฐานทางคดีและสรุปบทเรียนต่อไป

ตัวอย่างเครื่องมือในการปฏิบัติการเพื่อควบคุมการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

- **การใช้แก๊สน้ำตาในการสลายการชุมนุม** เมื่อถูกแก๊สน้ำตา มักจะมีอาการน้ำตาไหล เคืองตา มองไม่ชัดเจน อาเจียน หากสัมผัสมากอาจถึงขั้นตาบอดได้
- **การใช้สเปรย์พริกไทย** เมื่อถูกสเปรย์พริกไทย จะทำให้แสบตา/เคืองตาจนมองไม่เห็นเป็นเวลา 30-45 นาที หายใจและพูดได้ยากลำบาก
- **การใช้กระสุนยาง** หากถูกยิงบริเวณท้องหรือลำตัวจะทำให้จุก หากถูกยิงบริเวณกระดูกอาจทำให้กระดูกหัก หรือในกรณีร้ายแรง หากถูกยิงเข้าบริเวณกะโหลกศีรษะ อาจทำให้กะโหลกร้าวจนก่อให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้
- **การใช้เครื่อง LRAD (เครื่องขยายเสียงระยะไกล)** ความดังจากเครื่อง LRAD นี้ อาจทำให้ผู้ที่อยู่ในระยะของเสียง เกิดอาการปวดแก้วหู คลื่นไส้ อาเจียน หากมีพื้นที่อยู่ในบริเวณนั้นนาน ๆ โดยไม่มีเครื่องป้องกัน อาจส่งผลกระทบต่อประสาทการได้ยินชั่วคราวหรือถาวรได้
- **การใช้อาวุธร้ายแรงในการเข้าสลายการชุมนุม** ซึ่งในกรณีนี้จะนำมาซึ่งความสูญเสีย และอันตรายถึงชีวิต

¹⁷ อ้างอิง,แผนการดูแลการชุมนุมสาธารณะตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558, สำนักงานตำรวจแห่งชาติแห่งชาติ <http://demonstration.police.go.th/plan.pdf> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2563)

2. มาตรการการรับมือและควบคุมการชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ในงานวิจัย “ควบคุมหรือคุ้มครอง” มาตรการรับมือผู้ชุมนุมของตำรวจและการเมืองของความชอบธรรม โดย ดร.จันจิรา สมบัติพูนศิริ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ชุมนุม และศึกษามาตรการการรับมือผู้ชุมนุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาประวัติศาสตร์การควบคุมฝูงชนในประเทศไทย พบว่าการรับมือผู้ชุมนุมก่อนหน้า พ.ศ.2535 นั้น เน้นการปราบปรามการจลาจลหรือกลุ่มคนที่ทำหายอำนาจรัฐบาล เช่น การที่หน่วยงานความมั่นคงตั้งกองกำลังประชาชน โดยปลูกฝังแนวคิดรักชาติ และให้กองกำลังประชาชนดังกล่าวเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการปราบปรามประชาชนที่เห็นต่างจากรัฐ หรือถูกมองว่าเป็นภัยความมั่นคงแห่งรัฐ เช่น กรณีกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งก่อตั้งโดย พล.ต.ท.สมควร หริกุล¹⁸ ต่อมามาตรการในการรับมือการชุมนุมได้เปลี่ยนแปลงไปภายหลังการประท้วงในปี พ.ศ.2535 โดยมีความพยายามในการหลีกเลี่ยงและจำกัดความรุนแรงถึงชีวิต เนื่องจากแนวคิดเรื่องสิทธิในการชุมนุมได้ถูกหยิบยกมาพูดถึงมากขึ้น รูปแบบในการควบคุมหรือรับมือการชุมนุมในช่วงนี้ได้แก่ การเน้นรักษาพื้นที่สำคัญ พื้นที่เชิงสัญลักษณ์และการจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมชุมนุมโดยการวางเครื่องกีดขวางหรือการใช้กำลังพลเจ้าหน้าที่ตั้งแถวสกัด การใช้มาตรการทางกฎหมายและการจับกุมแกนนำการชุมนุม การแสดงกำลังแต่ไม่ใช้กำลัง มาตรการในการอำนวยความสะดวกของหน่วยงานรัฐ เช่น หน่วยงานของกรุงเทพมหานครได้จัดหาห้องน้ำเคลื่อนที่ น้ำ ไฟฟ้า มุมซักล้างให้แก่ผู้ชุมนุมของสมัชชาคนจนเมื่อปี 2540¹⁹ มาตรการในการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างประชาชนผู้ชุมนุมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับเรื่องร้องเรียน เป็นต้น

ต่อมาเมื่อมีการชุมนุมของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในปี 2557 รูปแบบในการรับมือของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อการชุมนุมดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นสามส่วน คือ

1. **มาตรการการเจรจา** ประกอบด้วยการเจรจานอกพื้นที่ชุมนุม โดยมีนายตำรวจหรือตัวแทนรัฐบาลร่วมเจรจากับแกนนำการชุมนุมที่มีอำนาจในการตัดสินใจทิศทางการชุมนุม และเจรจาในพื้นที่ชุมนุมซึ่งมุ่งเน้นการต่อรองเรื่องการจัดการชุมนุมต่าง ๆ²⁰

2. **เครื่องมือทางกฎหมาย** หรือการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อจำกัดลักษณะของกิจกรรมและพื้นที่การชุมนุมประท้วง

3. **มาตรการควบคุมฝูงชน** เป็นหนึ่งในลักษณะเด่นของการควบคุมฝูงชนในขั้นนี้คือการสร้างระยะห่างระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งการสร้างระยะห่างดังกล่าวสัมพันธ์กับระดับการใช้อุปกรณ์ในการควบคุมฝูงชน โดยคำนึงถึงหลักสี่ประการคือ 1.) หลีกเลี่ยงความจำเป็น 2.) หากจำเป็นต้องใช้กำลังเพราะไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับภัยอันตรายที่คุกคาม 3.) หลีกเลี่ยงความถูกต้องตามกฎหมาย และ 4.) หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ²¹

18 ดร.จันจิรา สมบัติพูนศิริ “ควบคุมหรือคุ้มครอง? มาตรการรับมือผู้ชุมนุมของตำรวจ และการเมืองของความชอบธรรม”

พิมพ์ครั้งแรก 2562, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี (หน้า 68)

19 อ้างอิงแล้ว หน้า 85

20 อ้างอิงแล้ว หน้า 232

21 อ้างอิงแล้ว หน้า 241

3 .สถานการณ์การชุมนุมที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการชุมนุม

- เกิดการปะทะระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ชุมนุม
- มีการใช้อาวุธจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- แกนนำควบคุมมวลชนไม่ได้ จนเกิดการชุมนุม
- คนเหยียบกันเองในช่วงที่มีการชุมนุม
- เกิดการชุมนุมหรือกิจกรรมนอกแผนที่จัดเตรียมไว้ มีผู้ปราศรัยนอกคิว เนื้อหาไม่สอดคล้องกับข้อเสนอของกลุ่มและสุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมาย
- มีเสียงระเบิด เสียงปืนเกิดขึ้นโดยไม่ทราบแหล่งที่มา
- มีผู้ชุมนุมได้รับบาดเจ็บจากการปะทะ หรือผู้ชุมนุมเกิดอาการเจ็บป่วยระหว่างการชุมนุม
- มีบุคคลที่สามมายั่วให้เกิดการใช้ความรุนแรง
- เกิดข่าวลือระหว่างการชุมนุม จนเกิดความเข้าใจผิด และนำไปสู่สถานการณ์ชุมนุมตามมา

ส่วนหนึ่งของบรรยากาศการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย เกิดการผลักดันกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ จัดโดยกลุ่มเยาวชนปลดแอก เมื่อ 18 กรกฎาคม 2563 ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย (ภาพจากกลุ่มRealframe Alumni <https://www.facebook.com/realframefanpage/photos/pcb.2946488428795916/2946469085464517>)

การวางแผนการทำงานและการแบ่งบทบาทหน้าที่

หลังจากประเมินความเสี่ยงแล้ว ทีมงานต้องยอมรับและทำความเข้าใจความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นให้ชัดเจนร่วมกัน จากนั้นวางแผนการทำงานและการดูแลความปลอดภัย อย่างไรก็ตาม เราจำเป็นต้องเข้าใจและคำนึงตลอดเวลาว่า แต่ละคนย่อมมีความเสี่ยงและวิธีการรับมือต่อการคุกคามที่แตกต่างกัน

เมื่อทีมงานออกแบบกิจกรรมที่ต้องการจัดแล้ว ขั้นตอนต่อไปที่สำคัญคือการวางแผนการทำงานโดยคำนึงถึงเงื่อนไขของความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ นั้น เราอาจจำเป็นต้องประเมินถึงเรื่องความปลอดภัย ความเหมาะสมของกิจกรรมในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อถ่ายทอดข้อความและความต้องการของเราแก่สังคม ซึ่งสามารถประเมินและวางแผนการทำกิจกรรมผ่านการตั้งคำถามและหาคำตอบร่วมกันในทีมงาน

คู่มือ “Direct Action Handbook” ซึ่งมีการเรียบเรียงและแปลเป็นภาษาไทยโดยภัคดี วีระภาสพงษ์ ได้นำเสนอเทคนิคในการรับมือความรุนแรงในกรณีต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ²² โดยขอนำมาสรุปเพื่อชวนทุกคนเช็คลิสต์และเรียนรู้ตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ไปพร้อม ๆ กัน ดังนี้

เช็คลิสต์	รายการ	รายละเอียด	Note
	กำหนดเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมาย	กำหนดเป้าหมายและข้อเรียกร้องที่เราต้องการจากกิจกรรมนี้ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เราต้องการสื่อสารกับพวกเขาให้ชัดเจน	ตัวอย่าง ข้อเรียกร้องที่ชัดเจน เช่น “เลือกตั้งภายในปี 2561”
	กำหนดรูปแบบการชุมนุม	เป็นการกำหนดรูปแบบการชุมนุมของเรา เช่น ชุมนุมตั้งเวทีปราศรัย ชุมนุมเดินขบวน ชุมนุมแฟลชม็อบ เป็นต้น	

²² สามารถอ่านคู่มือ “Direct Action Handbook” ฉบับภาษาอังกฤษได้ที่ http://organizingforpower.org/wp-content/uploads/2009/03/da_handbook.pdf และฉบับที่มีการเรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดยภัคดี วีระภาสพงษ์ ได้ที่ <https://www.facebook.com/notes/ภัคดี-วีระภาสพงษ์/การวางแผนปฏิบัติการ-1/321107258100201/> , <https://www.facebook.com/notes/ภัคดี-วีระภาสพงษ์/การวางแผนปฏิบัติการ-2/321173611426899/> , <https://www.facebook.com/notes/ภัคดี-วีระภาสพงษ์/การวางแผนปฏิบัติการ-3/321174394760154/>

	กำหนดรูปแบบการประชุม	เรามีทรัพยากรและความพร้อมมากน้อยเพียงใดในการจัดกิจกรรมรูปแบบนี้	เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ เครือข่ายและการระดมทีมงาน
	วางแผนรายละเอียดกิจกรรมและการทำไทม์ไลน์กิจกรรม	- วางแผนรายละเอียดไทม์ไลน์ในการจัดกิจกรรมของเรา เวลาเริ่ม-จบกิจกรรม และผู้รับผิดชอบ - ทบทวนว่ากิจกรรมที่เราจัดมีความสนุกสนาน สร้างสรรค์ เหมาะสม/คุ้มค่าไหม จุดพีคคือช่วงเวลาไหนที่ต้องการให้นักข่าวทำข่าวหรือให้ผู้เข้าร่วมฟังพอใจ และควรกำหนดผู้ให้สัมภาษณ์นักข่าวพร้อมเนื้อหาการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า	Note : ทีมงานทุกคนควรศึกษารายละเอียดของกิจกรรมและไทม์ไลน์กิจกรรม
	การปราศรัยและเวที	หากมีการตั้งเวทีปราศรัย ควรแบ่งบทบาทหน้าที่ทั้งผู้คุมเวที ผู้ปราศรัยและกำหนดข้อตกลงถึงเนื้อหา/ประเด็นที่ใช้ในการปราศรัย	เทคนิค ผู้ปราศรัยแต่ละคนมีสไตล์การปราศรัยที่ต่างกัน จึงควรจัดลำดับให้เหมาะสมกับแต่ละคน
	สถานที่ปฏิบัติการ	- เลือกสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสมหรือเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมาย และรูปแบบกิจกรรม - ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ เช่น รัฐหรือเอกชนเป็นผู้ดูแลสถานที่ สถานที่จัดกิจกรรมเข้าข่ายกฎหมายตามพ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ มาตราใดหรือไม่ - สถานที่จัดกิจกรรมง่ายต่อการดูแลความปลอดภัยในระหว่างชุมนุมหรือไม่ - เราควรทำการสำรวจและทำแผนผังสถานที่จัดกิจกรรม (เส้นทางโดยรอบพื้นที่จัดกิจกรรม เส้นทางเดินทางกลับบ้าน สถานที่ที่สำคัญกรณีเกิดการบาดเจ็บ รายละเอียด เช่น ประตู/ทางเข้า-ออกของสถานที่ มุมอับและจุดเปลี่ยน และจัดสรรแบ่งโซนในการจัดกิจกรรม/ตั้งเวทีที่ง่ายต่อการดูแลเรื่องความปลอดภัย)	สถานที่ที่มักใช้จัดกิจกรรมในกรุงเทพฯ เช่น อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ลานหน้าหอศิลปกทม. อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา เป็นต้น อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องตรวจสอบเรื่องข้อกำหนดเบื้องต้นด้วย
	วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้	- จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ - วางระบบในการดูแลรับผิดชอบอุปกรณ์เหล่านี้	เช่น ป้ายข้อความ ธง เครื่องเสียง (แม้บางกิจกรรมอาจไม่มีการปราศรัยแต่หากเราประเมินว่าจำเป็นต้องควบคุมสถานการณ์ ก็ควรเตรียมเครื่องเสียงเพื่อไว้ใช้ในกรณีจำเป็นด้วย)

การวางแผนสำรองและ
รับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน

ในการจัดกิจกรรมและการชุมนุม หลายครั้งมักจะเกิดสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ในหลาย ๆ ครั้ง เราไม่สามารถเรียกประชุมเพื่อหาฉันทามติในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินร่วมกับทีมงานทุกคนในระหว่างการชุมนุมได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องกำหนดเงื่อนไขและโครงสร้างการตัดสินใจ/สร้างฉันทามติร่วมกันในกรณีฉุกเฉิน

- ก่อนการเริ่มจัดกิจกรรมหรือการชุมนุม ทีมงานทุกคนควรประชุม วางแผนสำรอง และสร้างข้อตกลงร่วมกันว่าจะมีขีดจำกัดหรือพาดานในการเคลื่อนไหว และการรับมืออย่างไรบ้าง

- การวางแผนสำรองที่สามารถทำได้ โดยการประเมินความเสี่ยงและคำนึงถึงสถานการณ์ที่แย่มากที่สุดที่อาจเกิดขึ้น (worst case scenario)

- เมื่อเกิดสถานการณ์เฉพาะหน้าขึ้น ในหลายครั้งเราไม่สามารถเรียกประชุมทีมงานทุกคนได้ แต่หากก่อนการชุมนุม เรามีการกำหนดโครงสร้างอำนาจในการตัดสินใจ หรือทีมอำนวยความสะดวกในการตัดสินใจกรณีฉุกเฉินไว้ได้ ซึ่งทำหน้าที่หลักในการดูภาพรวมกิจกรรม (หรือที่คุ้นเคยในชื่อ ทีมวอร์รูม อาจจะเป็นกลุ่มตัวแทนจากทีมงานฝ่ายต่าง ๆ) และสร้างแนวทาง ข้อตกลงหรือพาดานในการตัดสินใจเบื้องต้นให้แก่ทีมอำนวยความสะดวกกรณีฉุกเฉินได้ โดยทีมงานนี้จะเรียกประชุมและตัดสินใจแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบนพื้นฐานข้อตกลงร่วมกันที่สร้างขึ้นก่อนการชุมนุม ทั้งนี้โครงสร้างในการตัดสินใจจะต้องมีลักษณะกระจายอำนาจ รวมถึงกระจายข้อมูล และแผนรับมือในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย

กรณีตัวอย่างของการประเมินสถานการณ์ที่แย่มากที่สุดที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการชุมนุม โดยกลุ่มคนอยากเลือกตั้ง (UN 62) ทีมงานคนอยากเลือกตั้งได้วางแผนการชุมนุมและการเดินขบวนรณรงค์การเลือกตั้งจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปยังทำเนียบรัฐบาล แต่เมื่อประชุมทีมงานและประเมินสถานการณ์ที่แย่มากที่สุด (worst case scenario) เราประเมินว่าเจ้าหน้าที่อาจสกัดกั้นโดยการปิดรั้วประตูมหาวิทยาลัยไม่ให้เราเดินขบวนได้สำเร็จ และเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังในการเข้ายุติการชุมนุม

กรณีตัวอย่างของการวางแผนสำรอง ในเวทีรับฟังความเห็นโครงการโรงงานน้ำตาลและโรงไฟฟ้าชีวมวล อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ 10-12 กันยายน 2562 เจ้าหน้าที่รัฐขัดขวางไม่ให้ชาวบ้านเข้าร่วมเวที ชาวบ้านจึงรวมตัวกันชุมนุมจัดเวทีคู่ขนานดังกล่าว เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวบนรถกระจายเสียงขนาดใหญ่

<p>การรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ หลังจบการชุมนุม</p>	<p>เราจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลด้านความปลอดภัยและวางแผนรับมือต่อสถานการณ์ต่าง ๆ หลังจบกิจกรรม เช่น การเดินทางกลับบ้าน ระบบเช็คเรื่องความปลอดภัยและการถูกคุกคามหลังจากแยกย้าย การถูกดักทำร้ายร่างกาย การวางแผนให้ความช่วยเหลือกรณีถูกดำเนินคดีหรือถูกล่าแม่มดทางออนไลน์ เป็นต้น</p>	<p>ตัวอย่างของสถานการณ์ที่นักกิจกรรมอาจพบหลังจากจัดการชุมนุม คือ กรณีที่นายสิริวิชญ์ เสรีวิวัฒน์ นักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมือง ถูกกลุ่มคนไม่ทราบจำนวนดักทำร้ายร่างกายหลังจากที่นายสิริวิชญ์ได้จัดกิจกรรมตั้งโต๊ะล่ารายชื่อเรียกร้องให้ ส.ว. งดออกเสียงเลือกนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2562 ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการดูแลความปลอดภัยหลังจบการชุมนุมด้วย</p>
<p>การจัดตั้งทีมงาน</p>	<p>ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งนั้นมีความจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่เราจะต้องให้ความสำคัญต่อการจัดตั้งทีมงานที่มีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพตามรูปแบบกิจกรรมและมีการประเมินความเสี่ยงของทีมงานร่วมกัน เราควรมีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของทีมงานสำหรับสถานการณ์ที่จำเป็น (เช่น การถูกดำเนินคดี การถูกคุกคาม อุ้มหาย หรือการถูกทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บ เป็นต้น) และอย่าลืมสร้างสัญลักษณ์แสดงตัวตนการเป็นทีมงานที่ใช้ร่วมกัน</p>	<p>Note : การจัดตั้งทีมงานนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบกิจกรรมที่เรাজัดขึ้นและการประเมินสถานการณ์ของเรา</p>

เช็คลิสต์การจัดตั้งทีมงาน : เมื่อมีทีมงานแล้ว อย่าลืมวางโครงสร้างการตัดสินใจ

ตำแหน่ง	ภาระ-งาน (รายละเอียด)	ผู้รับผิดชอบ
ทีมอำนวยการในการตัดสินใจกรณีฉุกเฉิน (ทีมวอร์รูม)	เป็นทีมงานที่จะดูแลภาพรวมและตัดสินใจในกรณีฉุกเฉินระหว่างการจัดกิจกรรม ดังนั้นการเลือกตัวแทนในการทำหน้าที่นี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนั้นแล้ว การตัดสินใจกรณีฉุกเฉินใด ๆ ควรวางอยู่บนพื้นฐานข้อตกลงและการประเมินความเสี่ยงร่วมกันของทีมงานก่อนการประชุม	
ทีมเจรจา	ในระหว่างการจัดกิจกรรมหรือการประชุม จำเป็นจะต้องมีทีมเจรจาและวางตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่อาจจะขัดขวางการจัดกิจกรรมของเรา ในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น เราจำเป็นต้องต้องรู้กฎหมายและสิทธิเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมหรือชุมนุม เราต้องเตรียมข้อมูลว่าใครคือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมของเราและมีขั้นตอนการทำงานอย่างไรบ้าง การเจรจาคือการสร้างข้อตกลงของทั้งสองฝ่าย ดังนั้นการสร้างข้อตกลงใด ๆ กับเจ้าหน้าที่รัฐนั้น ควรวางอยู่บนพื้นฐานหรือเงื่อนไขที่ทีมงานของเราตกลงกันได้	
ทีมดูแลด้านความปลอดภัย (ทีมการ์ด)	<p>เป็นทีมงานที่ทำหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยในการจัดกิจกรรม มักทำงานร่วมกับทีมเจรจา ทีมนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทีมการ์ด” ในสถานการณ์ปกติ ทีมดูแลด้านความปลอดภัยจำเป็นต้องดูแลความสงบเรียบร้อย ตรวจสอบตราบุคคลนำส่งโดยอาจจะแทรกซึมไปกับผู้เข้าร่วมชุมนุม ดูแลด้านการจราจรหากมีการเดินขบวน ควบคุมพื้นที่รอบการประชุมรวมถึงพื้นที่ที่ใช้ในการทำงาน/ประชุมของทีมงาน (เช่น การควบคุมไม่ให้บุคคลอื่นเข้ามาในพื้นที่เวทีปราศรัยหรือกองอำนวยการ) ในสถานการณ์ฉุกเฉิน ทีมการ์ดต้องทำหน้าที่ควบคุมสถานการณ์ไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีความชัดเจน จัดสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ว่าเป็นทีมการ์ด (สามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบว่าหากเกิดเหตุอันตรายให้ติดต่อ รับฟังบุคคลที่มีสัญลักษณ์นี้) ทีมการ์ดควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสันติวิธีเบื้องต้น และควรระลึกไว้เสมอว่า การชุมนุมของเราต้องไม่มีการใช้ความรุนแรง ไม่พกพาอาวุธในพื้นที่ชุมนุม นอกจากนั้นแล้วอย่าลืมสังเกตและจดบันทึกการคุกคามต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างชุมนุม</p> <p>ตัวอย่าง การจัดทำทีมดูแลความปลอดภัย (ทีมการ์ด) โดยกลุ่มคนอยากเลือกตั้ง ก่อนการจัดชุมนุมเรียกร้องให้มีการเลือกตั้ง ทีมงานได้มีการเชิญชวนให้ผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับทีมงานเป็นประจำมาทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของทีมดูแลความปลอดภัย โดยได้จัดอบรมเรื่องสันติวิธีและจัดเตรียมเสื้อกั๊กที่สกรีนข้อความว่าสันติวิธีให้แก่ทีมงาน ซึ่งในวันที่จัดการชุมนุม กลุ่มคนเหล่านี้ได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยควบคุมไม่ให้เกิดการปะทะระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ตำรวจ</p>	
ทีมดูแลด้านเวทีและกิจกรรม	เป็นทีมที่ทำหน้าที่ในการดูแลเวทีและกิจกรรมต่าง ๆ โดยกำหนดผู้ดำเนินรายการให้ชัดเจน ควรมีการกำหนดบุคคลที่ทำหน้าที่ในการคุมเวที/คุมสคริปต์เวที คือ การคัดกรองผู้ที่จะขึ้นปราศรัยหรือการแสดงบนเวที กำหนดประเด็นในการปราศรัยให้ชัดเจน จัดคิวเวทีและแจ้ง อัปเดตสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องให้ผู้เข้าร่วมทราบ ทีมเวทีจำเป็นต้องประเมินอารมณ์ของผู้เข้าร่วมและฝ่ายตรงข้าม เพื่อหาวิธีการสื่อสารที่จะช่วยลดสถานการณ์อันนำไปสู่ความรุนแรงได้	

<p>ทีมสวัสดิการ</p>	<p>เป็นทีมงานที่ทำหน้าที่ในการบริการ/ให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าร่วมชุมนุม เช่น การดูแลเรื่องอาหารและน้ำ (ควรมีการลงทะเบียนรับอาหารบริจาคเพื่อป้องกันการใส่ยาพิษในอาหาร) การจัดการเรื่องความสะดวก การดูแลเรื่องเครื่องเสียงและไฟฟ้าในบริเวณพื้นที่ชุมนุมให้เพียงพอต่อการดูแลความปลอดภัย การจัดเตรียมและแจกจ่ายอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการชุมนุม รวมถึงการจัดสรรเรื่องสถานที่จัดกิจกรรมให้เหมาะสมต่อการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น</p> <p>ตัวอย่าง ผู้เขียนมีโอกาสได้สัมภาษณ์แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการชุมนุมเมื่อช่วงปี 2553²³ พบว่า มีกรณีที่ทางผู้จัดชุมนุมเปิดรับบริจาคอาหาร เครื่องดื่มจากสาธารณะ มีผู้นำอาหารมาบริจาคจำนวนมาก ในขณะที่ทางทีมสวัสดิการไม่ได้จัดการเรื่องการลงทะเบียนและตรวจสอบสิ่งของจากผู้ที่มาบริจาค เกิดกรณีอาหารปนเปื้อนด้วยยา/สารเคมี เมื่อทีมงานนำไปแจกจ่ายให้แก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมรับประทาน จึงทำให้มีหลายคนที่มีอาการท้องเสียอย่างรุนแรง</p>	
<p>ทีมพยาบาล</p>	<p>ทำหน้าที่ในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นให้แก่ทีมงานและผู้เข้าร่วมชุมนุมที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย พร้อมกันนี้ทีมพยาบาลยังทำหน้าที่ในการประสานงานร่วมกับหน่วยพยาบาลของโรงพยาบาลหรือหน่วยกู้ภัยด้วย</p>	
<p>ทีมสื่อสารและประชาสัมพันธ์</p>	<p>ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ ถ่ายภาพ ไลฟ์กิจกรรมและอัปเดตสถานการณ์ฉุกเฉินลงโซเชียลมีเดีย รวมถึงการทำหน้าที่ประสานงานกับนักข่าวและการให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลต่าง ๆ ด้วย ในขณะที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น เจ้าหน้าที่กำลังจับกุมแกนนำ หรือการขัดขวางการทำกิจกรรมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น การไลฟ์ (เฟซบุ๊กหรือโซเชียลมีเดียอื่น ๆ) เพื่อนำเสนอสถานการณ์การละเมิดนั้น ๆ แบบปัจจุบันทันด่วนต่อสาธารณะ จะช่วยทำให้เหตุการณ์ดังกล่าวอยู่ในสายตาของการตรวจสอบและติดตามจากสาธารณะ ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องระมัดระวังพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงหรือการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น</p> <p>ตัวอย่าง เมื่อช่วงปี 2563 กลุ่มคนรักบ้านเกิด จ.เลย ได้จัดงานรำลึก 6 ปี วันชนแร่เถื่อน แต่ได้มีเจ้าหน้าที่รัฐอ้าง พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ห้ามจัดกิจกรรมโดยอ้างการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ชาวบ้านจึงรับมือด้วยการช่วยกันกระจายข่าวลงเฟซบุ๊กเพื่อฟ้องสังคมว่ามีเจ้าหน้าที่รัฐฉวยโอกาสใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน คุกคามและลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในขณะที่ชาวบ้านมีมาตรการป้องกันโควิดอย่างดี (เว้นระยะห่าง วัสดุ เจลล้างมือ) หลังจากที่เหตุการณ์ดังกล่าวกระจายไปทั่วโซเชียลมีเดีย เจ้าหน้าที่จึงยอมให้ชาวบ้านจัดกิจกรรมได้</p>	

23 ผู้เขียนขอสงวนการเปิดเผยชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อความปลอดภัย

การวางแผนความปลอดภัยทางกายภาพ

ในการชุมนุมแต่ละครั้ง ทีมงานทุกคนจำเป็นต้องประเมินความเสี่ยงและวางแผนความปลอดภัยในทางกายภาพ ดิจิทัล และสภาพจิตใจของตนเอง ตามที่ได้กล่าวไปเบื้องต้นแล้วว่า การประเมินความเสี่ยงและวางแผนความปลอดภัยของแต่ละคน มีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน (เช่น จุดอ่อน ศักยภาพของแต่ละคน บริบททางการเมือง สังคมในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นต้น) กล่าวได้ว่า “ไม่มีแผนความปลอดภัยใดที่สมบูรณ์แบบเหมาะสมสำหรับทุกคน” ดังนั้น ในคู่มือฉบับนี้ จึงจะนำเสนอรายการเช็คลิสต์ เพื่อเป็นแนวทางให้แต่ละคนได้วางแผนความปลอดภัยที่เหมาะสมกับตัวเอง

เช็คลิสต์ความปลอดภัยทางกายภาพเบื้องต้นสำหรับการชุมนุม

ควรแต่งตัวให้ทะมัดทะแมง เสื้อผ้าแขนยาว กางเกงขายาว รองเท้าผ้าใบ หมวก โดยอาจจะใส่เสื้อผ้าบางแต่หลายชั้น เพราะเราสามารถถอดได้หากฝนเปื้อนสารเคมี

เตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ยาประจำตัว น้ำ ขนมที่ให้พลังงาน หมวก แว่นตา เป็นต้น อย่าพกสิ่งของมีค่า อาวุธ หรือ แอลกอฮอล์ เข้าร่วมชุมนุม อีกทั้ง ไม่ควรพกพาเอกสารการประชุมหรือเอกสาร ป้ายผ้าใด ๆ ที่มีข้อความเสี่ยงและข้อมูลลับ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของทีมงาน

ศึกษาแผนที่ สถานที่สำคัญในบริเวณพื้นที่การชุมนุม เช่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ เป็นต้น ศึกษาสถานที่เสี่ยงรอบพื้นที่การชุมนุม หรือสถานที่ที่เราสามารถหลบภัยได้ชั่วคราว หากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง และวางแผนการเดินทางไป-กลับ ให้เรียบร้อย ก่อนการเดินทางเข้าร่วมการชุมนุม ควรอัปเดตกับทีมงานและครอบครัวถึงรายละเอียดการเดินทางของเรา และไม่ควรเดินทางเพียงคนเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลากลางคืน

การวางแผนระบบบัดดี้ในการคอยช่วยเหลือดูแลกันตลอดการปฏิบัติงาน โดยให้มั่นใจว่าแต่ละทีมรู้จักบัดดี้และข้อมูลเบื้องต้นที่จำเป็นของบัดดี้ เช่น โรคประจำตัว ชื่อ-สกุล บุคคลติดต่อกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น

การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย โดยเราควรพ่นน้ำและขนมขบเคี้ยวที่รับประทานได้ง่ายและให้พลังงาน ในกรณีที่มีโรคประจำตัวหรือเจ็บป่วย ควรแจ้งให้ทีมงานทราบล่วงหน้า หรือทำสายรัดข้อมือที่ระบุโรคประจำตัว/อาการเจ็บป่วยไว้ เพื่อให้แพทย์ให้ความช่วยเหลือได้รวดเร็วขึ้น

เตรียมช่องทางติดต่อที่สำคัญเมื่อกรณีฉุกเฉิน เช่น เบอร์โทรศัพท์ของญาติ เพื่อนสนิท หรือหนายความที่เราไว้ใจได้ สำหรับกรณีฉุกเฉินหากถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวหรือได้รับบาดเจ็บระหว่างการชุมนุม เพื่อให้สามารถติดต่อรับความช่วยเหลือได้ทันที

เตรียมการรับมือหากเกิดเหตุการณ์คุกคามหรือความรุนแรงใด ๆ พร้อมกันนี้ควรศึกษาเรื่องกฎหมายและสิทธิเบื้องต้นที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่ค้นตัว ถูกควบคุมตัว เป็นต้น

ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย ทั้งก่อนการชุมนุม ระหว่างการชุมนุม และหลังการชุมนุม

ที่สำคัญ ก่อนการเข้าร่วมการชุมนุมหรือกิจกรรมใด ๆ ควรเตรียมร่างกายให้แข็งแรงพร้อมรับทุกสถานการณ์ เช่น พักผ่อนให้เต็มที่ รับประทานอาหารและดื่มน้ำให้เพียงพอ เป็นต้น

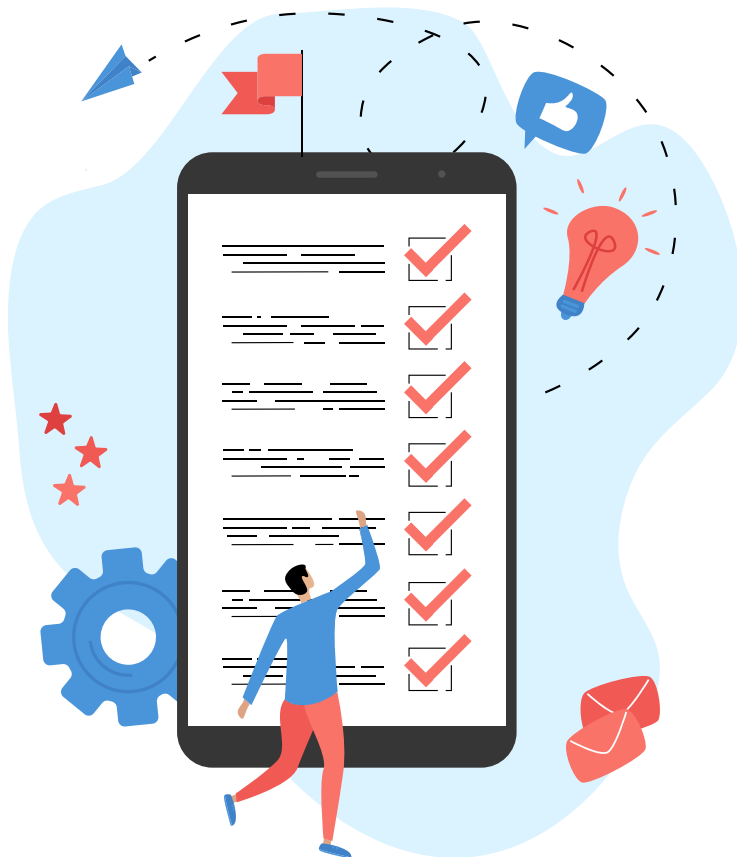
ระบบบัดดี้ คือ การจัดกลุ่มคน 2-3 คน (แล้วแต่ความเหมาะสม) ในการทำหน้าที่ร่วมกันและดูแลกันตลอดช่วงปฏิบัติการ การใช้ระบบนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าทุกคนในทีมจะได้รับการดูแล โดยบัดดี้ต้องรู้ข้อมูลที่จำเป็นของบัดดี้ (ชื่อจริง เบอร์ติดต่อ ญาติ โรคประจำตัว) ตรวจสอบว่าบัดดี้ยังเกาะกลุ่มอยู่ คอยให้ความช่วยเหลือหากบัดดี้ได้รับบาดเจ็บหรือเกิดอาการวิตกกังวลและติดตามอัปเดตการเดินทางของบัดดี้

การวางแผนความปลอดภัยทางดิจิทัลและสิทธิเบื้องต้นทางดิจิทัล

ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลและโซเชียลมีเดียได้เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมและการชุมนุมมากขึ้น ทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร การรณรงค์และประชาสัมพันธ์กิจกรรม การถ่ายทอดหรือนำเสนอข้อมูลและข้อเรียกร้อง อย่างไรก็ตาม การใช้โซเชียลมีเดียและเทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน จำเป็นต้องคำนึงถึงการวางแผนดูแลความปลอดภัยทางดิจิทัล (Digital Security) ด้วยเช่นกัน

เช็คลิสต์ความปลอดภัยทางดิจิทัลเบื้องต้นสำหรับการชุมนุม

- ตั้งรหัสผ่านโทรศัพท์มือถือ/โซเชียลมีเดียให้ยาก ยาว และไม่เชื่อมโยงกับข้อมูลส่วนตัวของเรา เพื่อป้องกันการแฮกข้อมูล
- คุยเรื่องเสี่ยงในโปรแกรมที่ปลอดภัย (มีการเข้ารหัส end-to-end : Encryption) เช่น Signal (ใช้ง่าย เพียงบันทึกเบอร์โทรเพื่อนลงโทรศัพท์มือถือ ก็คุยได้เลย)
- ตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในโทรศัพท์มือถือและเบราว์เซอร์ (browser) ปิดโลเคชันเมื่อไม่ใช่ ลบกิจกรรมหรือการค้นหาในเบราว์เซอร์
- ใช้ Tor browser และ VPN ที่ไว้ใจได้ เช่น Tunnelbear ใช้ได้ทั้งคอมพิวเตอร์ แมคบุ๊ก โทรศัพท์มือถือระบบแอนดรอยด์ และไอโอเอส (iOS)
- อย่กตลิ่งค้ที่ส่งมำให้มั่ว ๆ เพราะอาจเป็น Phishing link ที่ส่งมำเพื่อแฮคโซเชียลมีเดียของเรา หรือขโมยข้อมูลส่วนตัว เรื่องนี้แอดมินเพจจำเป็นต้องใส่ใจมำก ๆ
- ก่อนมำชุมนุม ควรลบข้อความสุ่มเสี่ยงในโทรศัพท์มือถือ ชำรจแบตเตอรี่ให้เรียบร้อย ตั้งล๊อคหน้าจอและตั้งค้ำปิดการโชว์ข้อความแจ้งเตือน ขอแนะนำให้ตั้งค้ำล๊อคหน้าจอโทรศัพท์มือถือด้วยรหัส PIN แทนการสแกนลายนิ้วมือหรือไบโหน้า เพื่อป้องกันในกรณีเจ้าหน้าที่บังคับจับนิ้วมือของคุณมำปลดล๊อคโดยคุณไม่ยินยอม
- ในบางการชุมนุม อาจถูกตัดสัญญาณโทรศัพท์มือถือ หรือไม่มีสัญญาณเพราะมีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมำก ดังนั้นลองควำนไหลดแอปพลิเคชันที่ใช้ติดต่อกันได้แม้ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์มือถือ เช่น Bridgefy (ควรดำนไหลด ทดลองใช้ และแลกเปลี่ยนคอนแทคกับทีมจำนก่อนจัดชุมนุม)

การวางแผนดูแลสุขภาพจิตใจ (Mental Security and well-being)

การดูแลสุขภาพจิตใจให้พร้อมรับกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างหรือหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมและการชุมนุม นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

เทคนิคในการเช็คสุขภาพจิตใจก่อนการเข้าร่วมการชุมนุม

1. ลองถามและทบทวนกับตัวเองว่าเราต้องการเข้าร่วมการชุมนุมเพื่อเป้าหมายอะไร เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ตนเอง
2. หลังจากประเมินความเสี่ยงแล้ว ให้สื่อสารกับเพื่อนและทีมงานว่าจุดไหนคือพาดานความเสี่ยงที่เราสามารถแบกรับได้
3. ลองตรวจสอบความรู้สึก อารมณ์ ความกังวล ความเครียดหรือความกดดันที่เรามี เพื่อทำความเข้าใจสภาพจิตใจของตัวเอง และพยายามเช็คสัญญาณจากความรู้สึก ความเครียดของเราที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม ตัวอย่างเช่น หากเรารู้สึกกลัว กังวลเรื่องการถูกเจ้าหน้าที่จับกุม ยิ่งเราเครียดและกังวล เราจะมีอาการมือสั่น ใจสั่นจนควบคุมตัวเองไม่อยู่ ดังนั้นหากเราทำความเข้าใจตัวเองในจุดนี้ เมื่อเกิดสถานการณ์ที่เริ่มมีสัญญาณความเครียดดังกล่าวในระหว่างที่เราจัดกิจกรรม เราก็จะสามารถสื่อสารและขอความช่วยเหลือจากเพื่อน ๆ ได้
4. ที่สำคัญคือ การเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย เพราะเมื่อร่างกายเจ็บป่วยก็จะส่งผลต่อสุขภาพจิตใจของเราด้วยเช่นกัน

เทคนิคการดูแลสุขภาพจิตใจระหว่างการเข้าร่วมการชุมนุม

1. ดูแลร่างกายให้พร้อมรับทุกสถานการณ์เสมอ รับประทานอาหารและดื่มน้ำอย่างเพียงพอ
2. สังเกตสัญญาณความรู้สึก อารมณ์ ความกังวล ความเครียดของตัวเองเป็นระยะ หากเริ่มรู้สึกไม่สบายใจให้สื่อสารกับทีมงาน บุคคลที่เราไว้ใจ หรือบัดดี้ของเรา
3. หากเรารู้สึกไม่สบายใจ โหมโห่ กังวลหรือเครียดมาก เช่น มีอาการมือสั่น ใจสั่น หูแว่ว เป็นต้น ให้สื่อสารกับทีม และพาตัวเองออกมาอยู่ในที่ที่สงบ หายใจเข้าลึก ๆ ดื่มน้ำ ขยับร่างกายเพื่อให้รู้สึกปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก แล้วลองทบทวนอารมณ์ ความต้องการของตัวเอง หรือระบายกับบุคคลที่เราไว้วางใจ เมื่อรู้สึกดีขึ้นจึงค่อยกลับมาร่วมการชุมนุม ถ้ายังไม่หายให้ออกจากพื้นที่การชุมนุมไปอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัยและให้ความช่วยเหลือทีมจากที่นั่นแทน

บทที่ 4

**พระราชบัญญัติ
การชุมนุมสาธารณะ 2558**

แม้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบจะได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการบังคับใช้กฎหมายที่ใช้ในการจัดการและควบคุมการชุมนุมของประชาชน ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการชุมนุมที่สำคัญของไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ 2558 (พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ) ดังนั้นเมื่อเราต้องการจัดการชุมนุม จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกฎหมายฉบับนี้อย่างละเอียดถี่ถ้วน

ขอบเขต พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ

พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยขอบเขตและหน้าที่การจัดการการชุมนุมโดยประชาชน และอำนาจหน้าที่ตำรวจในการดูแลและอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน กฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ.2558 ซึ่งประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบเผด็จการทหาร นำโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ตามกฎหมายนี้ “การชุมนุมสาธารณะ” คือ การชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้อง สนับสนุน คัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยแสดงออกต่อประชาชนทั่วไป และบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ ไม่ว่าการชุมนุมนั้นจะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายด้วยหรือไม่ (จะสังเกตว่าไม่มีการกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมขั้นต่ำไว้ การกระทำของบุคคลแม้เพียงคนเดียวก็เข้าข่ายเป็นการชุมนุมหากครบองค์ประกอบ)

และให้ความหมายของคำว่า “ที่สาธารณะ” คือ ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ รวมตลอดทั้งทางหลวงและทางสาธารณะ²³

ขั้นตอนการจัดการชุมนุมสาธารณะ²⁴

เมื่อต้องการจัดกิจกรรมหรือการชุมนุมใด ๆ ขั้นตอนแรกของการพิจารณาประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม มีขั้นตอนดังนี้

NOTE

เพราะเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เป็นหลักการที่ได้รับการการันตีไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญของไทย พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ จึงมีขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการชุมนุม ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีสิทธิห้ามชุมนุม

²³ คานวโนลตพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ 2558 ฉบับเต็มได้ที่ <http://demonstration.police.go.th/law140758.pdf>

²⁴ อ่านรายละเอียดคู่มือประชาชนว่าด้วยการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 ได้ที่ <https://www.ilaw.or.th/sites/default/files/-Final-forWebsite.pdf> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563)

ขั้นที่ 1 พิจารณาว่าการชุมนุมของเราเข้าองค์ประกอบหรือไม่

พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ กำหนดองค์ประกอบของการชุมนุมสาธารณะไว้ดังนี้

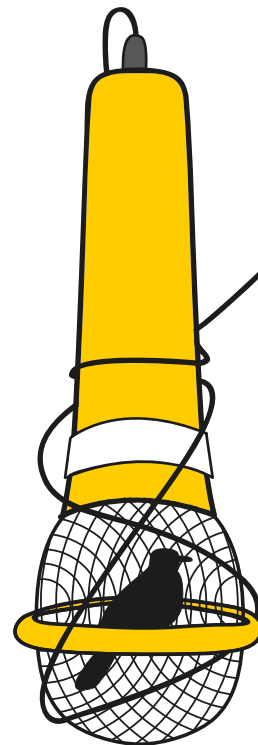
- เป็นการชุมนุมในที่สาธารณะ
- เป็นการชุมนุมที่เรียกร้อง สนับสนุน คัดค้าน แสดงความเห็น
- บุคคลทั่วไปสามารถเข้าร่วมการชุมนุมได้

ถึงแม้ว่าหนึ่งในประเด็นสำคัญของพ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะคือ “เมื่อประชาชนต้องการจัดการชุมนุม ต้องแจ้งการชุมนุมต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้า” (โดยผู้รับแจ้งตามกฎหมายคือผู้กำกับสถานีตำรวจที่รับผิดชอบท้องที่จัดการชุมนุม - หากการชุมนุมเกิดขึ้นเกี่ยวพันหลายท้องที่ให้แจ้งเพียงท้องที่เดียว) อย่างไรก็ตาม พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ ได้กำหนดไว้ว่าการชุมนุมสาธารณะบางประเภทไม่เข้าข่ายเป็นการชุมนุมตามกฎหมายนี้ จึงไม่ต้องไปแจ้งการชุมนุม กิจกรรมประเภทต่าง ๆ ดังกล่าว ได้แก่

- การชุมนุมในงานพระราชพิธี รัฐพิธี
- การชุมนุมทางศาสนาหรือประเพณีท้องถิ่น
- การจัดแสดงมหรสพ กีฬา ท่องเที่ยว การค้า
- การชุมนุมในสถานศึกษา
- การชุมนุมหาเสียงเลือกตั้ง หรือการชุมนุมที่เกิดระหว่างประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือกฎอัยการศึก
- เวทีเสวนาทางวิชาการ

กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไม่เข้าข่ายตาม พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ 2558 ดังนั้นจึงไม่ต้องแจ้งการชุมนุม

หมายเหตุ ทั้งนี้หากการชุมนุมที่เกิดขึ้นเข้าข่ายเป็นการชุมนุมสาธารณะแต่ผู้จัดไม่ไปแจ้งการชุมนุม จะมีโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท แต่ไม่มีโทษจำคุก

ขั้นที่ 2 พิจารณาสถานที่จัดชุมนุม

ใน พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ กำหนดพื้นที่ในการห้ามจัดการชุมนุม และเงื่อนไขในการจัดการชุมนุมในบางพื้นที่ ซึ่งมีข้อแตกต่างกัน และมีรายละเอียด ดังนี้

สถานที่ห้ามจัดการชุมนุม

1. ภายในรัศมี 150 เมตร จากพระบรมมหาราชวังและสถานที่ประทับของเจ้านายชั้นสมเด็จเจ้าฟ้าขึ้นไป
2. ภายในพื้นที่ของรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล ศาลทุกศาลเว้นแต่มีการจัดพื้นที่ไว้ให้
3. ภายในรัศมีไม่เกิน 50 เมตร รอบรัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล ศาล (เฉพาะกรณีที่มีประกาศ)

สถานที่ที่ไม่ได้ห้ามจัด แต่มีเงื่อนไขห้ามกีดขวางทางหรือรบกวนการใช้งาน

1. สถานที่ทำการหน่วยงานรัฐ
2. สนามบิน ท่าเรือ สถานีรถไฟ สถานีขนส่งสาธารณะ
3. โรงพยาบาล สถานศึกษา ศาสนสถาน
4. สถานทูต สถานกงสุล ที่ทำการองค์กรระหว่างประเทศ
5. สถานที่อื่น ตามรัฐมนตรีประกาศ

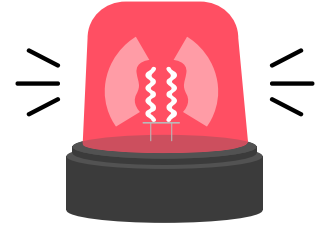
ขั้นที่ 3 การแจ้งการชุมนุม และเทคนิคที่จำเป็น

หลังจากที่เราพิจารณาแล้วว่ากิจกรรมหรือการชุมนุมของเรานั้นเข้าเงื่อนไขตามพ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ (เช็คจากขั้นที่ 1) และสถานที่ที่ใช้ในการจัดการชุมนุมนั้นไม่เข้าเงื่อนไขสถานที่ห้ามจัดการชุมนุม (เช็คจากขั้นที่ 2) ขั้นตอนต่อไปคือการแจ้งการชุมนุม

เมื่อมีการชุมนุมใครคือเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

- กรณีที่มีการชุมนุมสาธารณะในท้องที่เดียว หัวหน้าสถานีตำรวจแห่งท้องที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะเป็นเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ
- กรณีมีการชุมนุมสาธารณะที่ต่อเนื่องหลายพื้นที่ ผู้บังคับการหรือผู้บัญชาการตำรวจซึ่งรับผิดชอบพื้นที่การชุมนุม แล้วแต่กรณีเป็นเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ

ใคร : ผู้แจ้งการชุมนุม

1. แจ้งการชุมนุมไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงนับจากเวลาเริ่มการชุมนุม ที่สถานีตำรวจในพื้นที่ที่จัดกิจกรรม หรือทางอีเมล แפקซ์

ใคร : เจ้าหน้าที่ตำรวจ

2. เมื่อแจ้งการชุมนุมเสร็จแล้ว ตำรวจจากสถานีตำรวจนั้น ๆ จะส่งหนังสือสรุปสาระสำคัญการชุมนุมกลับมาให้เรา ภายใน 24 ชั่วโมง

ใคร : ผู้แจ้งการชุมนุม

3. ตรวจสอบเงื่อนไขจากหนังสือสรุปสาระสำคัญการชุมนุมให้ละเอียดถี่ถ้วน

ข้อสังเกตเบื้องต้นที่ควรรู้

1. ควรแจ้งการชุมนุมล่วงหน้าอย่างน้อย 3-7 วัน เพื่อเวลาสำหรับการแก้ไขการชุมนุม/การยื่นอุทธรณ์
2. อย่าลืมเก็บสำเนาเอกสารแจ้งการชุมนุมไว้
3. หากเราแจ้งการชุมนุมทางอีเมล/แพกซ์ ต้องตรวจสอบให้คิดว่าตำรวจได้รับหนังสือหรือไม่ และเก็บหลักฐานไว้
4. หากแจ้งการชุมนุมไม่ทัน 24 ชั่วโมง สามารถไปยื่นขอผ่อนผันได้ ต่อผู้บังคับการตำรวจในพื้นที่โดยตรง (ในกรุงเทพฯ ให้ยื่นต่อผู้บังคับการตำรวจนครบาล, ในจังหวัดอื่นให้ยื่นต่อผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด)

ข้อสังเกตเบื้องต้นที่ควรรู้

1. หากการชุมนุมของเรามีการเดินขบวนซึ่งคาบเกี่ยวกับพื้นที่หลายสถานีตำรวจ เราสามารถแจ้งการชุมนุมได้ที่สถานีตำรวจเดียว หลังจากนั้นให้เป็นหน้าที่ของตำรวจในการประสานงานแต่ละท้องที่เอง
2. การเดินขบวนนั้นสามารถทำได้ แต่ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจล่วงหน้าและไม่เคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 – 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลรับผิดชอบการชุมนุม

ข้อสังเกตเบื้องต้นที่ควรรู้

1. กรณีพบว่าตำรวจต้องการให้เราเปลี่ยนแปลงสถานที่จัดชุมนุมหรือแก้ไขการชุมนุม หากเราไม่เห็นด้วยสามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปหนึ่งชั้นได้โดยตำรวจจะต้องแจ้งผลภายใน 24 ชั่วโมง แต่หากยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงคำสั่ง เราสามารถยื่นฟ้องร้องต่อศาลเพื่อเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว โดยสามารถติดต่อทนายความด้านสิทธิมนุษยชนได้
2. แต่ถ้าเอกสารสรุปสาระสำคัญการชุมนุมไม่บอกให้เราย้ายสถานที่หรือแก้ไขการชุมนุม ก็แปลว่า การแจ้งการชุมนุมเรียบร้อย ฉลุย รอเรียกรวมพลขบวนได้เลย
3. อย่าลืม ตำรวจไม่มีอำนาจมาห้ามข้อความในป้ายผ้าใด ๆ ในการชุมนุมหรือปราศรัย โดยอ้าง พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ

การแจ้งการชุมนุมโดยละเอียดสำหรับมือใหม่

- เราสามารถแจ้งชุมนุมทางอีเมล แฟกซ์ได้ แต่ถ้าไม่รู้ช่องทางติดต่อ สามารถเดินทางไปแจ้งชุมนุมที่โรงพักได้เลย
- เมื่อเราได้สถานที่ชุมนุมแล้วให้ตรวจสอบว่าสถานที่นั้นอยู่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของโรงพักใด จากนั้นศึกษาเส้นทางการเดินทางไปโรงพัก
- ดาวน์โหลดเอกสารแจ้งการชุมนุมสาธารณะ (เสิร์ชในกูเกิ้ลว่า “แบบฟอร์มแจ้งการชุมนุมสาธารณะ”) <http://demonstration.police.go.th/form.pdf> กรอกเอกสารให้เรียบร้อย
- เดินทางไปแจ้งการชุมนุมที่โรงพักพร้อมใบแจ้งการชุมนุมที่กรอกข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยเดินเข้าไปหาคุณตำรวจแล้วบอกว่า “มาแจ้งการชุมนุมค่ะ” อย่าลืม เราไม่ได้ไปขอจัดชุมนุม ตำรวจไม่มีสิทธิบอกว่า “ไม่อนุญาตให้จัดชุมนุม”
- เมื่อเราเดินขึ้นไปแจ้งชุมนุมที่โรงพัก ตำรวจต้องรับเอกสารแจ้งการชุมนุมของเรา พร้อมกับส่งหนังสือตอบกลับ (หนังสือสรุปสาระการชุมนุม) มาให้เรา ภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากที่เราแจ้ง
- เก็บหลักฐานยืนยันว่าเราได้มาแจ้งการชุมนุมแล้ว ถ่ายรูปตอนแจ้งชุมนุม ถ่ายรูปใบแจ้งการชุมนุมของเราเก็บไว้
- กรณีที่มีการเคลื่อนย้ายเดินขบวน ศึกษาเส้นทางการเดินขบวนของเราให้ดี ตรวจสอบช่วงเวลาในการเดินขบวนตามกฎหมาย (ไม่เคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 – 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลรับผิดชอบการชุมนุม)

เทคนิคในการกรอกแบบฟอร์มแจ้งการชุมนุม

การแจ้งการชุมนุม เราสามารถดาวน์โหลดไฟล์แจ้งการชุมนุมได้ที่ <http://demonstration.police.go.th/form.pdf> หรือเสิร์ชใน Google ว่า “แบบฟอร์มแจ้งการชุมนุม”

4. รายละเอียดเพิ่มเติม

เอกสารจดทะเบียนฯ

ขอใช้ตำรวจอำนวยความสะดวกด้านจราจร

และขอความปลอดภัย

ขั้นที่ 4 อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

นอกจาก พ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ จะกำหนดหน้าที่ของประชาชนในการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมแล้วนั้น กฎหมายฉบับนี้ยังได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม หลังจากการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ เราพบว่า บ่อยครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายดังกล่าว นอกจากนั้นแล้วยังพบกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจตามกฎหมายฉบับนี้โดยมิชอบ เพื่อขัดขวางการใช้สิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องทำความเข้าใจถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อป้องกันการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจมิชอบและเกินขอบเขตของกฎหมาย

ใน มาตรา 19 ของพ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ ระบุถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ ดังนี้

1. อำนาจความสะอาดแก่ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะซึ่งเป็นพื้นที่การชุมนุม
2. รักษาความปลอดภัย อำนาจความสะอาดแก่ผู้อื่นซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้พื้นที่ชุมนุม
3. รักษาความปลอดภัย อำนาจความสะอาดแก่ผู้ชุมนุม
4. อำนาจความสะอาดด้านการจราจรและการขนส่งสาธารณะ
5. กำหนดเงื่อนไขหรือมีคำสั่งให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติตาม แต่ต้องเป็นไปเพื่อ 4 ข้อด้านบนเท่านั้น

ดังนั้นตำรวจไม่มีสิทธิอ้างกฎหมายตามมาตรา 19 เพื่อกำหนด จำกัดควบคุมเนื้อหาและข้อความในป้ายผ้าของเรา

และในมาตรา 20 ยังได้ระบุว่า ในช่วงเวลา ก่อน ระหว่าง หลังการชุมนุม ตำรวจมีหน้าที่ประชาสัมพันธ์เป็นระยะเพื่อให้ประชาชนทราบถึงสถานที่และเวลาในการจัดชุมนุม เพื่อให้คำแนะนำเรื่องเส้นทางจราจร และที่สำคัญเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจมีคำสั่งให้ปิดและปรับเส้นทางจราจรชั่วคราวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่มีการเคลื่อนย้ายขบวน นั้นหมายความว่าตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้ห้ามการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายขบวนบนท้องถนน เพียงแต่ต้องเป็นไปตามกฎหมายคือไม่เคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 – 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลรับผิดชอบการชุมนุม

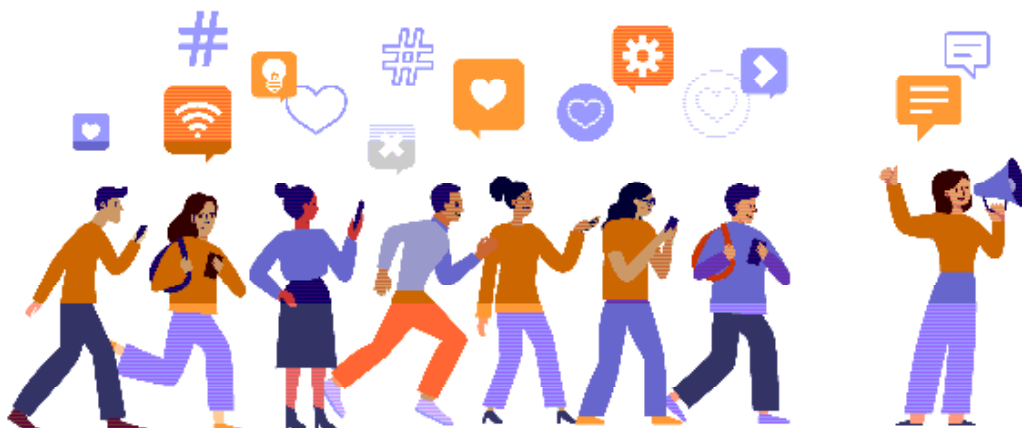
NOTE

ผู้จัดการชุมนุมควรประชาสัมพันธ์ (ทั้งก่อนและระหว่างการชุมนุม) ถึงรายละเอียดการชุมนุมและหน้าที่ของผู้ชุมนุม เช่น การไม่ใช้ความรุนแรง หรือหากอยู่ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ให้ผู้จัดการชุมนุมประชาสัมพันธ์ถึงมาตรการในการป้องกันโรคติดต่อ (การใส่หน้ากาก การเว้นระยะห่าง การจัดเตรียมเจลล้างมือและวัดไข้)

ในพ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ ผู้จัดการชุมนุมคือใคร ?

“ผู้จัดการชุมนุม” หมายความว่า ผู้จัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และให้หมายความรวมถึงผู้ประสงค์ จะจัดการชุมนุมสาธารณะ และผู้ซึ่งเชิญชวนหรือนัดให้ผู้อื่นมา ร่วมการชุมนุมสาธารณะ โดยแสดงออกหรือมีพฤติการณ์ทำให้ผู้อื่นเข้าใจว่าตนเป็นผู้จัดหรือร่วมจัดให้มีการชุมนุมนั้น

หมายเหตุ การโพสต์ข้อความบนสื่อโซเชียลว่าจะไปชุมนุมหรือชวนเพื่อนไปร่วมชุมนุม ไม่ถือว่าเป็นการกระทำในฐานะผู้จัดการชุมนุม แต่เจ้าหน้าที่อาจใช้เป็นเหตุในการตั้งข้อกล่าวหา

ขั้นที่ 5 หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมและผู้ชุมนุม

หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม

มาตรา 15 ของพ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ กำหนดหน้าที่ของผู้จัดการชุมนุมไว้ดังนี้

- หน้าที่ของผู้จัดการชุมนุม คือ ดูแลการชุมนุมให้สงบ เรียบร้อย ปราศจากอาวุธ
- ดูแลรับผิดชอบการชุมนุมไม่ให้ขัดขวางเกินสมควรต่อประชาชนที่ใช้ที่สาธารณะ รวมถึงดูแลให้ผู้ชุมนุมปฏิบัติตาม

มาตรา 16 (หน้าที่ของผู้ชุมนุม)

- แจ้งให้ผู้ชุมนุมทราบถึงหน้าที่ของผู้ชุมนุม (ดูข้อถัดไป) และเงื่อนไขการชุมนุมจากตำรวจ
- ให้ความร่วมมือกับตำรวจ แต่อย่าลืมน้ำว่าตำรวจมีอำนาจหน้าที่อะไรบ้าง
- ไม่ยุยงส่งเสริมให้ผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของผู้ชุมนุมตามมาตรา 16 (หน้าที่ของผู้ชุมนุม)
- ไม่ใช่เครื่องเสียงระหว่างเวลา 24.00 น. ถึงเวลา 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น
- ไม่ใช่เครื่องขยายเสียงที่มีระดับเสียงเกินตามประกาศที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนดไว้

หน้าที่ของผู้ชุมนุม

มาตรา 16 ของพ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ กำหนดหน้าที่ของผู้ชุมนุมไว้ดังนี้

• ไม่สร้างความเดือดร้อน/ไม่สะดวกแก่ประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะอันเป็นที่ชุมนุมหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเกินควร

• ไม่ปิดบังหรืออำพรางตนโดยจงใจให้ระบุตัวตนไม่ได้ แต่การใส่หน้ากากเพื่อป้องกันโรคระบาดและฝุ่น PM2.5 สามารถทำได้

- ไม่พกพาอาวุธ ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธ
- ไม่บุกรุก ทำลายสถานที่ สิ่งของ คน หรือใช้ความรุนแรง
- ไม่ทำให้ผู้อื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเสรีภาพ
- ไม่ใช่กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญผู้เข้าร่วมชุมนุมหรือผู้อื่น
- ไม่ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานดูแลการชุมนุม (เจ้าหน้าที่ตำรวจ)
- ไม่เดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุมระหว่างเวลา 18.00 – 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น เว้นแต่ได้รับอนุญาต
- ปฏิบัติตามเงื่อนไข/คำสั่งของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ดูแลการชุมนุมสาธารณะ

ขั้นที่ 6 สรุปประเด็นสำคัญอื่น ๆ

- การชุมนุมของเราต้องเป็นการชุมนุมโดยสงบ ปราศจากอาวุธ
- ถ้าจะมีการเคลื่อนขบวนหรือเคลื่อนย้ายการชุมนุม ต้องแจ้งล่วงหน้าต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ
- ผู้ชุมนุมต้องเลิกการชุมนุมตามที่แจ้งการชุมนุมไว้
- ถ้ามีการใช้เครื่องขยายเสียง ให้ติดต่อขอใช้เครื่องขยายเสียงเพื่อการโฆษณาที่สำนักงานเขตในพื้นที่ที่จัดการชุมนุม

(เรียนรู้เรื่องการขอใช้เครื่องขยายเสียงได้ในหัวข้อถัดไป)

• กรณีที่เป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมประกาศให้แก้ไขการชุมนุม แต่ผู้จัดการชุมนุมไม่แก้ไข เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ(ตำรวจผู้รับผิดชอบการชุมนุม) ต้องร้องต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดให้ มีคำสั่งให้เลิกการชุมนุม หากศาลสั่งยกคำร้อง ผู้จัดการชุมนุมสามารถจัดชุมนุมต่อได้ แต่หากศาลสั่งให้เลิกการชุมนุม ตำรวจต้องประกาศให้ผู้ชุมนุมทราบ หากผู้ชุมนุมไม่ยกเลิกการชุมนุมตามระยะเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะ จะประกาศพื้นที่ควบคุม ให้ผู้ชุมนุมออกจากพื้นที่/บุคคลภายนอกห้ามเข้าพื้นที่)

- อ่านบทกำหนดโทษตาม พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะให้ละเอียดถี่ถ้วน ตาม มาตรา 27-35
- **อย่าลืม** นอกจาก พ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ แล้ว ยังมีกฎหมายอื่น ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับการชุมนุมของเรา (อ่านเพิ่มเติมในบทถัดไป)

บทที่ 5

กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม

ดังที่เกริ่นไว้ในเนื้อหาบทก่อนหน้าแล้วว่า นอกจากพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ 2558 ยังมีกฎหมายและประกาศอีกหลายฉบับที่เจ้าหน้าที่รัฐอาจนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมและจำกัดสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน ดังเช่น กรณีของกลุ่มคนอยากเลือกตั้ง (คดี UN 62) จัดกิจกรรมเรียกร้องการเลือกตั้งในวันที่ 21-22 พฤษภาคม 2561 ต่อมาถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาขู่วางเพลิงปลุกปั่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 ขู่หาฆ่าผู้ชุมนุมตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปหรือกระทำการให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 และข้อหาขัดคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 ร่วมกันฆ่าผู้ชุมนุมหรือชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คนขึ้นไป²⁵ ซึ่งคดีนี้ได้สะท้อนตัวอย่างของการนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมการชุมนุม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้กฎหมายที่อาจเกี่ยวข้องกับการชุมนุม

เช็คลิสต์กฎหมายและประกาศที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุม

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522

มาตรา 108 ห้ามมิให้ผู้ใดเดินแถว เดินเป็นขบวนแห่หรือเดินเป็นขบวนใด ๆ ในลักษณะที่เป็นการกีดขวางการจราจร เว้นแต่

- (1) เป็นแถวทหารหรือตำรวจ ที่มีผู้ควบคุมตามระเบียบแบบแผน
- (2) แถวหรือขบวนแห่หรือขบวนใด ๆ ที่เจ้าพนักงานจราจรได้อนุญาต และปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานจราจรกำหนด

หมายเหตุ มีโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.2493

การใช้เครื่องขยายเสียงโดยไม่ได้รับอนุญาตมีโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท (มาตรา 9)

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535

การโฆษณาด้วยการปิด ติ่ง หรือโปรยแผ่นประกาศหรือใบปลิวในที่สาธารณะ จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับหนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ มีโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท (มาตรา 10, มาตรา 56)

ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 116 ผู้ใดกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใด อันไม่ใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือไม่ใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต

- (1) เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขู่ใจ หรือใช้กำลังประทุษร้าย
- (2) เพื่อให้เกิดความปั่นป่วน หรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน ถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร

หรือ

- (3) เพื่อให้ประชาชน ล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี”

มาตรา 136 ผู้ใดดูหมิ่นเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะได้กระทำการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 138 ผู้ใดต่อสู้อ หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการต่อสู้อหรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

25 อ่านรายละเอียดกรณีดังกล่าวเพิ่มเติมได้ที่, BBC, ชุมนุม “คนอยากเลือกตั้ง”: ยูเอ็น-ฮิวแมนไรท์วอตช์ เรียกร้องให้ปล่อยตัวแกนนำทันที <https://www.bbc.com/thai/thailand-44206045> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563)

มาตรา 215 ผู้ใดมีอาวุธตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิงว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดคนหนึ่งคนใดมีอาวุธ บรรดาผู้ที่กระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้า หรือเป็นผู้มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 216 เมื่อเจ้าพนักงานสั่งผู้ที่มีอาวุธ เพื่อกระทำความผิดตามมาตรา 215 ให้เลิกไป ผู้ใดไม่เลิก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 358 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 364 ผู้ใดโดยไม่มีเหตุอันสมควร เข้าไปหรือซ่อนตัวอยู่ในเคหสถาน อาคารเก็บรักษาทรัพย์หรือสำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น หรือไม่ยอมออกไปจากสถานที่เช่นนั้นเมื่อผู้มีสิทธิที่จะห้ามมิให้เข้าไปได้ไล่ให้ออก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประกาศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมแต่ไม่มีบทลงโทษ

1. ประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่องการกำหนดระดับเสียงของเครื่องขยายเสียงที่ใช้ในการชุมนุม พ.ศ.2558 : เพื่อไม่ให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ชุมนุมและไม่เป็นการรบกวนหรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น ค่าระดับความเสียงสูงสุดไม่เกิน 115 เดซิเบลเอ ค่าระดับเสียงเฉลี่ยยี่สิบสี่ชั่วโมงไม่เกิน 70 เดซิเบลเอ โดยให้กำหนดเสียงรบกวนเท่ากับ 10 เดซิเบลเอ²⁶

2. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องเครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 : เพื่อให้การชุมนุมสาธารณะเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยสาธารณะ ตลอดจนสุขภาพของประชาชนและไม่กระทบสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น เจ้าหน้าที่อาจเลือกใช้เครื่องมือควบคุมฝูงชนได้ตามข้อ 1 ของประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องเครื่องมือควบคุมฝูงชนในการชุมนุมสาธารณะ²⁷

3. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องกำหนดวิธีการชุมนุมสาธารณะ : การจัดการชุมนุมสาธารณะไม่ต้องมีการขออนุญาต แต่ต้องแจ้งการชุมนุมสาธารณะนั้นต่อผู้รับแจ้งตามกฎหมาย ซึ่งในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ได้รับบุรุษละเอียดวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะไว้²⁸

กรณีหมิ่นประมาท

หมิ่นประมาทในทางแพ่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 บัญญัติว่า

“ผู้ใดกล่าวหรือโฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่นก็ดี หรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดยประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริงแต่หากควรจะได้

ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้น มีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่าเพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้น หากทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่”

หมิ่นประมาทในทางอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 บัญญัติว่า

“ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้นั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

²⁶ อ่านรายละเอียดประกาศดังกล่าวได้ที่ <http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2558/E/236/24.PDF>

²⁷ เครื่องมือชนิดใดบ้างที่เจ้าหน้าที่อาจนำมาใช้ในการควบคุมฝูงชน สามารถเข้าไปอ่านรายละเอียดได้ที่ <http://demonstration.police.go.th/law02.pdf>

²⁸ รายละเอียดการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ สามารถเข้าไปอ่านได้ที่ <http://demonstration.police.go.th/law01.pdf>

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 328 บัญญัติว่า

“ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษรกระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีการอื่นใด ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท”

ดูหมิ่นซึ่งหน้า

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 บัญญัติว่า

“ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ระเบียบมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา

แม้การจัดการชุมนุมในสถาบันการศึกษาจะสามารถทำได้โดยที่ผู้จัดการชุมนุมไม่ต้องไปแจ้งการชุมนุมตาม พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ แต่นักเรียนนักศึกษาอาจพบความท้าทายเมื่อคุณครู อาจารย์ ผู้บริหารสถาบันการศึกษาอ้างระเบียบมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนนั้น ๆ มาควบคุมหรือห้ามการจัดการชุมนุมในสถาบันการศึกษา ซึ่งแท้จริงแล้วการกระทำดังกล่าวของผู้บริหารอาจขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่รับรองสิทธิในการชุมนุมไว้ โดยในระบบกฎหมายไทย มีหลักการที่สำคัญประการหนึ่งว่า “กฎหมายที่มีลำดับต่ำกว่าต้องไม่ขัดต่อกฎหมายที่มีลำดับสูงกว่า” สำหรับลำดับชั้นของกฎหมายมีดังนี้

ลำดับที่ 1 รัฐธรรมนูญ (กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ)

ลำดับที่ 2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ลำดับที่ 3 พระราชบัญญัติ

ลำดับที่ 4 พระราชกำหนด

ลำดับที่ 5 พระราชกฤษฎีกา

ลำดับที่ 6 กฎกระทรวง

ลำดับที่ 7 กฎหมายที่ตราโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในส่วนของระเบียบกระทรวงหรือระเบียบมหาวิทยาลัยนั้น จัดว่าอยู่ในลำดับที่ 6 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 อันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศได้รับรองสิทธิในการชุมนุมโดยสงบไว้ในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นแล้วระเบียบมหาวิทยาลัยต้องไม่ขัดต่อสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน

พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 (พ.ร.ก.ฉุกเฉิน)

สาระสำคัญของ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ในส่วนที่เกี่ยวกับการชุมนุม มีอยู่ด้วยกันหลายมาตรา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

มาตรา 9 เพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็ว ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนด เช่น ห้ามมิให้มีการชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ณ ที่ใด ๆ หรือกระทำการใดอันเป็นการยุยงให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย อีกทั้งห้ามการเสนอข่าวหรือทำให้แพร่หลายสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อย

มาตรา 11 นายกรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวบุคคลที่สงสัยว่าจะเป็นผู้ร่วมกระทำการให้เกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน ออกคำสั่งเรียกให้บุคคลใดมารายงานตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือมาให้ถ้อยคำหรือส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ฉุกเฉิน และมีอำนาจออกคำสั่งให้ใช้กำลังทหารเพื่อช่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจระงับเหตุการร้ายแรงหรือควบคุมสถานการณ์ให้เกิดความสงบโดยด่วน (การใช้อำนาจตามมาตรานี้จะต้องมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงเสียก่อน หากเป็นการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินธรรมดาจะไม่สามารถออกข้อกำหนดโดยอ้างความตามมาตรา 11 ได้)

มาตรา 17 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชกำหนดนี้ไม่ ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางวินัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ในการระงับหรือป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย

มาตรา 18 ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนด ประกาศหรือคำสั่ง ที่ออกตามพ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

บทที่ 6

สิทธิของเราและอำนาจหน้าที่ ของตำรวจ ที่จำเป็นต้องรู้

ในระหว่างที่เรา กำลังจัดการชุมนุมหรือเข้าร่วมการชุมนุมอยู่นั้น เราอาจพบกับสถานการณ์ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจคุกคาม หรือปฏิบัติหน้าที่เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น การที่เราเข้าใจเรื่องสิทธิของเราเบื้องต้นและขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานการณ์ต่าง ๆ ระหว่างการชุมนุมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยให้เราสามารถดูแลตัวเองและรับมือกับสถานการณ์นั้น ๆ ได้ สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น มีดังนี้

ตำรวจขอตรวจ และถ่ายรูปแบบประชาชน ?

ในระหว่างที่เรา กำลังเข้าร่วมการชุมนุมนั้น หลาย ๆ ครั้งมักถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งในและนอกเครื่องแบบเข้ามา พุดคุยและเรียกตรวจบัตรประชาชน ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจขอยึดหรือถ่ายรูปแบบประชาชนของเราไว้ โดยอ้างเรื่องความปลอดภัย ซึ่งเราอาจจะสงสัยว่า เจ้าหน้าที่สามารถทำอย่างนั้นได้หรือไม่ ดังนั้นมาดูเรื่องข้อกฎหมายเบื้องต้นกัน

พ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ.2526 กำหนดให้คนไทยมีบัตรประชาชน และในมาตรา 17 ได้กำหนดว่า “ผู้ถือบัตรหรือใบรับหรือใบแทนใบรับซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป ผู้ใดไม่สามารถแสดงบัตรหรือใบรับหรือใบแทนใบรับเมื่อเจ้าพนักงานตรวจบัตรขอตรวจ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท”

หมายความว่า หาก “เจ้าพนักงานตรวจบัตร” เรียกดูบัตรประชาชนของเรา เราจึงแสดงบัตรให้ตรวจ ซึ่งในคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 1496/2561 เรื่อง แต่งตั้งเจ้าพนักงานตรวจบัตร ได้ระบุให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตร แต่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนจะเป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตรได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกตรวจบัตรประชาชนในด่านตรวจตามกฎหมาย >>> ตำรวจชั้นประทวนสามารถเรียกดูได้
2. กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกตรวจบัตรในพื้นที่ทั่วไป >>> ต้องมียศ “ร้อยตำรวจตรี” ขึ้นไปเท่านั้น

นอกจากนั้นแล้ว ในพ.ร.บ.บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ.2526 ยังไม่ได้กล่าวถึงหรือให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจในการยึดหรือถ่ายรูปแบบบัตรประชาชน ดังนั้นหากเราถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งในและนอกเครื่องแบบเรียกตรวจบัตรประชาชนให้เราสอบถาม/เรียกดูชื่อและยศของเจ้าหน้าที่ตำรวจในบัตรประจำตัวของเขาให้แน่ชัดก่อนว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้ใช้อำนาจเกินขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดให้ และหากเจ้าหน้าที่ตำรวจขอยึดหรือถ่ายรูปแบบบัตรประชาชน เราสามารถปฏิเสธได้ทันที²⁹

หมายเหตุ การเรียกตรวจบัตรประจำตัวประชาชน ไม่ใช่การขอตรวจค้น

ตำรวจขอค้นข้อมูลในโทรศัพท์มือถือ ?

ในระหว่างเข้าร่วมการชุมนุม เราอาจพบกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจขอค้นโทรศัพท์มือถือของเรา โดยอ้างเรื่องต้องการตรวจสอบการกระทำที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น เราจำเป็นต้องรู้สิทธิเบื้องต้น ดังนี้

สิทธิเบื้องต้นทางดิจิทัลที่ควรรู้

1. การโพสต์หรือแชร์ไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า หากเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องการจับกุม ต้องมีหมายศาล
2. หากเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องการค้นที่פקเพื่อค้นข้อมูลในโทรศัพท์มือถือต้องมีหมายศาล มีพยาน ทำเวลากลางวัน และขอบันทึกการตรวจค้นเก็บไว้
3. การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการคัดลอกข้อมูล ส่งข้อมูล ล็อกอินเข้าระบบ ขอรหัสผ่าน ยึดอุปกรณ์ ต้องมีหมายศาลเท่านั้น
4. การยึดอุปกรณ์ใด ๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถยึดได้ไม่เกิน 30 วัน และขยายได้สูงสุดไม่เกิน 60 วัน เท่านั้น
5. หากเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องการคัดลอกข้อมูลจากอุปกรณ์ของเรา อย่าลืมทำสำเนาและมีพยานอยู่ด้วย
6. หากเราถูกกล่าวแม่่มตทางโซเชียลมีเดีย ให้เก็บหลักฐานและติดต่อทนายความ/องค์กรสิทธิมนุษยชน

²⁹ อังอิง, iLaw, “ห้ามถ่ายรูป ห้ามยึดบัตร ไม่ใช่ตำรวจทุกคนที่จะขอตรวจบัตรประชาชนได้” <https://freedom.ilaw.or.th/node/799> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2563)

ตำรวจเชิญเราไปที่โรงพักต้องทำอย่างไร ?

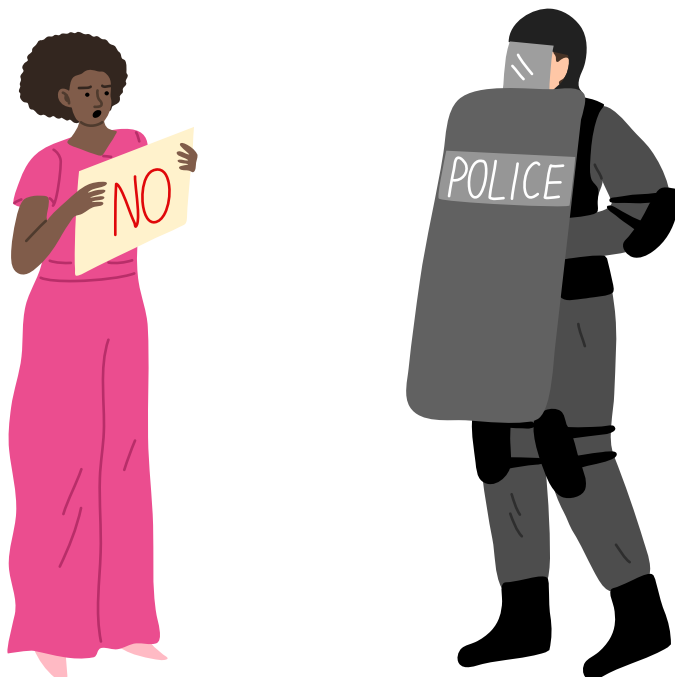
หากในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเชิญตัวเราหรือเพื่อนไปที่โรงพัก ให้ปฏิบัติเบื้องต้น ดังนี้

1. หากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะควบคุมตัว เราต้องสอบถามข้อมูล ขอคุุบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่และสังกัดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และขอให้มีพยานที่ไว้ใจได้อยู่ในเหตุการณ์
2. จากนั้นให้สอบถามรายละเอียดว่าแจ้งข้อหาอะไร จะพาเราไปที่ไหน พาไปเพื่ออะไร หากเป็นการเชิญไปโดยไม่มี การแจ้งข้อกล่าวหา เรามีสิทธิที่จะปฏิเสธ
3. หากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะควบคุมตัว ให้รีบแจ้งญาติ เพื่อน บุคคลที่ไว้ใจได้ และนายทนายโดยด่วน เรามีสิทธิที่จะใช้ โทรศัพท์เพื่อติดต่อญาติ ทนายความหรือบุคคลที่เราไว้ใจได้
4. เมื่อเราถูกควบคุมตัวมาที่สถานีตำรวจ ไม่ควรให้การใด ๆ หากไม่มีทนายความที่เราไว้ใจได้ ที่สำคัญก่อนลงชื่อใด ๆ ให้อ่านเอกสารให้ชัดเจนก่อนทุกครั้ง

ถ้าตำรวจขอค้นตัว ?

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้นตัวคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ห้ามมิให้ทำการค้นบุคคลใดในที่สาธารณะ เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครอง เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้ เป็นความผิด” อย่างไรก็ตาม ในระหว่างเข้าร่วมการชุมนุม เราอาจตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกค้นตัว ดังนั้นให้เราปฏิบัติตัวเบื้องต้น ดังนี้

1. กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกค้นตัวในพื้นที่การชุมนุม ให้เราสอบถามและขอคุุบัตรประจำตัวตำรวจ เพื่อตรวจสอบ ยศ ชื่อ สังกัด และบันทึกข้อมูลไว้
2. สอบถามถึงสาเหตุในการขอค้นตัว เนื่องจากการค้นตัวในที่สาธารณะนั้นสามารถทำได้เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าเรา มีสิ่งของในครอบครองเพื่อใช้ทำความผิดหรือได้มาโดยความผิด หรือมีไว้เป็นความผิด
3. หากเจ้าหน้าที่ตำรวจค้นตัว ให้เราขอพยานที่เราไว้ใจได้เข้าร่วมสังเกตการณ์และบันทึกรายละเอียดเหตุการณ์ไว้ เราต้องปฏิเสธการค้นตัวในที่รโหฐาน
4. ในขณะที่เจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่ เช่น การค้น หรือจับกุม เราสามารถถ่ายรูป หรือคลิปเพื่อบันทึกเหตุการณ์ไว้ได้ ไม่เป็นการละเมิดสิทธิ และไม่ผิดกฎหมายแต่อย่างใด
5. หากเจ้าหน้าที่ตำรวจจับหรือค้นตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่มีเหตุอันควร ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ซึ่งเราสามารถฟ้องร้องได้ด้วย

หากถูกเจ้าหน้าที่คุกคาม พุดแซวสื่อเสียเรื่องเพศ ?

เราพบว่า มีกรณีที่นักกิจกรรมหญิงและ LGBT ถูกเจ้าหน้าที่รัฐพุดแซว สื่อเสียเรื่องเพศในระหว่างการชุมนุม³⁰ พฤติกรรมดังกล่าวทำให้ นักกิจกรรมรู้สึกถึงการถูกคุกคามและเกิดความไม่ปลอดภัยในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมการชุมนุม โดยการคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นนั้น มีหลายระดับด้วยกัน คือ

1. การคุกคามโดยใช้คำพุดแซว/แซวเรื่องเพศ รูปร่างหน้าตา 2. การใช้สายตาจับจ้องส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจนทำให้ นักกิจกรรมรู้สึกไม่ปลอดภัย และ 3. การลูบคลำ จับเนื้อต้องตัวนักกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งการรับมือกับสถานการณ์การคุกคามในแต่ละระดับและแต่ละบุคคล อาจจะมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ไม่มีสูตรสำเร็จรูปในการรับมือ แต่ประการหนึ่งที่สำคัญคือ เราควรทำการประเมิน ศึกษาถึงเจตนาหรือปัจจัยที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่แสดงพฤติกรรมเหล่านี้ออกมา เป้าหมายของพฤติกรรมเหล่านี้เพื่ออะไร โดยมีข้อสันนิษฐานได้ว่าอาจเป็นเทคนิคที่ทำให้เรารู้สึกกลัว ไม่สบายใจ หวาดระแวง หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของเขา การทำความเข้าใจถึงเจตนาเบื้องหลังพฤติกรรมเหล่านี้ จะช่วยให้เราสามารถหามาตรการรับมือได้ง่ายขึ้น

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างจากประสบการณ์ที่เคยถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบใช้คำพุดแซวสื่อเสียเรื่องเพศ ดังนี้

1. สูดหายใจเข้าลึก ๆ เพื่อควบคุมอารมณ์ทั้งความกลัว ความโกรธที่เกิดขึ้นในขณะที่เราถูกเจ้าหน้าที่คุกคามทางเพศ
2. บอกกับเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยสีหน้าและน้ำเสียงที่จริงจังว่า เราไม่พอใจกับพฤติกรรมของเขา และต้องการให้เขาหยุด
3. บอกบัดดี้ เพื่อนร่วมทีมที่เราไว้วางใจ แล้วพาตัวเองออกมาจากบริเวณนั้น เพื่อให้ตัวเองใจเย็นลง
4. อาจจะมีการประสานกับทีมงานฝ่ายเจรจา เพื่อให้เกิดการพาเจ้าหน้าที่คนนั้นออกไปจากพื้นที่ชุมนุม นอกจากนั้นแล้วฝ่ายเวทีอาจจะเข้ามามีบทบาทในการช่วยประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนช่วยกันดูแลสอดส่องความปลอดภัยและพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ในสถานที่ชุมนุมของเรา

5. อย่าโทษตัวเอง เพราะมันไม่ใช่ความผิดของเรา และคอยบอกตัวเองเสมอ ๆ ว่า การกระทำนั้น ๆ ไม่สามารถทำลายเราได้

6. บันทึกเหตุการณ์การคุกคาม อัปเดตสถานการณ์ในองค์กรด้านสิทธิมนุษยชน และทีมงานทุกคนรับทราบการคุกคามในลักษณะนี้ เพื่อช่วยกันหามาตรการรับมือและรณรงค์ไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้กับผู้อื่น ในบางกรณีอาจประเมินเรื่องการบอกสื่อสาธารณะ

7. หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว หากเราเกิดผลกระทบทางด้านจิตใจ ให้ติดต่อขอรับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่เราไว้วางใจได้

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ระดับการคุกคามมากขึ้น เช่น การลูบคลำ จับเนื้อต้องตัวนักกิจกรรม เป็นต้น เราจำเป็นที่จะต้องมีการรับมือที่แตกต่างกันออกไป เช่น การพิจารณาเรื่องการฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้กระทำ เป็นต้น ซึ่งนักกิจกรรมสามารถติดต่อขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานและองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง ตามลิสต์ในรายชื่อองค์กรในภาคผนวก

³⁰ อ่านรายละเอียด นักกิจกรรมหญิงเปิดเผยประสบการณ์การถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบใช้คำพุดแซวสื่อเสียเรื่องเพศได้ที่, ประชาไท “#3 เข้มแข็งไม่พอ ก็เป็นนักกิจกรรมไม่ได้ ค้าตอบต่อการคุกคามทางเพศ ?” <https://prachatai.com/journal/2020/05/87875> (เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2563)

บทที่ 7

เทคนิคการดูแลความปลอดภัย ในระหว่างชุมนุม

แม้การประชุมจะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เราสามารถใช้เป็นการแสดงออกถึงความคิดทางการเมือง และนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม การชุมนุมร่วมกันของคนหมู่มากก็มีประเด็นที่เราควรให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าประเด็นเรียกร้อง ก็คือเรื่องของความปลอดภัยในระหว่างชุมนุม ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเทคนิคในการเจรจากับตำรวจ การควบคุมอารมณ์เพื่อป้องกันการปะทะ เทคนิคการรับมือกรณีเกิดความรุนแรง เป็นต้น

แนวคิดและเทคนิคในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

บทบาทการทำหน้าที่เจรจากับเจ้าหน้าที่รัฐ อาทิ ตำรวจหรือทหาร เป็นหนึ่งในบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมหรือชุมนุม ซึ่งการทำหน้าที่ในการเจรจากับเจ้าหน้าที่รัฐนั้น เราจำเป็นต้องรู้ถึงเป้าหมายในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ว่าทำเพื่ออะไร สามารถแบ่งประเภทการเจรจาเบื้องต้นได้ดังนี้

1. การเจรจาเพื่อต่อรอง (Negotiation) เป็นการเจรจาเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์หรือความต้องการของทั้งสองฝ่าย ซึ่งในหลายครั้งความต้องการของเราและเจ้าหน้าที่มักจะขัดแย้งกัน เช่น นักกิจกรรมต้องการต่อรองเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมได้ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามเจรจาให้เราเปลี่ยนสถานที่ในการจัดกิจกรรม

2. การเจรจาเพื่อผ่อนหนักให้เป็นเบา เป็นการเจรจาเพื่อผ่อนหรือพยายามคลี่คลายสถานการณ์คับขันหรือยากลำบากให้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น เช่น หากเราวางแผนกิจกรรมระหว่างการประชุมไว้ว่าต้องการปราศรัย อ่านแถลงการณ์ แต่เจ้าหน้าที่ไม่ต้องการให้เราดำเนินการใด ๆ เลย เราอาจเจรจาเพื่อผ่อนหนักให้เป็นเบาด้วยการเจรจาให้มีเพียงการอ่านแถลงการณ์ ขอเรียกร้องต่อหน้าสื่อมวลชนเท่านั้น ซึ่งแม้เราจะไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย แต่อย่างน้อยเราสามารถเจรจาลดหนักให้เป็นเบา เพื่อให้สามารถนำเสนอข้อเรียกร้องของกลุ่มออกสู่สาธารณะได้ เป็นต้น

3. การเจรจาเพื่อถ่วงเวลา ในหลายกรณีการเจรจานั้นเป็นไปมิใช่เพื่อการสร้างข้อตกลงร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งกรณีข้างต้น แต่การเจรจานั้นเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการถ่วงเวลาให้ในระหว่างที่เจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังสละเวลาเจรจากับเรานั้น ทีมงานของเราสามารถปฏิบัติกรอย่างอื่นได้ ซึ่งวิธีการนี้มักถูกนำมาใช้กับกิจกรรมที่ใช้เวลาไม่นานในการเคลื่อนไหว

เทคนิคในการเจรจาเบื้องต้น

1. กำหนดบุคคลที่ทำหน้าที่ในการเจรจาที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะมากกว่าหนึ่งคน และควรมีการแบ่งบทบาทกันและกัน ในทีมเจรจา เช่น เทคนิคตำรวจดี-ตำรวจร้าย

2. ทีมเจรจาศวรู้กฎหมายและสิทธิเบื้องต้น โดยในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจอ้างข้อกฎหมายแล้วเราไม่มั่นใจ ให้เราขอตรวจเช็คข้อกฎหมายนั้น ๆ ก่อน

3. การเจรจาศวรวางอยู่บนข้อตกลงร่วมกันของทีมงาน ซึ่งควรมีการกำหนดเขตแดนในการสร้างข้อตกลงกับเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ตั้งแต่ก่อนเริ่มการประชุม

4. ไม่ควรเจรจาในสถานที่ที่ลับตา เพื่อความปลอดภัยของทีมเจรจา พยายามเจรจาในพื้นที่ที่เราารู้สึกปลอดภัยมากที่สุด

5. การเจรจาศวรเป็นไปด้วยความใจเย็น สุขุม รอบคอบ เสร็จจบความไว้วางใจกัน เช่น หากเจรจาศวรตกลงกันได้แบบนั้นก็ควรเป็นไปตามนั้น

เทคนิคในการควบคุมอารมณ์การประชุมเพื่อป้องกันการปะทะเบื้องต้น

• ทำความเข้าใจ ประกาศเน้นย้ำผู้เข้าร่วมชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐว่า “เรามาชุมนุมอย่างสันติ” เพื่อเป็นการชี้แจงเจตจำนงในการชุมนุมของเรา โดยพยายามเน้นย้ำผ่านเวทีปราศรัยของเราอย่างเสมอ

• ผู้จัดการชุมนุม จัดให้มีการตรวจอาวุธ วัตถุไม่พึงประสงค์ โดยเราอาจจัดการตรวจค้นอาวุธร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งนี้เพื่อป้องกันในกรณีที่เจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบพกพาอาวุธเข้ามาด้วย

• หากเกิดกระแสข่าวลือ เรื่องการใช้กำลังเข้าปราบปราม ให้ตรวจสอบข่าวให้ดี แล้วพยายามประกาศบนเวทีถึงวิธีการรับมือของเรา เช่น เน้นย้ำเรื่องสันติวิธี การให้ผู้ชุมนุมนั่งลงเพื่อให้เกิดความสงบ ไม่แตกตื่น หรืออาจจะร้องเพลงร่วมกันเพื่อควบคุมสถานการณ์

• ในกรณีที่เริ่มเกิดการปะทะ เวทีการปราศรัยจะต้องทำหน้าที่ในการประกาศอพยพและควบคุมสถานการณ์ให้ชัดเจนต่อผู้ชุมนุม ดังนั้นเครื่องเสียงที่ตั้งและมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญอย่างมาก

• พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ไม่ยั่วยุหรือสร้างความเกลียดชัง อันก่อให้เกิดการใช้ความรุนแรงได้

• การนั่ง เป็นหนึ่งในเทคนิคที่มักถูกนำมาใช้ในการควบคุมสถานการณ์การประชุม ในกรณีที่มีความขุ่นมวน

เมื่อการเผชิญหน้ากำลังเริ่มขึ้น

ในกรณีที่เรากำลังตกอยู่ในสถานการณ์ที่การเผชิญหน้าหรือการปะทะกันกำลังเกิดขึ้นนั้น ให้ลองใช้วิธีรับมือเบื้องต้น ดังนี้

1. ตั้งสติ หายใจเข้าลึก ๆ เพื่อตั้งสติให้ได้เร็วที่สุด ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรก ๆ ที่สำคัญมาก เพราะในสถานการณ์จริง เราอาจตกใจ กังวล กลัวจนขาดสติ และไม่สามารถรับมือกับเหตุการณ์ตรงหน้าได้

2. มองหาเพื่อนที่มงานหรือบัดดี้ หากพบเห็นทีมงานรู้สึกกลัวหรือขาดกำลังใจให้รับเข้าให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจกันและกัน หากพบเห็นทีมงานโมโหและเริ่มใช้ความรุนแรง ให้รับเข้าห้ามปรามและอธิบายถึงผลเสียของการใช้ความรุนแรง ซึ่งอาจทำให้เราถูกโจมตีด้วยความรุนแรงกลับมาได้

3. ควบคุมอารมณ์มวลชน ประเมินสถานการณ์และพยายามหาวิธีการต่อต้านความรุนแรงนั้น ๆ ด้วยวิธีการที่สันติวิธี เช่น การนั่งลง การร้องเพลง การเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ การใช้อารมณ์ขัน เป็นต้น จากนั้นพยายามสื่อสารกับฝ่ายตรงข้ามด้วยท่าทีที่เป็นมิตร อธิบายถึงเหตุผลที่เรามาทำกิจกรรม อย่าตอบโต้กลับด้วยคำหยาบคาย หรือถ้อยคำลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเขา เพราะจะยิ่งทำให้ความรุนแรงขยายมากยิ่งขึ้นจนควบคุมได้ยาก

ตัวอย่างเทคนิคที่ใช้ในการควบคุมมวลชน ในระหว่างที่มีการชุมนุมของกลุ่มคนอยากเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 21-22 พฤษภาคม 2561 ณ บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในครั้งนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตั้งแถวปิดกั้นการเดินขบวนของผู้ชุมนุมที่ต้องการเคลื่อนขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล การปิดกั้นในครั้งนั้น ทำให้เกิดการปะทะอารมณ์ระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ นักกิจกรรมนักศึกษาส่วนหนึ่งจึงได้เข้ามาเชิญชวนให้ผู้ชุมนุมนั่งลง ร้องเพลงและเต้นเพลงคุกกี้เสี่ยงทายไปด้วยกัน ซึ่งการนั่งลงและร้องเพลงช่วยทำให้อารมณ์โกรธเกรี้ยวลดลงได้มาก

เทคนิคการรับมือกรณีเกิดการปะทะ/ความรุนแรง

จากคู่มือ “Direct Action Handbook”³¹ ซึ่งมีการแปลเป็นภาษาไทยโดยภัคดี วีระภาสพงษ์ ได้นำเสนอเทคนิคในการรับมือความรุนแรงในกรณีต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ โดยสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. กระทบ

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจยกกระบองขึ้นเพื่อใช้ในการโจมตีเรา เราควรหันหลังให้และพยายามใช้สัมภาระที่เรามีเพื่อรับแรงกระแทก เช่น กระเป๋า ป้ายผ้า เป็นต้น พยายามป้องกันศีรษะโดยเฉพาะอย่างยิ่งท้ายทอยและขมับ หากเราถูกทำร้ายจนล้มลง ให้รีบขดตัวเหมือนทารก แล้วพยายามปกป้องศีรษะ ท้องและอวัยวะเพศไว้ เมื่อมีโอกาสให้ตัดสินใจหนีออกมาจากบริเวณนั้น และขอความช่วยเหลือจากแพทย์/พยาบาลหากได้รับบาดเจ็บ

2. กระสุนยาง

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเริ่มใช้กระสุนยางในการสลายการชุมนุม เราต้องหันหลังเพื่อป้องกันใบหน้า ลำคอและช่วงท้อง ในระหว่างที่มีการโจมตีด้วยกระสุนยาง ห้ามนั่งลงกับพื้นเด็ดขาด เพราะตำรวจมักจะยิงกระสุนยางลงต่ำโดยเล็งไปที่เท้าและขา ดังนั้นหากเรานั่งลงจะยิ่งทำให้มีโอกาสบาดเจ็บได้ง่ายขึ้น แม้กระสุนยางจัดเป็นอาวุธที่เป็นอันตรายไม่ถึงชีวิต แต่ก็อาจทำให้บาดเจ็บสาหัสได้เช่นกัน

3. สุนัข

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้สุนัขในการเข้าสลายการชุมนุม เราต้องเก็บมือแขนขาของเรา พยายามอย่ายื่นออกไป เพราะสุนัขอาจกัดได้ อย่ามองที่สุนัข แต่ให้สบตากับตำรวจที่จู่สุนัขแทน พูดกับเขาด้วยน้ำเสียงชัดเจน บอกให้เขาดึงสุนัขไว้ ลดความยาวของสายจูงหรือเอาสุนัขกลับไปเก็บไว้ในรถ ฯลฯ

4. แก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทย

แก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทยเป็นหนึ่งในอาวุธที่มักถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจนำมาใช้ในการสลายการชุมนุม หลังจากที่เราประเมินความเสี่ยงแล้วพบว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดการใช้แก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทยในระหว่างการชุมนุม เราควรวางแผนรับมือ ดังนี้

31 สามารถอ่านคู่มือ “Direct Action Handbook” ฉบับภาษาอังกฤษได้ที่ http://organizingforpower.org/wp-content/uploads/2009/03/da_handbook.pdf และฉบับที่มีการเรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดยภัคดี วีระภาสพงษ์ ได้ที่ <https://www.facebook.com/notes/ภัคดี-วีระภาสพงษ์/การวางแผนปฏิบัติการ-1/321107258100201/>, <https://www.facebook.com/notes/ภัคดี-วีระภาสพงษ์/การวางแผนปฏิบัติการ-2/321173611426899/>, <https://www.facebook.com/notes/ภัคดี-วีระภาสพงษ์/การวางแผนปฏิบัติการ-3/321174394760154/>

การเตรียมตัวรับมือกับแก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทย

• ก่อนการเข้าร่วมชุมนุมที่มีความเสี่ยงในการใช้แก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทย ควรอาบน้ำด้วยสบู่ที่ไม่มีน้ำหอม ไม่ใช้วาสลีน ครีมกันแดดแบบออยล์หรือครีมมอยเจอร์ไรเซอร์ใด ๆ บนผิวหนัง เพราะแก๊สน้ำตาละลายในไขมันและน้ำมัน เมื่อมันจับกับสารเคมีจะทำให้อาการแสบไหม้รุนแรงมากขึ้น หากต้องการใช้ครีมกันแดดให้ใช้แบบน้ำแทน

• การแต่งกาย ควรสวมใส่เสื้อผ้ากันน้ำ ใส่เสื้อผ้าที่ปกปิดผิวหนัง เตรียมแว่นตาแบบกันลมสำหรับปกปิดสายตาจากแก๊สน้ำตา อย่าใส่คอนแทคเลนส์ เนื่องจากคอนแทคเลนส์จะดักสารเคมีไว้ใต้ตา ส่งผลให้แสบไหม้ดวงตา จึงควรใช้แว่นสายตาไว้แทน

• เตรียมน้ำสะอาดไว้ใช้ในการล้างตาเมื่อโดนแก๊สน้ำตา

• ผู้ที่มีโรคหอบหืด ผู้หญิงตั้งครรภ์ มารดาที่กำลังให้นมบุตรไม่ควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีพิษ ถ้าทำได้ ควรออกไปให้พ้นจากบริเวณที่จะมีการยิงแก๊สน้ำตาหรือสเปรย์พริกไทย

การปฏิบัติตัวเมื่อถูกแก๊สน้ำตาและสเปรย์พริกไทย

• เมื่อเราถูกโจมตีด้วยแก๊สน้ำตาหรือสเปรย์พริกไทย ให้ตั้งสติ

• อย่าจับใบหน้าหรือขยี้ตา เพราะสารเคมีที่ติดมืออาจปนเปื้อนเข้าตาได้ แล้วออกไปยังบริเวณที่มีอากาศบริสุทธิ์ โดยพยายามหันหน้าเข้ากระแสมลม ทางแขนออก เดินไปมา สะบัดผงเคมีที่อาจติดตามเนื้อตัวออก เพื่อให้อากาศบริสุทธิ์พัดพาสารเคมีออกไป

• พยายามสูดน้ำมูกให้สารเคมีออกมา ใช้น้ำดื่มที่พกไว้ล้างตาและกลั้วคอ โดยพยายามเอียงหน้าตอนล้างตาเพื่อให้ น้ำไหลออกจากใบหน้า อย่าให้น้ำไหลเข้าจมูก ผิวหนังและเสื้อผ้า หากบังเอิญใส่คอนแทคเลนส์อยู่ ต้องเอาออกโดยทันที มิฉะนั้นนัยน์ตาอาจอักเสบขั้นร้ายแรงได้ คอนแทคเลนส์ที่ปนเปื้อนสารเคมีแล้ว ไม่ควรนำกลับมาใช้อีก

• หากมีเสื้อผ้าที่สะอาด ควรเปลี่ยนเสื้อผ้า หรือหากสวมใส่เสื้อผ้าหลายชั้นให้ถอดเสื้อผ้าชั้นนอกที่เปื้อนสารเคมีออก แล้วเก็บผ้าที่เปื้อนสารเคมีลงในถุง ปิดปากถุงให้สนิท

• ในกรณีที่อุณหภูมิร่างกายสูงขึ้น เช่น จากการวิ่งหรือความตื่นตกใจ อาการระคายเคืองจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากมีเหงื่อมากขึ้น ซึ่งจะทำให้สารเคมีละลายซึมเข้าร่างกายได้มากขึ้น ให้พยายามล้างตัวด้วยน้ำเย็น ป้องกันไม่ให้สารเคมีแทรกซึมลงไปในผิวหนัง

บทที่ 8

การรับมือและดูแลความปลอดภัย หลังจบการประชุม/กิจกรรม

หลังจากจบจากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการประชุม เราอาจพบกับสถานการณ์การคุกคาม ความเครียด หรืออารมณ์ความรู้สึกที่ตึงเครียดจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ได้แก่

กรณีถูกข่มขู่คุกคามทางออนไลน์

ในบางครั้ง หลังจากจบกิจกรรมการประชุม ทีมงานหรือผู้เข้าร่วมประชุมอาจถูกคุกคาม/กลั่นแกล้งทางออนไลน์โดยกลุ่มคนที่เห็นต่าง (หรือที่เราเรียกว่า การล่าแม่มด) ซึ่งอาจเริ่มจากการอ้างว่าเป้าหมาย(นักกิจกรรม)ละเมิดคุณค่าของสังคม (เช่น ล้มเจ้า ก่อความวุ่นวาย) การบิดเบือนข้อเท็จจริง และการใช้สื่อมวลชนหรือพื้นที่โซเชียลมีเดียในการปลุกปั่นกระแสความเกลียดชังต่อตัวเป้าหมาย

รูปแบบการคุกคามทางออนไลน์ เกิดขึ้นได้หลายลักษณะด้วยกัน อาทิ 1.การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเรา (เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่) ลงในโซเชียลมีเดีย เพื่อให้เกิดการคุกคาม 2.การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ด้วยการล้อเลียน (Cyber Bullying) 3.การข่มขู่ ขู่ฆ่า การใช้เฮทสปีช การยุยงให้เกิดการใช้ความรุนแรงทางกายภาพกับเรา เป็นต้น การทำความเข้าใจถึงรูปแบบการคุกคามทางออนไลน์ดังกล่าว จะช่วยให้เราสามารถประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นว่ามีแนวโน้มที่จะขยายรูปแบบความรุนแรงอย่างไรบ้าง และวางแผนรับมือสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตัวอย่างเช่น กรณีของนางสาวสิรินทร์ มุ่งเจริญ³² นักกิจกรรมนักศึกษาหญิงด้านสิทธิความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิทางการเมือง หลังจากการจัดกิจกรรมชุมนุม ได้ถูกผู้ใช้โซเชียลมีเดีย (ทวิตเตอร์และเฟซบุ๊ก) นำรูปภาพและข้อมูลส่วนบุคคลของนางสาวสิรินทร์ไปโพสต์ คอมเมนต์และแชร์ด้วยข้อความที่มึนเนื้อหาคุกคามทางเพศ สร้างความเกลียดชัง ยุยงให้เกิดการใช้ความรุนแรงและการกลั่นแกล้งทางออนไลน์

จากการพูดคุยเบื้องต้นกับนางสาวสิรินทร์ ถึงวิธีการรับมือหลังจากที่ตนถูกล่าแม่มด เธอกล่าวว่า “ตอนที่เกิดเรื่องปิดโซเชียลมีเดียทุกอย่าง เพื่อเป็นการรักษาสุขภาพจิตใจของตัวเอง และป้องกันไม่ให้มีการขุดคุ้ยข้อมูลด้วย ทำการปรึกษาพี่ ๆ ที่สนิท รวมถึงพี่ ๆ ที่ทำงาน NGO รวมถึงทนายความ โดยฝากให้เพื่อน ๆ ช่วยรวบรวมหลักฐานทางคดีไว้ให้ เพราะเราอาจจะเข้าไปอ่านตอนนั้นไม่ไหว และพยายามไม่ตามข่าวเกี่ยวกับตัวเองสักระยะ โฟกัสที่เรื่องอื่น ใช้เวลาอยู่กับเพื่อน ๆ”

จากคำสัมภาษณ์ด้านบนนั้น เราสามารถแบ่งประเภทการดูแลความปลอดภัยได้ 3 ระดับ คือ การดูแลความปลอดภัยทางกายภาพ การดูแลความปลอดภัยทางดิจิทัล และการดูแลความปลอดภัยทางสุขภาพจิต โดยแต่ละกรณีและลักษณะการคุกคามอาจจะมีวิธีการรับมือที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการประเมินความเสี่ยงของแต่ละคน ผู้เขียนจึงขอแชร์เพียงประสบการณ์ในการดูแลความปลอดภัยเบื้องต้น ดังนี้

1. การดูแลความปลอดภัยทางกายภาพ หากมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของเราต่อสาธารณะ เช่น รูปภาพ ที่อยู่ เป็นต้น เราอาจจำเป็นต้องให้ความระมัดระวังเรื่องการเดินทาง การอยู่ในที่สาธารณะที่อาจมีผู้คนจำเราได้ หรือหากในกรณีร้ายแรงอาจจำเป็นต้องย้ายที่พักชั่วคราว โดยในกรณีของนางสาวสิรินทร์ซึ่งเคยถูกล่าแม่มด โดยการเผยแพร่รูปถ่ายพร้อมทั้งใช้ถ้อยคำล้อเลียนและยุยงให้เกิดความรุนแรงต่อเธอ นั่น เธอเลือกที่จะปลอมตัวในขณะที่เธอจำเป็นต้องออกไปทำธุระสำคัญนอกที่พัก เป็นต้น

2. การดูแลความปลอดภัยทางดิจิทัล หากเราถูกล่าแม่มดหรือถูกโจมตีทางออนไลน์นั้น เราอาจจะรับมือเบื้องต้นด้วยการเปลี่ยนรหัสผ่านบัญชีโซเชียลมีเดียเพื่อป้องกันการแฮคข้อมูล การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในบัญชีโซเชียลมีเดียของเรา จัดการเคลียร์ข้อความที่สุ่มเสี่ยงอันอาจส่งผลให้เกิดความรุนแรงต่อเรายิ่งขึ้น (ข้อมูลส่วนบุคคล ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ รูปถ่าย)

3. การดูแลความปลอดภัยทางสุขภาพจิต เมื่อเราตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกคุกคามทางออนไลน์นั้น อาจส่งผลต่อสุขภาพจิตของเรา ทั้งสภาวะเครียด วิตกกังวล ตื่นตระหนก ซึมเศร้า เป็นต้น ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น เราควรติดต่อบุคคลที่เราสามารถไว้วางใจได้ พยายามอย่าเปิดอ่านข้อความที่คุกคามและโจมตีเราเพราะอาจจะทำให้เรารู้สึกแย่มากขึ้น งดเว้นการโต้กลับด้วยถ้อยคำรุนแรงเพราะจะยิ่งทำให้สถานการณ์ขยายมากขึ้น หากจำเป็น เราควรติดต่อขอรับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต

นอกจากนั้นแล้ว สำนักข่าวประชาไท³³ ได้นำเสนอข้อมูลการเอาตัวรอดหรือการรับมือเบื้องต้นกับสถานการณ์ที่เราถูกล่าแม่มดไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

³² ผู้เขียนสัมภาษณ์สิรินทร์ มุ่งเจริญ เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2563 และสามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในแถลงการณ์ต่อกรณีของสิรินทร์ มุ่งเจริญ ทางเฟซบุ๊กเพจ :

Thaiconsent (<https://www.facebook.com/thaiconsent/photos/a.214163315771244/839709169883319/?type=3&theater>)

³³ สามารถอ่านรายละเอียดและบทสัมภาษณ์ประสบการณ์ถูกล่าแม่มดของจิรนุช เปรมชัยพร ได้ทางสำนักข่าวประชาไท ในรายการใต้โต๊ะนักข่าว EP13 : แม่มดไม่มีจริง https://m.youtube.com/watch?v=8l4lMVXTZMc&fbclid=IwAR3_0BWO00nJfX4u60JuzsQP1vuxjhWhardzy4UVGf_2o9icJoJLzTtYhs&t=9s

1. การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวในโซเชียลมีเดีย ในกรณีที่มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นแล้วหรือเราถูกโจมตี/คุกคามทางออนไลน์แล้ว
  2. พิสูจน์ ชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อทุเลากระแสในสังคม รวมถึงการยืนยันว่าเราไม่ได้ละเมิดคุณค่าของสังคม
  3. เราอาจพิจารณาวิธีการรับมือผ่านช่องทางกระบวนการทางกฎหมาย เช่น การลงบันทึกประจำวัน การดำเนินคดีกับผู้ที่เป็นบิดเบือนข้อเท็จจริงด้วยข้อหาหมิ่นประมาท หรือการขอคุ้มครองพยานจากหน่วยงานรัฐ เป็นต้น ในขั้นตอนนี้ เราสามารถติดต่อขอรับความช่วยเหลือหรือคำปรึกษาแนะนำจากองค์กรสิทธิมนุษยชนและองค์กรด้านกฎหมายที่ไว้วางใจได้
- นอกจากนั้นแล้วเรายังสามารถรายงานการคุกคามดังกล่าวไปยัง Social Media Platform ได้ โดยเฉพาะทวีตเตอร์ ซึ่งในปัจจุบันมีนโยบายในการควบคุมและจัดการกับปัญหาด้าน Bullying ที่ค่อนข้างเข้มแข็ง

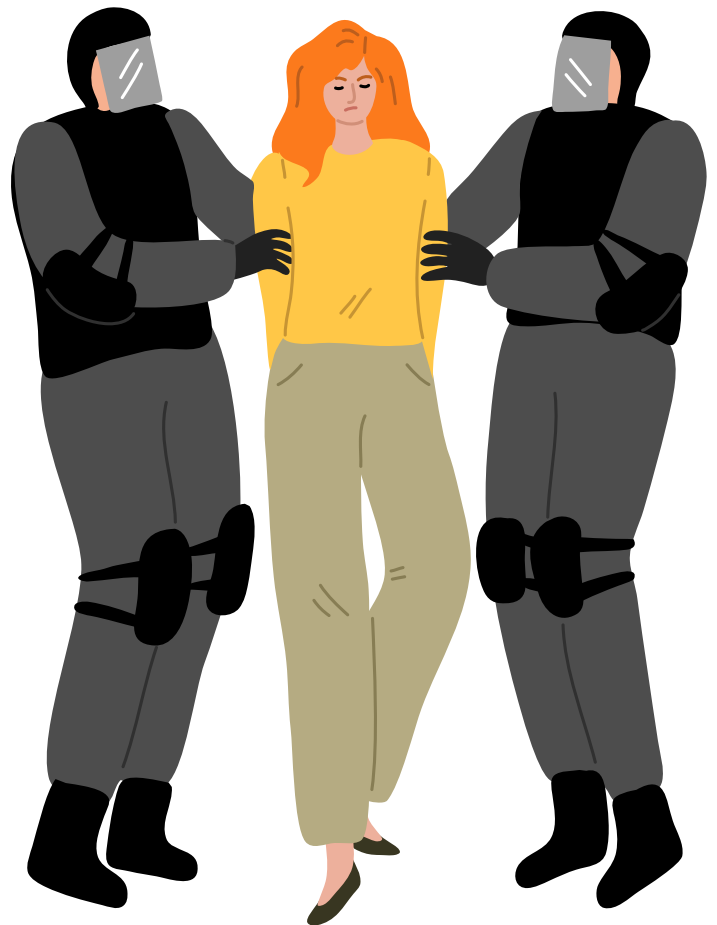
เทคนิคการเก็บหลักฐานทางคดีความ หากเราถูกล่าเมิดทางออนไลน์ ในกรณีที่เรตัดสินใจดำเนินคดีทางกฎหมาย

1. เราต้องเก็บหลักฐาน บันทึกข้อมูล ภาพ คลิปหรือข้อความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการละเมิดหรือการคุกคาม(ล่าแม่มด) ต่อตัวเราในฐานะโจทก์ หรือเราสามารถยืนยันได้ว่าโพสต์นั้น ๆ ตั้งใจที่จะหมายถึงตัวเรา และเก็บบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้กระทำความผิด โดยให้สามารถยืนยันได้ว่าบัญชีโซเชียลมีเดียที่โพสต์หรือคอมเมนต์คุกคามเรา เป็นบุคคลเดียวกันจริง
2. การเก็บหลักฐาน ให้บันทึก URL โพสต์ที่แสดงถึงการกระทำความผิด พร้อมลงวัน/เดือน/ปีที่เรบันทึกของโพสต์นั้น ๆ ด้วย เพื่อเป็นการยืนยันว่ามีโพสต์ดังกล่าวอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์จริง ไม่ใช่เพียงภาพที่อาจถูกอ้างว่ามีการติดต่อ หรือเราอาจจะถ่ายวิดีโอหน้าจอคอมพิวเตอร์ในระหว่างที่เรากำลังเข้าไปตรวจสอบโพสต์ที่มีข้อความคุกคามเรา โดยบันทึกวิดีโอให้เห็น URL

กรณีถูกดำเนินคดี

ในบางครั้งผู้จัดกิจกรรมหรือผู้เข้าร่วมอาจถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีตามมาในภายหลังจากการเสร็จสิ้นการชุมนุมหากเราได้รับหมายเรียกหรือถูกดำเนินคดีความ มีวิธีรับมือเบื้องต้น ดังนี้

1. เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำหมายเรียกมาให้เข้ารายงานตัวเพื่อรับทราบข้อกล่าวหา ให้เราตรวจเช็คชื่อว่าถูกต้องไหม และตรวจสอบรายละเอียดการแจ้งข้อหาอะไร หมายดังกล่าวมาจากสถานีตำรวจใด
2. เมื่อได้รับหมายเรียกแล้ว พยายามตั้งสติ จากนั้นให้ติดต่อบุคคลที่เราไว้ใจและทนายความ เพื่อขอคำปรึกษาเบื้องต้น
3. ปรึกษารื้อกับทีมงานถึงวิธีการรับมือและการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
4. หากไม่สะดวกไปพบกับเจ้าหน้าที่ในวันที่ออกหมายเรียก เรามีสิทธิขอเลื่อนวันได้ โดยเจ้าหน้าที่จะสามารถขอศาลออกหมายจับเราได้เฉพาะกรณีที่ออกหมายเรียกสองครั้งแล้วเราไม่ไปพบและไม่ได้แจ้งเหตุขัดข้อง

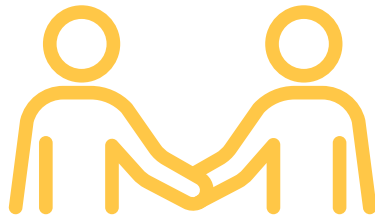

กรณีเจ้าหน้าที่บุกไปที่บ้านเพื่อกดดัน โดยไม่มีหมายศาล

นักกิจกรรมและประชาชนบางคนต้องเผชิญหน้ากับการถูกเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร เป็นต้น บุกไปที่บ้านพักเพื่อสอบถามข้อมูล หรือข่มขู่คุกคามไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหรือการชุมนุมใด ๆ ซึ่งวิธีรับมือเบื้องต้นในกรณีดังกล่าวได้แก่

1. หากเจ้าหน้าที่ตำรวจมาขอพบ เราต้องสอบถามข้อมูล ขอบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่และสังกัดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
2. สอบถามรายละเอียดว่าต้องการเข้าพบหรือพูดคุยด้วยสาเหตุอะไร
3. ไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาในบ้านพัก และควรมีพยานหรือบุคคลที่ไว้ใจได้อยู่ในเหตุการณ์
4. หากเจ้าหน้าที่มาที่บ้านพัก โดยไม่มีหมายศาล เรามีสิทธิปฏิเสธการพบหรือการพูดคุย
5. บันทึกเหตุการณ์ ถ่ายภาพหรือคลิป เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน และประสานงานกับองค์กรสิทธิมนุษยชนหรือทนายความ

ที่ไว้ใจ

การดูแลความสะอาดในพื้นที่ชุมนุม

หลังจากที่เราจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นตามแผนที่วางไว้แล้วนั้น ต้องไม่ลืมที่จะตรวจสอบพื้นที่ที่ใช้จัดกิจกรรมว่ามีความเสียหายหรือสกปรกหรือไม่ หากมีเราควรทำความสะอาดให้เรียบร้อยก่อนเดินทางกลับ ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ยังเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ดีของเราต่อสาธารณะอีกด้วย เป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้บุคคลฝ่ายตรงข้ามใช้เป็นข้ออ้างในการโจมตีการจัดกิจกรรมของเรา

หนึ่งในเทคนิคง่าย ๆ ในการดูแลความสะอาดในพื้นที่จัดการชุมนุมคือ การประกาศเชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันรักษาความสะอาดในระหว่างจัดกิจกรรม และเก็บขยะทำความสะอาดก่อนเดินทางกลับที่พัก

หลังจบชุมนุม จับกลุ่มกลับบ้านอย่างปลอดภัย

หลังจบจากการจัดกิจกรรม เราต้องไม่ลืมที่จะให้ความสำคัญกับการดูแลความปลอดภัยในขณะที่เดินทางกลับบ้าน โดยควรศึกษาและวางแผนเส้นทางการเดินทางก่อนเข้าร่วมกิจกรรมให้เรียบร้อย ไม่ควรเดินทางกลับบ้านคนเดียว หรือใช้เส้นทางที่เปลี่ยว สร้างระบบเช็คอิน-เช็คเอาท์กับทีมงาน ด้วยการอัปเดตการเคลื่อนไหวและการเดินทางของเราให้ทีมงานได้รับทราบเป็นระยะ

เคลียร์ใจให้สงบ หลังพักการชุมนุม

หลังจากที่เราเข้าร่วมการชุมนุมแล้วนั้น เราอาจจะมีอารมณ์ ความรู้สึกหรือภาวะเครียดซึ่งตกค้างจากเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น การมีอารมณ์เกรี้ยวกราด นอนไม่หลับ รู้สึกเศร้า กังวลและไม่ปลอดภัย เป็นต้น ดังนั้น เราจึงควรให้ความสำคัญกับการสำรวจความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง เพื่อหาวิธีการจัดการและรับมือให้เรา รู้สึกสบายใจขึ้น ซึ่งมีเทคนิคที่สามารถจัดการตนเองเบื้องต้นได้หลายรูปแบบ เช่น การดื่มน้ำ/อาหารที่เราชอบ การทำความสะอาดร่างกาย การพักผ่อนให้เพียงพอ ทำกิจกรรมที่เราชอบ การระบายกับบุคคลที่เราไว้ใจ แต่หากยังไม่ดีขึ้นให้เราปรึกษากับทีมงาน และเข้ารับคำปรึกษาช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ

บทส่งท้าย เราจะไปทางไหนกัน

ผู้เขียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการถอดบทเรียนภายหลังการจัดกิจกรรมชุมนุมร่วมกับ กิตติชัย งามชัยพิสิฐ นักกิจกรรมทางสังคมและนักจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้ให้ข้อมูลขั้นตอนการสรุปบทเรียนแบบง่าย ๆ ที่ น่าสนใจ ไว้ดังนี้

1. **ทบทวนความรู้สึก**ของทีมงานแต่ละคน บอกเล่าความรู้สึกของตนเองต่องานที่ผ่านมา ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการสำรวจความรู้สึกนึกคิดเพื่อนร่วมงานของเราเบื้องต้น ที่จะเริ่มสรุปบทเรียนในขั้นตอนถัดไป
  2. **ทบทวนเป้าหมายเดิมของกิจกรรม**ที่ทีมงานของเราตั้งไว้ ช่วยกันประเมินอย่างเป็นรูปธรรม เช่น มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมกี่คน มีปฏิริยาจากคู่กรณี กลุ่มเป้าหมาย หรือจากสื่ออย่างไรบ้าง
  3. ร่วมกันประเมินว่า **“อะไรคือสิ่งที่เราทำไว้ดีแล้ว?”** เกิดอะไรขึ้น และเกิดขึ้นเพราะอะไร เพื่อเก็บไว้ทำต่อไปในครั้งหน้า
  4. ร่วมกันประเมินว่า **“อะไรที่เราควรร่วมกันปรับปรุง?”** เกิดอะไรขึ้น และเกิดขึ้นเพราะอะไร เพื่อเก็บไว้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป
  5. ร่วมกันประเมินและมองถึงกิจกรรมการเคลื่อนไหวของเราในอนาคตว่า **“หากเราจะทำงานเคลื่อนไหวในลักษณะนี้อีกครั้ง เราจะทำอะไร ที่จะช่วยให้ดีขึ้นกว่าเดิม?”** การตอบคำถามนี้จะช่วยให้เราทบทวนและเห็นถึงสิ่งที่เราอาจหลงลืมไป สิ่งที่เรามองข้ามไป
  6. ร่วมกันมองหาว่ามีอะไรที่พอจะให้**ได้ร่วมกันเฉลิมฉลอง**บ้าง
- ในขณะที่เดียวกัน กรณีหลังจบจากการจัดกิจกรรมหรือการชุมนุมขนาดใหญ่ ที่มีผู้เข้าร่วมชุมนุมทำกิจกรรมกับเราจำนวนมาก หลายคนอาจตั้งคำถามว่า “แล้วเราจะไปอย่างไรต่อ?” หรือ “เราประสบความสำเร็จแล้วหรือยัง?”
- สิ่งหนึ่งที่เรานำมาสู่การจัดกิจกรรม อาจจะต้องกลับมาทำความเข้าใจและทบทวนคือ **“เป้าหมายความเปลี่ยนแปลงที่เราต้องการจากการทำกิจกรรมคืออะไร?”** และเราต้องไม่หลงลืมว่า การชุมนุมหรือมีอบนั้นเป็นเพียงหนึ่งในเครื่องมือหรือวิธีการที่ช่วยให้เราสามารถสร้างแรงกดดัน เรียกร้องถึงความเปลี่ยนแปลงได้ แต่การชุมนุมหรือมีอบไม่ใช่เป้าหมายสุดท้ายที่เราต้องการ

ตั้งนั้นแล้ว เราและทีมงานควรช่วยกันทบทวนและตรวจสอบว่า **“หลังจากการชุมนุมแล้ว เราจะเดินทางไปในทิศทางไหน เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายความเปลี่ยนแปลงที่เราต้องการ”** นั้นหมายความว่า การวางแผนงานและยุทธศาสตร์การทำงานหลังจากกิจกรรมก็มีความสำคัญไม่แพ้ขั้นตอนที่เราออกแบบตัวกิจกรรมตั้งแต่แรกเริ่ม

หนึ่งในคำถามสำคัญที่มักถูกหยิบยกมาพูดถึง คือ แล้วเราจะพัฒนาจากมีขอบขนาดใหญ่ไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เข้มแข็งและประสบความสำเร็จได้อย่างไร? ในที่นี้จะขอหยิบยกบางประเด็นมาแลกเปลี่ยนต่อคำถามด้านบน เช่น

1. แสดงออกให้ชัดเจนว่าเราต้องการเปลี่ยนแปลงอะไร? ควรระบุให้ชัดเจนและเฉพาะเจาะจง ข้อเสนอภาพฝันที่เราต้องการคืออะไร เพราะการพูดแค่ว่าเราไม่ชอบอะไร อาจจะไม่เพียงพอที่จะโน้มน้าวให้ผู้คนเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวกับเราได้

2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายและทำงานเพื่อขยายแนวร่วมในการสร้างความเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กับเรา เพราะแน่นอนว่าการสร้างความเปลี่ยนแปลง เราต้องการความสนับสนุนจากผู้คนหลายฝ่าย นอกจากนั้น ต้องไม่ลืมที่จะทำงานเพื่อรักษาแนวร่วมของเราด้วย เพราะในหลายครั้ง นอกจากการที่ประชาชนได้รับข้อมูล/ความรู้ในการตัดสินใจเข้าร่วมการชุมนุมแล้วนั้น หลายครั้งอารมณ์ความรู้สึก(ความไม่พอใจ โกรธ ความหวัง) ก็เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ดึงให้ผู้คนเข้าร่วมการชุมนุมกับเรา ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องสนับสนุนการทำงานเรื่องความรู้ เพื่อส่งเสริมเรื่องความถูกต้องชอบธรรมในการเคลื่อนไหวประเด็นดังกล่าว รวมถึงต้องชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการสร้างความเปลี่ยนแปลง

3. หลังจากได้รับชัยชนะการเปลี่ยนแปลงที่เราต้องการแล้ว งานที่ทำหยาตต่อไปคือ เราจะรักษาชัยชนะและความเปลี่ยนแปลงนี้ไว้ได้อย่างไร?

ทั้งหมดนี้เป็นประเด็นที่ทีมงานต้องร่วมกันพิจารณาใคร่ครวญ เพื่อให้การทำงานเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงของเราไม่สูญเปล่า ทั้งนี้เพื่อความเติบโตของผู้ร่วมปฏิบัติงานและประเด็นเคลื่อนไหวของเราไปพร้อมกัน

ภาคผนวก ช่องทางติดต่อที่สำคัญ

ชื่อองค์กร	การให้ความช่วยเหลือ/สนับสนุน	ช่องทางติดต่อ
โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw)	ให้คำแนะนำด้านกฎหมายเบื้องต้น บันทึกข้อมูลการจำกัดเสรีภาพการ แสดงออกเพื่อการรณรงค์สาธารณะ	E-mail : ilaw@ilaw.or.th โทร : 02-0027878 Facebook : @ilaw
ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (TLHR)	ให้ความช่วยเหลือด้านคดีความจากการ ใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน	E-mail : tlhr@tlhr2014.com โทร : 092-271-3172, 096-789-3173
Amnesty International Thailand	กลุ่มคนที่รวมตัวกันเพื่อรณรงค์ ปกป้อง และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เรียกร้อง ความยุติธรรมให้กับคนที่ถูกละเมิดสิทธิ ร่วมมือกับรัฐเพื่อผลักดันกฎหมายและ นโยบายที่คุ้มครอง ไปจนถึงสร้างความ เข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนให้กับเยาวชน และคนในสังคม	เว็บไซต์: www.amnesty.or.th Facebook: www.facebook.com/AmnestyThailand Twitter: https://twitter.com/AmnestyThailand
กลุ่มพื้น	เป็นองค์กรที่ทำงานเพื่อสนับสนุนและ ให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตใจ และ well-being ของนักกิจกรรม	Facebook: Full Yin Women Well-being Center พื้นความสุข ของผู้หญิง
กลุ่มการเมืองหลังบ้าน	สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือ ด้านสุขภาพจิตใจและwell being ของ นักกิจกรรม	Facebook: การเมืองหลังบ้าน (Backyard Politics)
กลุ่มพื้นฟูประชาธิปไตย (Democracy Restoratorion Group: DRG)	สนับสนุนการจัดกิจกรรมและการ ชุมนุมว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและ ประชาธิปไตย	Facebook: กลุ่มพื้นฟูประชาธิปไตย (DRG)

คู่มือการจัดการชุมนุมโดยสงบ เพื่อความหวังของพม่า

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2563

จำนวน 1,000 เล่ม

(สงวนลิขสิทธิ์)

ISBN: 978-616-93218-1-1

บรรณาธิการ: สุภาภรณ์ อัญมมงคล

ผู้เขียน: ชลธิชา แจ็งเร็ว

ผู้ประสานงาน: คุณัญญาพร จิระสมรรถกิจ

ออกแบบ: วิศรุต ส่งเสริมสวัสดิ์

ผู้จัดพิมพ์: แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย

139/21 ซอยลาดพร้าว 5 แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทร. 02-5138745

เว็บไซต์: www.amnesty.or.th

พิมพ์ที่: บริษัท เพอร์เซ็นต์ เพอร์เฟค มีเดีย จำกัด 340 ซอยลาดพร้าว 64 แยก 4

แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร 10310